

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**ANNELİĞİ DENEYİMLEMİŞ KADINLARIN ANNELİĞE VE DOĞUM
SONRASI SÜREÇLERE İLİŞKİN ALGILARININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuğçe DÖNMEZER

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji Programı

Ocak, 2021

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**ANNELİĞİ DENEYİMLEMİŞ KADINLARIN ANNELİĞE VE DOĞUM
SONRASI SÜREÇLERE İLİŞKİN ALGILARININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuğçe DÖNMEZER
(Y1712.270013)

Psikoloji Anabilim Dalı
Psikoloji Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hayati HÖKELEKLİ

Ocak, 2021

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Anneliği Deneyimlemiş Kadınların Anneliğe ve Doğum Sonrası Süreçlere İlişkin Algılarının İncelenmesi” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.
(18/01/2021)

Tuğçe DÖNMEZER

ÖNSÖZ

Tez çalışmam süresince profesyonel desteğini ve bilgi birikimini benden esirgemeyen hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Hayati HÖKELEKLİ' ye,

Tez konumun esin kaynağı olan oğlum Mehmet Emin DÖNMEZER ve kızım Elif Ayşe DÖNMEZER' e,

Bu zorlu dönemde, her zaman maddi, manevi desteğini, sevgisini ve sabrını hissettiğim eşim Mehmet Emin DÖNMEZER' e,

Yine önemli destekçilerim, moral ve motivasyon kaynağım olan babam Etem AYVAZ, annem Ayşegül AYVAZ, kardeşlerim Elif AYVAZ ve Tuğba AYVAZ'a,

Katılımcı olmayı kabul edip, tüm içtenlikleri ile bana kendilerini ve bu çalışmaya konu, nesiller yetiştirme gayreti içinde olan tüm ANNELER' e çok teşekkür ederim.

Ocak 2021

Tuğçe DÖNMEZER

ANNELİĞİ DENEYİMLEMİŞ KADINLARIN ANNELİĞE VE DOĞUM SONRASI SÜREÇLERE İLİŞKİN ALGILARININ İNCELENMESİ

ÖZET

Bu araştırmanın amacı kadınların annelik algısını, bu algıyı şekillendiren unsurları belirlemek, kadınların doğum öncesi ve doğum sonrası hangi hususlarda desteklenmek istediklerini ortaya koymaktır. Fenomenolojik araştırma deseni kullanılan nitel bir çalışmadır. Kolayda örnekleme yöntemi ile sosyal medya platformunda, 52.223 üyeye sahip Facebook grubuna dahil olan, katılımcı niteliklerine uygun 26 kadınla görüşmeler yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilen verilerin içerik analizi, Nvivo Nitel Analiz Programı ile yapılmıştır. Verilen cevaplar metin kodlaması aracılığı ile araştırma soruları doğrultusunda gruplanarak temalar oluşturulmuştur. Yapılan analiz neticesinde görülmüştür ki, katılımcıların genel annelik algısının, kadının kişilik özelliklerine, anne çocuk ilişkisinin niteliğine ve anneliğin işlevselliğine göre farklılaşırken, bazı katılımcılar anneliğin belli tanımlamalar içerisine sığdırılmasına karşı çıkmışlardır. Katılımcıların annelik algısını şekillendiren unsurun, büyük ölçüde geçmişte kendi anneleriyle kurdukları bağ olduğu, reklam ve sosyal medyada yer alan anne figürlerini inandırıcı bulmadıkları, kendi anneliklerini olumlu, olumsuz ve karmaşık şekilde tarif ettikleri görülmüştür. Doğum öncesi ve doğum sonrası süreçte geleneksel uygulamalara daha fazla başvurulduğu, aile bireylerinin, lohusalık döneminin hassasiyetlerine ve psikolojik rahatsızlıklarına yönelik bilgilerinin fazla olmadığı, bebeğin bakımı ve ev işleri hususunda iş bölümünün yapılmasının, annenin sürece daha kolay uyum sağlamasını kolaylaştırabileceği ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: doğum, annelik, hamilelik, depresyon, kişilik

INVESTIGATION OF MOTHERS' PERCEPTIONS ABOUT MATERNITY AND POST-NATAL PROCESSES

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the women's perception of motherhood, the factors that shape this perception, and to reveal the prenatal and postnatal issues women want to be supported. It is a qualitative study using a phenomenological research design. Participants were determined using convenience sampling method. Interviews were held with 26 participants who are members of a social media group. Semi-structured form was used in the interviews. The content analysis of the obtained data was made with the Nvivo Qualitative Analysis program. The themes were created by encoding the text of the answers given. According to the results of the analysis, the participants defined motherhood on personality traits, mother-child relationship, and functionality of motherhood. Some participants refused to limit and define motherhood in certain patterns. It was understood that the factor that shaped the participants' perception of motherhood was largely the bond they established with their mothers in the past. Participants expressed that the mother models in the media were not believable and their motherhood was positive, negative and complex. It has been revealed that traditional practices are used more frequently in the prenatal and postnatal period, the family members do not have much information about the sensitivities and psychological disorders of the postpartum period, and the division of labor in the care of the baby and housework can facilitate the mother's adaptation to the process.

Keywords: birth, motherhood, pregnancy, depression, personality

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ONUR SÖZÜ	v
ÖNSÖZ.....	vii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT	xi
İÇİNDEKİLER	xiii
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xxi
I. GİRİŞ.....	1
A. Konunun Önemi ve Amacı	1
B. Araştırma Soruları	2
C. Araştırmada İzlenen Yöntem.....	2
D. Sınırlılıklar.....	3
E. Literatürde Konu İle Alakalı Daha Önce Yapılan Çalışmalar.....	3
II. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI.....	5
A. Annelik İmgesi.....	5
1. Dini Geleneklerde Annelik	5
2. Feminizm ve Annelik.....	8
a. Feminizm ve Tarihsel Süreci.....	8
b. Feminist Teoriler ve Anneliğe Dair Yaklaşımları	10
3. Türk Edebiyatında Anne Rolü	11
4. Reklamlarda Anne İmajı.....	14

5. Sinemada Anne Temsilleri.....	16
B. Doğum Ve Sonrası Süreçler	18
1. Doğum.....	18
2. Tarihsel Süreç	19
3. Doğum Sonrası Ruhsal Süreç	20
a. Postpartum hüçün	21
b. Postpartum depresyon.....	22
c. Postpartum psikoz.....	22
4. Medyada Yer Alan Doğum Sonrası Psikolojik Süreçlere İlişkin Bebek Ölümleri.....	22
C. Anne- Bebek İlişkisi	24
1. Anne-Bebek İlişkisi İle İlgili Psikolojik Yaklaşımlar	28
a. Psikanalitik Kuram (Sigmund Freud).....	28
b. Psikososyal Gelişim Kuramı (Erik Homburger Erikson)	29
c. Ayrışma ve Bireyleşme Kuramı (Margaret Mahler)	29
d. Daniel Stern'in Bebek Gözlemleri.....	31
e. Allan Schore' nin Nöropsikolojik Kuramı	31
f. Bağlanma Kuramı (John Bowlby).....	32
g. Nesne İlişkileri Kuramı (M. Klein, D.V. Winnicott).....	33
h. Kendilik Psikolojisi	34
2. Anne-Bebek İlişkisi Konulu Filmler ve Analizleri	35
a. Aramızda Bebek Var (Un Heureux Événement).....	35
b. Bebek Mavis (Baby Blues).....	37
c. Kevin Hakkında Konuşmalıyız (We need talk about Kevin)	38
III. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ.....	41
A. Araştırma Deseni ve Örnekleme Yöntemi.....	41

B. Katılımcıların Belirlenmesi	41
C. Veri Toplama Aracı ve Veri Toplama Süreci.....	41
D. Analiz ve Yorumlama.....	42
IV. BULGULAR.....	43
A. Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	43
B. Katılımcıların Annelik Algılarına Yönelik Bulgular	43
1. Katılımcıların İdeal Anne Yoktur Temasına Yönelik İfadeleri	47
2. Katılımcıların Annenin Kişilik Özellikleri Temasına Yönelik İfadeleri	47
3. Anne Çocuk İlişkisinin Niteliği	48
a. Katılımcıların anne–çocuk ilişkisinin niteliği temasına ait çocuğa dair kazanımlar alt temasına yönelik ifadeleri	48
b. Katılımcıların anne–çocuk ilişkisinin niteliği temasına ait annelik yetileri alt temasına yönelik ifadeleri	48
C. Katılımcıların Annelik Algılarını Şekillendiren Unsurlara Yönelik Bulgular	49
1. ‘Kendi Anneniz İle Olan İlişkiniz Nasıldı?’ Sorusuna Yönelik Oluşan Temalar.....	49
a. Katılımcıların ‘olumsuz’ temasına yönelik ifadeleri	51
b. Katılımcıların ‘karmaşık’ temasına yönelik ifadeleri	52
2. ‘Çocuğunuzla Olan İlişkinizde, Annenizle Benzer Yönlerinizin Olduğunu Düşünüyor Musunuz?’ Sorusuna Yönelik Oluşan Temalar.....	53
a. Katılımcıların ‘olumlu benzerlik’ alt temasına yönelik ifadeleri	54
b. Katılımcıların ‘olumsuz benzerlik’ alt temasına yönelik ifadeleri	54
c. Katılımcıların ‘olumlu farklılık’ alt temasına yönelik ifadeleri	54
d. Katılımcıların ‘olumsuz farklılık’ alt temasına yönelik ifadeleri	55
3. ‘Reklam ve Sosyal Medyada Oluşturulan Anne İmajı Hakkında Düşünceleriniz Nelerdir?’ Sorusuna Yönelik Oluşan Temalar.....	55
a. Katılımcıların ‘gerçekçi değiller’ temasına yönelik ifadeleri	56

b. Katılımcıların ‘faydalılar’ temasına ifadeleri	57
c. Katılımcıların ‘olumsuz hissettiriyorlar’ temasına ifadeleri.....	57
4. ‘Kendi Anneliğinize Dair Duygu ve Düşünceleriniz Nelerdir?’ Sorusuna Yönelik Oluşturulan Temalar	58
a. Katılımcıların ‘olumlu annelik algısı’ temasına yönelik ifadeleri.....	60
b. Katılımcıların ‘olumsuz annelik algısı’ temasına yönelik ifadeleri.....	60
c. Katılımcıların ‘karmaşık annelik algısı’ temasına yönelik ifadeleri.....	61
D. Kadınların Doğum Öncesi ve Sonrası Süreçte Hangi Konularda Desteklenmek İstediklerine Yönelik Bulgular	62
1. ‘Doğum Öncesi Beklentilerinizle Doğum Sonrası Tecrübeleriniz Örtüştü Mü?’ Sorusuna Yönelik Oluşturulan Temalar	62
a. Katılımcıların ‘hayır’ temasına yönelik ifadeleri	64
b. Katılımcıların ‘evet’ temasına yönelik ifadeleri	64
c. Katılımcıların ‘beklentim yoktu’ temasına yönelik ifadeleri.....	64
2. ‘Doğum Öncesi Profesyonel Bir Destek / Yardım Aldınız Mı?’ Sorusuna Yönelik Oluşturulan Temalar	65
3. ‘Doğum Öncesi ve Sonrası Hangi Konularda Desteklenmek İsterdiniz?’ Sorusuna Yönelik Oluşturulan Temalar	67
a. Katılımcıların doğum öncesi ihtiyaçlar temasına yönelik ifadeleri.....	68
b. Katılımcıların doğum sonrası ihtiyaçlar temasına yönelik ifadeleri.....	69
4. ‘Doğum Sonrası Yaşanması Muhtemel Annelik Hüznü, Doğum Sonrası Depresyon ve Doğum Sonrası Psikoz Gibi Psikolojik Rahatsızlıklar Hakkında Bilginiz Var Mı?’ Sorusuna Yönelik Oluşturulan Temalar	71
5. ‘Doğum Sonrası Yaşanması Muhtemel Psikolojik Rahatsızlıklardan Herhangi Birini Tecrübe Ettiniz Mi?’ Sorusuna Yönelik Oluşturulan Temalar.....	71
a. Katılımcıların ‘evet’ temasına yönelik ifadeleri	73
b. Katılımcıların ‘ ilişkisel sorunlar’ temasına yönelik ifadeleri	74

6. ‘Bu Rahatsızlıklarla Baş Etme Yöntemleriniz Ne Oldu?’ Sorusuna Yönelik Oluşan Temalar	74
a. Katılımcıların ‘destek ile’ alt temasına yönelik ifadeleri	76
b. Katılımcıların ‘ sosyal aktivite ile’ alt temasına yönelik ifadeleri.....	76
c. Katılımcıların ‘müdahalesiz’ alt temasına yönelik ifadeleri.....	76
d. Katılımcıların ‘ baş edemedim’ temasına yönelik ifadeleri.....	77
V. YORUM VE DEĞERLENDİRME	79
A. ‘Kadının Anneliğe Dair Genel Algısı Nasıldır?’ Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgu ve Sonuçlar	79
B. ‘Kadının Annelik Algısını Şekillendiren Unsurlar Nelerdir?’ Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgu ve Sonuçlar	80
C. ‘Kadın, Doğum Öncesi ve Doğum Sonrası Süreçlerde Hangi Konularda Desteklenmek İstemektedir?’ Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgu ve Sonuçlar ...	82
VI. TARTIŞMA.....	85
A. Genel Annelik Algısına Yönelik Bulguların Tartışılması	85
B. Kadınların Genel Annelik Algılarını Şekillendiren Unsurlara Yönelik Bulguların Tartışılması.....	86
C. Kadınların Doğum Öncesi ve Sonrası Süreçte Desteklenmek İstedikleri Hususlara Yönelik Bulguların Tartışması.....	88
VII. SONUÇ VE ÖNERİLER	92
VIII. KAYNAKLAR	96
EKLER.....	105
ÖZGEÇMİŞ.....	111

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1.	Katılımcıların demografik özellikleri ve yüzdeleri	43
Çizelge 2.	Katılımcıların annelik algısına yönelik tema ve alt temaların dağılımı	44

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.	‘İdeal anne nasıl olmalıdır?’ sorusuna yönelik oluşturulan temalar	44
Şekil 2.	Çalışan ve çalışmayan katılımcıların ifadelerinin oluşan temalara göre dağılımı.....	45
Şekil 3.	Gebelik durumlarına göre gruplanan katılımcıların ifadelerinin oluşan temalara göre dağılımı.....	45
Şekil 4.	Eğitim durumlarına göre gruplanan katılımcıların ifadelerinin oluşan temalara göre dağılımı.....	46
Şekil 5.	Kendi anneniz ile olan ilişkiniz nasıldı?’ sorusuna yönelik oluşan temalar	50
Şekil 6.	‘Çocuğunuzla olan ilişkinizde, annenizle benzer yönlerinizin olduğunu düşünüyor musunuz?’ sorusuna yönelik oluşan temalar	53
Şekil 7.	‘Reklam ve sosyal medyada oluşturulan anne imajı hakkında düşünceleriniz nelerdir?’ sorusuna yönelik oluşan temalar	56
Şekil 8.	‘Kendi anneliğinize dair duygu ve düşünceleriniz nelerdir?’ sorusuna yönelik oluşturulan temalar	58
Şekil 9.	Çalışan ve çalışmayan olarak gruplanan katılımcıların ifadelerinin temalara göre dağılımı.....	59
Şekil 10.	Gebelik durumlarına göre gruplanan katılımcıların ifadelerinin temalara göre dağılımı	59
Şekil 11.	‘Doğum öncesi beklentilerinizle doğum sonrası tecrübeleriniz örtüştü mü?’ sorusuna yönelik oluşturulan temalar	62
Şekil 12.	Çalışan ve çalışmayan olarak gruplanan katılımcıların ifadelerinin temalara göre dağılımı.....	63

Şekil 13.	Gebelik durumlarına göre gruplanan katılımcıların ifadelerinin temalara göre dağılımı.....	63
Şekil 14.	‘Doğum öncesi profesyonel bir destek / yardım aldınız mı?’ sorusuna yönelik oluşturulan temalar	65
Şekil 15.	Çalışan ve çalışmayan olarak gruplanan katılımcıların ifadelerinin temalar göre dağılımı.....	66
Şekil 16.	Gebelik durumlarına göre gruplanan katılımcıların ifadelerinin temalara göre dağılımı.....	66
Şekil 17.	Doğum öncesi ve sonrası hangi konularda desteklenmek isterdiniz?’ sorusuna yönelik oluşturulan doğum öncesi temasına ilişkin alt temalar	67
Şekil 18.	Doğum öncesi ve sonrası hangi konularda desteklenmek isterdiniz?’ sorusuna yönelik oluşturulan doğum sonrası temasına ilişkin alt temalar	70
Şekil 19.	Doğum sonrası yaşanması muhtemel annelik hüznü, doğum sonrası depresyon ve doğum sonrası psikoz gibi psikolojik rahatsızlıklar hakkında bilginiz var mı?’ sorusuna yönelik oluşturulan temalar	71
Şekil 20.	‘Doğum sonrası yaşanması muhtemel psikolojik rahatsızlıklardan herhangi birini tecrübe ettiniz mi?’ sorusuna yönelik oluşturulan temalar	72
Şekil 21.	Katılımcıların doğum sonrası tecrübe ettiklerini varsaydıkları doğum sonrası yaşanması muhtemel psikolojik problemler	72
Şekil 22.	‘Bu rahatsızlıklarla baş etme yöntemleriniz ne oldu?’ sorusuna yönelik oluşan temalar.....	75
Şekil 23.	‘Baş edebildim’ temasına ilişkin alt temalar	75

I. GİRİŞ

A. Konunun Önemi ve Amacı

Kadının annelik kimliği, çağlar boyunca cinselliği, sosyal statüsü, avantajları, dezavantajları ve üretimdeki pozisyonu gibi bir çok bağlamda, psikolojik, ekonomik, sosyolojik ve dini açıdan sürekli tartışılan, sorgulanan ve irdelenen bir unsur olmuştur. Zamanla hem annelik kimliğine yüklenen anlamlar hem de bu kimliğin yüklendiği misyonlar değişkenlik göstermiştir. Arkeolojik kazılardan elde edilen verilere göre anaerkil dönemlerde anne figürü, besleyen, büyüten, hayat veren, şefkat gösteren kutsal bir temsildir (Ersoy, 2017). Ancak ataerkil anlayışın hakim olmaya başlamasıyla annelik, kadının kendini gerçekleştirmesini engelleyen, onu kamusal alandan izole eden, ataerkil düzen içerisinde geri kalmasına neden olan bir faktör olarak zihinlerde yer etmiştir.

Bilinçli bir toplum, sağlıklı zihinlerden oluşmak durumundadır. Sağlıklı zihinler ise büyük ölçüde olumlu bir anne bebek ilişkisinin ürünüdür. Yaşanılan çağın annelik kimliğine dair anlayış ve algısı, kadının kendi anneliğine dair içsel yaşantısını şekillendirir ve kurulmakta olan anne bebek ilişkisinde etkin rol oynar. Psikoloji alanında, bu ilişkinin niteliğine atfedilen önem son derece yüksektir. Anne ve bebek arasında kurulan güvenli bağın, yetişmekte olan bireyin ilişki kurma biçimlerini ve oluşan kişiliğini nasıl etkilediğine dair birçok teori ortaya konmaktadır. Bu bağın kurulabilmesi açısından annenin psikolojik durumu son derece önemlidir. Görüldüğü üzere bir kadının annelik kimliği önce kendisinden başlayarak bebeğine, ailesine, yakın çevresine ve doğrudan topluma uzanan bir zincirin ilk halkasıdır. Bu sebeple, gebelik ve postpartum dönem adı verilen doğum sonrası sürece dair sorunlar, anneliğin zorlu serüveni ve nesilden nesile aktardığı mirası ile bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Sağlık politikaları, olası fizyolojik patolojiler ve bebek ile birlikte annenin psikolojik durumu da göz önünde bulundurularak belirlenmelidir.

Bu sebeple, bu araştırmanın amacı, kadının annelik algısını, bu algıyı şekillendiren unsurları belirlemek ve doğum sonrası anne–bebek ilişkisini ve bağlanma sürecini daha etkili ve nitelikli kılacak çalışma ve projelere yol göstermektir.

Böylece anne-babalara, aile danışmanlığı yapmakta olan meslektaşlarımıza, sağlık kurumlarında görevli personellere, doğru gözlem ve yönlendirmeler yapabilmeleri için eğitim kurumu ve sosyal hizmet merkezi müdürlüğünde görevli personele konuyla alakalı bazı öneriler sunarak katkıda bulunmak amaçlanmaktadır.

B. Araştırma Soruları

Bu araştırmada cevabı aranan sorular şu şekilde belirlenmiştir:

- Kadınların anneliğe dair genel algısı nedir?
- Kadınların anneliğe dair genel algısını şekillendiren unsurlar nelerdir?
- Kadınlar doğum öncesi ve sonrası süreçte hangi konularda desteklenmek istemektedirler?

C. Araştırmada İzlenen Yöntem

Kuramsal çerçeveyi oluştururken çalışmanın belli bir çerçeve ile sınırlandırılması uygun görülmüştür. Buna göre literatür taraması üç ana esas üzerine şekillenmiştir. İlk olarak, çağlar öncesinden bu yana toplumsal hafızada ‘anne’ olgusunun uğradığı değişimler ele alınıp, günümüz edebiyatta, reklam ve sinemaında anne imajına dair yapılan çalışmalar aktarılmıştır. Sonrasında doğumun fizyolojisi açıklanarak doğum sonrasında görülebilecek psikolojik rahatsızlıklar ve bunun medyadaki yansımaları ele alınmıştır. Son olarak doğum sonrası sürecin psikoloji kuramlarındaki yeri ve niteliği irdelenmiştir. Annelik algısına, toplumsal etkilerin yanı sıra travmatik deneyimlerin de etki edebilmesi ve bunun genellemeye uygun olmaması sebebi ile son bir yıl içerisinde, gebelik ve doğum sürecinde her hangi bir komplikasyona uğramadan doğum yapan katılımcılar ile çalışılmıştır.

Araştırma niteliksel bir çalışma olup Fenomenolojik araştırma deseni tercih edilmiştir. Veriler demografik bilgilerin yer aldığı bir bilgi formu ve on adet açık uçlu sorunun bulunduğu yarı yapılandırılmış bir görüşme formu ile elde edilmiştir

Kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak sosyal medya platformunda, 52.223 üyeye sahip Facebook grubuna dahil olan, katılımcı niteliklerine uygun 26 kadınla iletişime geçilerek görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerin içerik analizleri Nvivo adlı program ile analiz edilmiştir.

D. Sınırlılıklar

Çin' in Wuhan kentinde ortaya çıkıp tüm dünyaya yayılan Yeni Koronavirüs Hastalığı (Covid-19) ile mücadele kapsamında alınmak zorunda kalınan ' sosyal mesafe' tedbiri nedeniyle görüşmeler, katılımcılarla online olarak yapılmıştır. Katılımcılarla yaklaşık 40 dakika süren en fazla iki oturum yapılmıştır.

E. Literatürde Konu İle Alakalı Daha Önce Yapılan Çalışmalar

Literatürde, kadınların kendi anneliklerine dair iç görülerinin sorgulandığı çalışmalar olsa da ülkemizde bu konuda yapılan araştırmalar oldukça sınırlıdır. Yapılan çalışmalarda çoğunlukla doğum sonrası sürece odaklanılmıştır. Yapılan bazı çalışmalar sonucunda anneliğe hazır hissetmenin, sonraki süreçlere uyum sağlamada önemli bir değişken olduğu sonucuna varılmıştır (Arslantaş vd. 2009). Kadınların doğum sonrası almak istedikleri desteklerin neler olduğu hususu sorgulandığında Gülşen ve Doğan Merih (2018), ev işleri ve bebek bakımında iş bölümü, eşin duygusal desteği ve annenin kendine ait zaman diliminin olması sonucuna varmışlardır. Doğum sonrası ruhsal sürecin etkileri üzerine yapılan birçok araştırmada doğum sonrası depresyonun nedenlerinin, doğum öncesine dayandığı (Jonathan ve ark., 2001), doğum sonrası depresyonun halk arasında çok fazla fark edilmediği ve depresif duygu durumu ile intihar girişimlerinin ilişkisel olduğu (Gülseren, 1999) ifade edilmiştir. Bu sebepten doğum sonrası süreçlere yönelik önleyici sağlık hizmetlerinin verilmesi gerektiğinin önemi vurgulanmıştır (Yılmaz Bingöl & Tel, 2007).

II. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

A. Annelik İmgesi

1. Dini Geleneklerde Annelik

İnsan ırkı, her zaman doğa şartlarının öngörülemez ve kontrol edilemez olması sebebiyle sığınacağı bir üst akla muhtaç olmuştur; bu muhtaçlık bebeğin hayatta kalabilmek için annesine olan bağlılığı ile çok benzerdir. Yapılan arkeolojik çalışmalar sonucunda anne imgesinin köklerinin, Paleolitik Çağ' a kadar uzandığını göstermiştir (Yılmaz, 2010). Ana Tanrıça kültü, yaşam ve ölüm döngüsünü, üremeyi, beslenmeyi temsil eden anne simgesidir (Aydoğdu Yılmaz 2010; akt. Ersoy, 2017). Kazılardan elde edilen, abartılı vücut hatlarına sahip tanrıça figürleri, bu imgenin somutlaştırılmış ürünleridir (Kurt, 2010). Buna göre Ana Tanrıça iri memeleri ve abartılmış cinsel organı ile cinselliği, üremeyi, anneliği ve büyütmeyi temsil etmektedir (Aydoğdu Yılmaz, 2010).

Zamanla iklimsel, coğrafi ve siyasi değişimlerin etkisi ile toplumlar yerleşik hayata geçip tarımla uğraşmaya başlamış ve Ana Tanrıça kültü Toprak Ana'ya evrilmiştir (Yılmaz, 2010). Anadolu'da Toprak Ana imgesi olarak karşımıza çıkan Kybele, insan, hayvan ve doğa üzerinde mutlak hâkimiyet sahibidir (Yılmaz, 2010). Yaşam döngüsünün kapsayıcısıdır (Kanışkan, 1998). Kybele, topraktan doğup topraktan beslenildiği için yaşam kaynağıdır. Ancak ölüp tekrar toprağa dönüşün gerçekleşmesi açısından ölümün de sahibidir (Özen, 2009). Çoğalma ve hayat verme yeteneğine istinaden kadın, toprak ile ilişkilendirilir ve kadının gebeliğine kutsallık atfedilir (Ersoy, 2017). Kybele-Attis mitine göre, Kybele Attis' e aşık olur. Ancak Attis'in sadakatsizliği nedeniyle onu cezalandırır. Attis çıldırır ve testislerini koparır. Attis'ten fışkıran kanların toprak ile bulunduğu yerden bitkiler çıkar (Erhat, 2012). Buna istinaden eril unsurlara Toprak Ana kültüründe rastlanmaya başladığı görülür. Söz gelimi, sabanın keşfi ve tarımda kullanılmaya başlanması bir cinsel ilişki temsilidir (Ersoy, 2017).

Sabanın keşfine kadar Toprak Ana, eril faktör olmadan hayat verip besliyordu. Sabanla birlikte toprağın göğsü yarılıp içine tohumlar saçıldı

Eril faktörün etkisi ile Toprak Ana daha da verimli ve besleyici oldu. Ancak sonuç olarak erillik dişiliğe feda edildiği müddetçe yaşamın devam edeceği anlayışı ortadadır (Erhat, 2012). Nitekim Roma'da Gallus adlı rahipler kendilerini hadım eden törenler düzenleyerek, Attis'in erilliğinin Kybele'ye kurban edilmesini canlandırmaktaydılar (Rollar, 2013). Günümüzde bu anlayış yerini biraz daha eril geleneğe bırakmıştır. Toprak Ana her ne kadar esas hayat veren konumunda olsa da pasif durumdadır. Onu aktif hale getiren eril müdahalelerdir. Bu müdahaleler sonrasında Toprak Ana varlığını hissettirir ancak görünmez olur. Eril faktörler hayatın devamlılığını sağlayan yegane unsurlar olarak algılanır.

Bugün Hristiyanlıkta Ana Tanrıça mitine Meryem Ana ile atıfta bulunulurken, İslamiyet'te ise Hz. Muhammed'in soyunun, torunları üzerinden devam etmesi sebebiyle kızı Fatıma-tüz- Zehra bunu temsil eder (Ersoy, 2017). İslamiyet öncesi Arap yarım adasında kadın, insani vasıflarından ziyade mülkiyet ve doğurganlığı hususunda konumlandırılmıştır. Öyle ki, evin babası vefat ettiğinde, ölen şahsın başka bir kadından olan erkek çocuklarına, üvey anneleri miras olarak bırakılabiliyor, çocukların üvey annelerine nikah kıyması normal karşılanıyordu (Çağatay, 1971). Bununla beraber, çocuk sahibi olmayan kadın 'Âkir', az sayıda çocuğu olan 'Nezur', çocuk sayısı fazla olan 'Mesûr', çocukları yetiştirip, onların toplumsal açıdan iyi olumlu kabul edilen mertebelere gelmesini sağlayan kadın ise 'Muncibe' olarak sınıflandırılıyordu. Buna istinaden mesûr ve muncibe olarak nitelendirilen kadınlar kamusal alanda daha saygın konumda görülüyordu (Carullah, 2000). Cahiliye Devri Arap toplumunda yer eden nikah uygulamaları da hem kadın hem de doğan çocuğun soy bağı konusunda mağduriyetler ortaya çıkarıyordu. Demir' in (2007), Buhari'den (1989)' den aktardığına göre Hz.Aişe, dört farklı nikahtan bahsetmiştir. İlki, iki tarafın rızası doğrultusunda, belli konularda anlaşmalar sağlanarak ilan edilen nikahtır. Kadının korunduğu ve en az mağduriyet yaşadığı nikah türüdür. İkinci nikah uygulaması ise Nikahül istibda olarak isimlendirilir. Erkek, eşinin toplumsal düzende daha üst seviyede olan bir başka adam ile birlikte olmasına razı olur. Kadın bu kişiden hamile kalır ve böylece dünyaya gelen çocuk üzerinden karısı ve eşi itibar sahibi kabul edilirdi. Müşterek nikahta ise on kişiden fazla olmamak

şartı ile kadın bir grup erkekle birlikte olur. Bu birlikteliklerden meydana gelen bebeğin kimden olduğunu anne belirler ve birlikte olduğu şahıslardan kimi işaret ederse o, bebeği nesebine almak zorundadır. Biga nikahı ise, müşterek nikah ile benzerlik göstermektedir. Bir işaret ile belirlenmiş evlerde yaşayan kadınlar birliktelik talebi ile gelen tüm erkeklerle cinsel ilişkide bulunur. Eğer kadın hamile kalırsa doğumdan sonra, bir bilirkişi tarafından bebek incelenir ve bebeğin babası belirlenir. Bu iş için tayin edilen kişi kimi belirlerse o şahıs, çocuğu nesebine almakla yükümlüdür (Demir S. , 2007). Görüldüğü üzere bahsedilen son üç nikah kadınlık ve annelik değerini ayaklar altına alan, soy bağı konusunda karışıklığa sebep olan, toplumsal düzeni yerle bir eden cahiliye uygulamasıdır. İslam'la beraber bu uygulamalara yasak ve sınırlamalar getirilmiştir. Araf suresi 19. Ayette “Ey Adem sen ve eşin cennette kalın.” ifadesi ile aile kurumun önemi üzerinde durulmuştur. Annelik ve kadınlık değeri, Kur'an'da Hz. Meryem ve Firavunun eşi Hz. Asiye'ye atıfta bulunulan ayetler ile açıklanmıştır. Kadın ve anne olmanın zahmetlerinin, Yaratıcı'nın makamında gördüğü değerden haber verilmiştir. Hamile ve emziren kadınlara, birtakım ibadetler konusunda müsamaha gösterilmiştir. Anneye iyilikte bulunma hususunda birçok ayet vahiy edilmiştir.

Allah'a kulluk edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşına, yolcuya, ellerinizin altında bulunanlara iyi davranın. Allah kendini beğenen ve böbürlenip duran kimseyi asla sevmez (Nisa Suresi,36)

De ki: Gelin, Rabbinizin size neleri haram kıldığını okuyayım: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anne babaya iyilik edin... (En'an Suresi,151)

Biz insana anne babasına iyi davranmasını emrettik. Ama onlar, hakkında bilgi sahibi olmadığın bir şeyi bana ortak koşman için seni zorlarlarsa onların sözüne uyma! Sonunda dönüşünüz yalnız bana olacaktır. İşte o zaman, vaktiyle yapmış olduğunuz her şeyi önünüze koyacağım. (Ankebut Suresi, 8)

Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi ve anne babanıza iyi davranmanızı emretti. Onlardan biri veya ikisi senin yanında yaşlanırsa onlara öf bile deme! Onları azarlama! İkisine de gönül alıcı güzel sözler söyle. Onlara merhametle ve alçak gönüllülikle kol kanat ger. "Rabbim! Onlar nasıl küçüklükte beni şefkatle

eğitip yetiştirdilerse şimdi sen de onlara merhamet göster" diyerek dua et. (İsra Suresi, 23-24)

Kuran, öncelikle anneliğin biyolojik bağlamda tarifi üzerinde durmuştur (Vedud Muhsin, 1997, s.52). Buna istinaden anlaşılmaktadır ki Kur'an'da, kadına, anneliğin zorlu süreçleri sebebiyle kutsallık atfedilmiş olmasına rağmen, kültürel olarak yerleşen ve nesilden nesile aktarılan ocuk bakımına yönelik vazifeler, sadece annenin mesuliyeti olarak belirlenmemiştir. Katı sufi öğretisinde kadın, günaha davet eden, dünyaya heveslendiren, sakınılması gereken bir unsurken, İbni Arabi'nin anlayışı bundan çok farklıdır. Öyle ki, kadın ve erkek, üzerinde Allah'ın sıfatlarının tecelli ettiği varlıklardır; kadınlar üzerinde tecelli eden sıfatlardan biri de, doğurganlığı vurgulayan Tekvin sıfatıdır (Küçük, 2009). Başlangıçta kadınlara son derece mesafeli olan İbn Arabi, Hz. Peygamber'in kadınlara olan bakış açısı üzerine eğildiğinde bu görüşü tam aksi yönde değişmiştir. Hatta ilk şeyhinin annesi olduğunu, yaşamına giren kadınların (annesi, kız kardeşi, eşi) manevi hayatını olumlu etkilediğini yazdığı kitaplarda aktarmıştır (Küçük, 2009).

2. Feminizm ve Annelik

a. Feminizm ve Tarihsel Süreci

Kökeni Latince *femia* olan (Kayhan, 1999) feminizm, Türkçe'ye kadın hakları şeklinde aktarılsa da hakkında birçok tanımlama yapılmıştır (Cevizci, 1999). Bolay (2009) feminizmi kadınların hukuki, siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda erkeklerle eşi haklara sahip olması gerektiğini savunan bir akım olarak tanımlamaktadır. Buna karşın Mitchel ve Oaklaey'e (1984) göre feminizm, kadınların hep birlikte örgütlenerek ataerkil anlayış ve uygulamalara karşı verdiği mücadele şeklinde tanımlanır.

Feminizm, ataerkil unsurları tartışırken, kadınların dezavantajlı konumlarını da incelemektedir. Buna göre kadınlar ataerkil dayatma ve bunun bir getirisi olan saldırı ve yaptırımlardan dolayı feminist akımı desteklemektedir. Toplumda yeni bir oluşum sürecine dâhil olmaktan ziyade mevcut durumun şartlarını iyileştirmeyi hedeflemektedir (Saim, 1997). Sosyal, siyasi, ekonomik ve tarihsel düzlemde, erkek ile kadın arasındaki hâkimiyet ilişkisini, bu ilişki dolayısıyla kadının mağdur konumunu tartışır. Toplumun ataerkil bağlamda kadına atfettiği

rolleri eleştirir (Altuntaş, 2013). Başlangıçta mevcut şartları düzeltmeyi amaçlayan bu akım, zamanla kadını edilgen konumdan çıkarıp onun başat güç olması için mücadele vermeye başlamıştır (Altuntaş, 2013).

Öztürk' e (2003) göre feminist akımın ortaya çıkmasında üç ana etken vardır: Birincisi Avrupa tarihi boyunca kadına yapılan cinsiyetçi haksızlıklar ve aşırı zulümdür. Kadının bireysel olarak tanınmaması, boyunduruk altında tutulması gereken bir köle muamelesi görmesi Avrupa'daki yaygın tutumlardandı. Bir kadın kocası olduğu sürece varlığını kocası üzerinden kabul ettirirdi. Hatta kilisenin ön ayak olması ile çığ gibi büyüyen cadı avı, engizisyon mahkemelerinde işkencelerle öldürülen kadınlar Avrupa'nın geçmişindeki kara lekelerdendir. İkinci önemli etken ise Aydınlanma Döneminde kadın haklarının göz ardı edilmesidir. Eski Yunan kaynaklarının tekrar gün yüzüne çıkması, İncil'in esas kaynak olarak kabul edilmesi ve matbaanın bulunmasıyla birlikte tüm bu kaynakların birçok insana kolayca ulaşabilmesi yeni bir uyanışı da beraberinde getirdi. Sosyal, siyasal ve dini alanlarda kilisenin etkisi azaldı. Bilimsel ve teknolojik gelişmeler, yeni ticaret yollarının keşfi refah seviyesini de arttırdı. Ancak tüm bu gelişmeler kadınların kamusal alandaki yaşantılarını etkilemiyordu. Kadının yeri hala evi ve rolü anne olmaktı. Lakin eleştirel düşünce ve sorgulayıcı tavır kadınları da etkisi altına aldı. Kadın şairler, yazarlar ve düşünürler kamusal sahnede görünmeye başladılar. Üçüncü etmen ise Sanayi Devrimi'dir. Rönesans ve reform hareketleri doğrultusunda yaşanan teknolojik gelişmeler Sanayi Devrimi ile sonuçlanmıştır. Bu dönemde kadın, devrin sacayaklarından biri olan işçi sınıfına adil haklar tanınmadan dâhil olup hem ev içinde hem de kamusal alanda verdiği emek daha da sömürülmeye başlamıştır. Gün boyunca ağır şartlar altında fabrikada çalışan kadın eve döndüğünde annelik rolünü üstlenerek gecenin ilerleyen saatlerine kadar mesaisine devam etmiştir.

Tüm bu süreç değerlendirildiğinde görülüyor ki; insanlık tarihinin dönüm noktalarından kabul edilen Aydınlanma çağı ve Sanayi Devrimi boyunca kadın faktörü, yaşanan gelişmelerden dışarda tutulmuş, lehine olan hiçbir sonuç alamamış ve kazanımı olmamıştır. Bunların sonucunda ufak tefek çıkan sesler daha duyulur hale gelmiş ve feminizm dalga dalga tüm dünyaya yayılmaya başlamıştır. Farklı coğrafyalarla, kültürlerle ve fikirlerle daha da zenginleşerek her türlü sorunu çözmeyi ve haklı mücadeleleri desteklemeyi hedeflemiştir.

Tarihsel süreci içerisinde feminizm üç ana döneme ayrılmıştır (İmançer, 2002). Birinci dalga feminizm, temel haklar kazanabilmeyi, kamusal sahneye çıkabilmeyi hedeflemiştir. İkinci dalga feminizm, ataerkil yapıyı yücelten kültür unsurlarıyla mücadele etmiştir. Üçüncü dalga feminizm ise kadın olmanın getirdiği farklılıkları yok saymayı aksine, bunlardan pozitif ayrıcalıklar ve kazanımlar elde etmeyi amaçlamıştır.

b. Feminist Teoriler ve Anneliğe Dair Yaklaşımları

i. Liberal feminizm

Liberal feminizm, bireyin kendi kişisel gelişimi hususunda özgür olması gerektiğini savunarak (Macdonald'ten akt. Sezgin, 2014) cinsiyetçi rol ayrımlarına dayalı eşitsizliklere karşı çıkar (Coleman, 2002). Ataerkil sistemi eleştirmeden kadın-erkek eşitliğini savunur. Mevcut duruma kadını entegre etme amacı güder. Buna göre kadınların kamusal alanda erkeklerle eşit haklara sahip olmasının yanında erkeklerin de ev içinde ve çocuk bakımında bir takım görevler üstlenmesini, çocuk bakımının salt anne görevi olmaktan çıkmasını amaçlamaktadır.

ii. Marksist (sosyalist) feminizm

Liberal feminizmin eşitlikçi yaklaşımı üzerinde temellendirilse de Marx'ın görüşlerinin önemi büyüktür. Buna göre ev içi emek kadının sorumluluğunda iken süre içerisinde kamusal alandaki üretim erkek egemenliğine girdi. Bu gücü elinde bulunduran erkek de kadını ekonomik boyunduruğu altına aldı (İmançer, 2002). Marksist feminizm, ev kadınlığını ve annelik rolünün üstlenilmesini 'tüketicilik' olarak nitelendirir. Kadınlar üretimde faal şekilde katılımcı olup sadece cinsiyete dayalı eşitsizliklere değil sınıf farklılıklarına da karşı koymalıdır (Smyckova, 2006).

iii. Radikal feminizm

Radikal feminizm, ataerkil sistemin içine sızdığı kültür, sanat, din, dil, ahlak gibi her türlü faktörü eleştirmiştir (Aslan, 2016, s. 27). Feminizmin, eril olan tüm unsurlarla mücadele eden koludur (Ramazanoğlu, 2012). Cinsiyet sınıflandırmalarına odaklanmış, kadının mağduriyetinin giderilmesinin, kapitalizmden ve eril faktörlerin etkisinden arındırmakla mümkün olacağını savunmuştur (Demir, 1997). Radikal feminizm, erkek egemenliğinin

devamlılığına hizmet etmesi ve kadını da bu egemenliğe mahkum etmesi sebebiyle aile müessesesini kabul etmez (Sezgin, 2014, s. 18). Ayrılkçı cinsiyet rolleri aile içinde, erken yaşlarda empoze edildiği için aile kurumu yıkılmalıdır. Firestone'a göre kadını tanımlarken annelik ve doğum ile sınırlandırılması biyolojik farklılıktan kaynaklanmaktadır ve teknoloji yardımıyla bu dayatmadan kurtulunabilir (Firestone'den akt. İmançer, 2002).

iv. Postmodern feminizm

Post modern feminizm, ataerkil unsurların referans alınmasıyla sağlanmaya çalışılan 'eşitlik' kavramına karşıdır. Bihassa farklılıklar temel dayanak noktasıdır. Buna göre kadın, sadece cinsiyeti ile değil, mensubu olduğu din, toplum ve kültür ile bir bütündür (Altuntaş, 2013, s. 363). Evrensel bir homojenlik talep etmektense felsefi ve kültürel açıdan daha derin başkalaşımın amaçları (Aslan, 2016). Bu bağlamda post modern feminizme göre annelik ve anneliğe dair beklentiler her coğrafyanın kendi dinamizmine göre farklı değerlendirilir, evrensel eşitlik kalıplarına girmeye zorlanamaz.

3. Türk Edebiyatında Anne Rolü

Annelik, bir kadının bireysel durumu olmasıyla birlikte toplumu da yakından ilgilendiren sosyal bir unsur olarak önümüzde durmaktadır. Bu sebeple anneliğe atıfta bulunan her türlü imgelem ve söylemler her alanda kendini göstermektedir. Gelenekselliğin moderniteye evrildiği süreçte anneliğin misyonu sürekli değişim göstermiştir. Yazın alanında da annenin ev içindeki görevi, yüklendiği misyonlar, vizyonlar, hayat görüşleri, tercihleri, eğitim durumu, karakteri, çocuklarının hayatlarına ve aldıkları kararlara olan etkileri bilhassa Türk Klasiklerinin başlıca konusu olmuştur. Buna göre anne, çocuğunun eğitimi, psikolojik durumu ve ihtiyaçları hususunda yetkin olmalıdır. Aynı zamanda yaşadığı çağın gerisinde kalmamalıdır. Bu sebeple annenin eğitimi çok önemlidir. Aksi takdirde çocukların yetişkin hayatlarında yaşadığı dramın sorumluluğu kendilerine yüklenmektedir.

Namık Kemal'in *İntibah* adlı romanında Fatma Hanım karakteri oğlu Ali Bey'in, Mahpeyker isimli hayat kadını ile olan ilişkisi, yaşanacak felaketlerin müsebbibi olur. Ali Bey Mahpeyker sebebiyle babadan kalma mirası tüketir, annesinin zorlamalarıyla yaptığı evlilik yıkılır, eşi cinayete kurban gider. Annesi

vefat eder, kendisi de akli dengesini yitirir. Tüm bu hazin sonun sorumlusu, eğitimsiz oluşu sebebiyle Fatma Hanımın yanlış yönlendirmeleridir (Karaca, 2012). Nabizade Nazım'ın *Zehra* adlı romanının konusu da anne Münire Hanım'ın bilinçsiz davranışlarının, yaşanacak olan trajediyi nasıl ilmek ilmek dokuduğunu anlatır.

Münire Hanım'ın oğlu Suphi, Zehra ile evlenir. Ancak Suphi kadınlara olan zaafına karşı koyamayarak evdeki güzel cariye ile ilişki yaşamaya başlar. Süren entrikalar neticesinde cariye intihar eder, karısı Zehra ise veremden vefat eder. Anne Münire Hanım da sokaklara düşüp perişan bir hayat yaşamaya başlar. *İntibah*'daki Ali Bey gibi Suphi de, çocuğunun eğitimine önem vermeyen annesi sebebiyle ailesini felakete sürüklemiştir (Karaca, 2012).

Recaizade Mahmut Ekrem'in *Araba Sevdası*'ındaki Bihruz Beyin akıbeti de Ali Bey ve Suphi'den farksızdır. Babasının vefatıyla oluşan otorite boşluğu ve bulunduğu servet, oğlunun aşırılıklarına sınır koymayı tercih etmek yerine her daim destekçi olan bir anne, Bihruz Bey'in sonunu hazırlamıştır (Karaca, 2012). Emine Semiye'nin *Muallime* adlı eserinde çocuklarının eğitimlerini, eğitilmiş kadınlara emanet ederler. Bir süre sonra çocukların eğitilmesinden sorumlu bu öğretmenler, evdeki pasif annelerin rollerini de alırlar. Aynı zamanda 'aydın' babalar, 'cahil' eşlerinden uzaklaşıp eğitilmiş ve görgülü bu kadınlar ile yakınlaşmak isterler (Karaca, 2012). Aynı yazarın bir başka romanı olan *Sefalet*'te de Cehdi ve Kesbiye karakterleri cahil anne tezgahından çıkan çocuklardır. Nitekim biri katil olurken, biri de gayri meşru ilişkiler sarmalında bocalayıp durur. Eğitilmiş annenin kızı olan Sabite karakteri ise tüm olgunluğu ile başına gelen felaketlerle mücadele etmeye devam eder (Karaca, 2012).

Türk edebiyatında kadın figürü, geleneksel ev yaşamının dışına çıkmadığından, gelişen ve değişen şartları geç idrak edip, yeni yaşama uyum sağlamada güçlük yaşamıştır (Argunşah, 2009). Bunun bir sonucu olarak erkekler daha modernist bir bakış açısıyla aydın kesimi temsil ederken geleneksel olanın temsilcisi anne olmuştur. Bu nedenle anne çocuk çatışmaları her daim işlenen konular olmuştur. Tanzimatla birlikte yaşanan dönüşüm beraberinde başka sorunları da ortaya koymuştur. Anne yalnızca gelenekselin temsilcisi olmamıştır. Aynı zamanda Batı'ya uyum sürecinde şirazeyi şaşırıp aileyi felakete sürükleyen olaylar silsilesinin başlangıcı olmuştur (Karaca, 2012). Nitekim Halit

Ziya Uşaklıgil'in *Aşk-ı Memnu* romanındaki Firdevs Hanım karakteri tam da buna örnektir. Yaşam şartlarından hiçbir zaman memnun olmayan, her zaman daha fazlasını isteyen ve yasak aşkları ile türlü maceralar yaşayan Firdevs Hanım anneliğini, her daim daha iyi yaşamasına mani olan bir engel olarak görür. Çocuk bakımı ile gençliğinin en güzel yıllarının heba olduğunu düşünerek kızlarına öfke kusmaktan çekinmez.

Şemsettin Sami'nin *Taaşuk-ı Talat ve Fitnat* romanındaki anne Saliha karakteri ise pasif bir modernizm temsilcisidir. Oğlu Talat Beyin evleneceği kızı seçme hususunda Arap dadının daha dominant bir tavır içinde olduğu görülür (Kaplan, 2018).

Ahmet Mithat Efendi'nin *Bahtiyarlık* adlı eserinde Abdülcabbar Bey eşini, eğitimsizliğinden dolayı yetersiz görerek çocuklarının eğitiminden Madam Terniye isimli bir öğretmeni mesul kılar. Annenin aile içindeki pasif ve ötelenmiş durumu, Madam Terniye'nin çocuklar ile olan münasebetinin kuvvetlenmesine sebep olur. Anneleri özellikle kızı Nusret üzerinde otorite kurmaktan aciz kalır. Madam Terniye'nin farklı hayat görüşü, üzerinde söz sahibi olduğu çocukları da etkiler. Nusret, annesinin bulduğu mütegayyir eş adaylarını reddeder. Alafranga bir yaşama düşkün olan Senai, Nusret'i kandırarak kalbini kazanmayı başarır. Nusret, annesinin onaylamadığı Senai ile Madam Terniye'nin desteğini alarak yanlış bir evlilik yapar (Kaplan, 2018). Görüldüğü üzere annelik rolü, gelenekselliğin ve modernizmin kısılcığında sıkışmıştır. Mahremiyet sebebiyle dört duvar arasından çıkamayan kadınlar, yetersiz olarak nitelendirilip annelikleri üzerinden eleştirilip sorgulanmıştır. Eşin veya çocuğun toplumca kabul edilemeyen davranışlarının ve yaptıkları yanlışların faturası eğitimsiz olduğu gerekçesiye anneye kesilmiştir.

Elif Şafak, *Siyah Süt* adlı otobiyografik romanında kadınlığı ve anneliği irdelemiş, yazarlığı ve anneliği arasında tercih yapmak durumunda hissettiği dönemleri aktarmıştır. Yazarın anlatımına göre Şafak, kendi benliğini, yazarlığı, pratikliği, entelektüel birikimi ve özgür yanıyla tanımlarken eşiyile tanışması ve gebelik sürecinin başlamasıyla benliğinin farklı yanlarını da keşfetme sürecine girmiştir. Annelik rolü ve yazarlık kariyeri arasında çatışma yaşayan yazar, doğum sonrası depresyon süreciyle de dibe vurur. Her zaman eleştirdiği, kamuoyuna pompalanan gerçeklikten uzak 'mükemmel anne' figürü ile kıyasıya

çatışmaya girip kendini ne yazarlıkta ne de annelik zanaatinde yeterli görür. Zihni bulanık ve duyguları karma karışıktır. ‘İçimden sesler korosu’ şeklinde adlandırdığı benliğinin parçaları darmadağın haldedir. Bir daha eskisi gibi olamayacağına dair inancı çok kuvvetlidir. Ona göre evlilik ve sonrasında gelen bebek, hayatına hiç planlamadığı, bambaşka rotalar çizmiştir. Ailevi ve sosyal ilişkileri bozulmuş kendisini daimi bir yalnızlık içinde hissetmiştir. Değişen aile dinamiklerinin yerli yerine oturması, annelik rolüne alışma sürecinin tamamlanması ile yazar için normale dönme sürecide başlar. Sağlıklı gelişen bağlanma süreci, sadece bebek için değil yazarın ruh sağlığı için de olumlu yönde etki etmiştir.

Şafak, kitabında hem anne hem de yazar/şair olan kadınlara değinmeden geçememiştir. Başarılı şair Sylvia Plath bunlardan biridir. Plath ve kendisi gibi şair eşi Ted Hughes hayatını birleştirdi. Başlangıçta hayat tüm akıcılığı ile devam ederken Plath’ın iki çocuk dünyaya getirmesi ile kariyeri için zorlu süreç başladı. Plath eşine ve çocuklarına bağlandıkça eşi dışarı yöneldi. Sorumlulukları Plath’ın üzerine yıkarak kariyerinde ilerlemeye devam etti. Bu duruma eşinin sadakatsizliği de eklenince Sylvia Plath eşiyle yollarını ayırdı. Artık o iki çocuğunun yükünü tek başına yüklenmiş bir kadındı. Müthiş bir mücadele içine girmişti. Toplumun tüm ayrıştırıcı tabularına rağmen o, annelik ve şairliği bir çizgide birleştirebilmeyi başarmış, kariyerinin en başarılı ürünlerini vermeye başlamıştı. Ancak bu mükemmeliyet çabaları uzun sürmedi. İçine düştüğü engellenmişlik ve yetersizlik durumu onu mükemmellik rüyasından uyandırmıştı (Şafak, 2018). Yazar, başarılı şairin hazin sonunu şu şekilde aktarmıştır,

“11 Şubat 1963’ te Londra’ daki evlerinde iki çocuğunu yataklarına yatırıp, yanlarına süt ve kurabiye bıraktıktan sonra odalarının kapısının altını iyice yalıtı. Sonra mutfağa geçip fırını açtı. Fırın harlanırken, tek tek, yudum yudum uyku ilacı içti. Ardından kafasını fırının içine soktu ve gaz dalgası yüzünü yalarken sonsuz uykuya daldı. Henüz 30 yaşındaydı” (Şafak, 2018; s.108).

4. Reklamlarda Anne İmajı

Çeşitli yayın organları ile iletişimi sağlayan unsurlara kitle iletişim aracı denir. Kitle iletişim araçları toplumun her kesimine kolayca ulaşmayı sağlarken, hayatımıza girdiği andan bu yana çeşitli amaçlar doğrultusunda yayınlarını

sürdürmeye devam etmektedir (Çankaya, 1997). Cinsiyetçi söylem ve roller gerek aile içinde, gerekse sosyal yollar vasıtasıyla çocukluktan bu yana empoze edilmektedir. Bilhassa yazılı, görsel ve sosyal medya, anneliğin inşası ve konumlandırılmasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Atabek'in (1997) yaptığı çalışmalarda görülmüştür ki, Cumhuriyet Dönemi yazılı basında yer alan anne imajı, modern nesiller yetiştirmekle vazifeliyken (Atabek, 1999) 1965'ten sonra nüfus artış hızını azaltmaya ve doğum kontrolünü sağlamaya yönelik yayınlar yapılmıştır. 60'lardan itibaren radyodan sonra televizyonun da yayın hayatına katılması kitle iletişim bağlamında çığır açmıştır (Gordon, 1999).

Aziz (1989), kitle iletişim araçlarının 4 temel fonksiyonundan bahseder. Bunlar haberdar etme, eğitme, eğlendirme ve tanıtımdır. Kitle iletişim araçlarının özel teşebbüsler vasıtasıyla daha yaygınlaşıp çeşitlenmesi, tanıtım fonksiyonunu daha da baskın hale getirmiştir. Bugün reklam sektörü radyo, televizyon, yazılı ve sosyal medya gibi kitle iletişim araçları ile küresel boyutlara ulaşmıştır. Sürekli tüketimi teşvik eden, kar amacı güden bu görseller kapitalist sistemin devamlılığı için her türlü malumatı kullanmaktadır. Pazarlama için gelenekler, öğretiler, sosyolojik ve psikolojik bir çok yaklaşımlar ve kavramsal çerçeve kullanılmaktadır. Reklam içeriklerinin hemen hemen hepsi kadın ve çocuklara yöneliktir. Özellikle aile ilişkilerinin, kadının evdeki konumunun, görevleri ve kendisinden beklentilerin, reklamların öncelikli içeriği olduğunu, yapılan çalışmalarla ortaya konmuştur (Atabek, 1999).

Uğurlu'nun (2003) yaptığı çalışma gösteriyor ki, kadınların yer aldığı reklamları, kozmetik, kimya, mobilya, tekstil, yiyecek, bebek ürünleri, elektronik mutfak eşyaları ve ev eşyaları şeklinde kategorize etmek mümkündür. Bu reklamlarda rol alan kadınların vasıfları ekseriyetle anneliktir. Anne imajının sunuluşu da Uğurlu (2003) tarafından inceleme konusu olmuştur. Buna göre, 'anne'ler çoğunlukla ev içinde özellikle mutfak, salon, bebek odası ve banyoda konumlandırılmıştır. Giyilen kıyafetlerin son derece sade, saç renklerinin siyah ve kahverengi seçilerek figürün, cinsel kimliği ve cinsel çekiciliğini arka planda tutmaya gayret edilmiştir. Yüzü açıkta bırakan, her daim toplu ve kısa saçlarla disiplin ve düzenden sorumlu kişi algısı oluşturulmaktadır. İncelemeye konu olan reklamlardaki kadınların görevleri çoğunlukla çocuk bakımı, yemek, bulaşık ve temizlik olarak görülmektedir. Kullandıkları gereçler ise cinsiyetçi iş bölümüne

yönelik reklam unsurlarıdır. Çalışma hayatları çoğunlukla yoktur. Aile fertlerine karşı tutumları her zaman anlayışlı ve güler yüzlüdür. Duygu durumları her daim neşelidir. Sonuç olarak reklamda mevzu bahis olan ürün kullanıldığında toplumun beklentileri karşılanarak ‘ mükemmel anne’ olunacağı algısı oluşturulmaktadır (Uğurlu, 2003).

5. Sinemada Anne Temsilleri

Sinema, üretildiği toplumun kültürünü, tarihini, sosyal ve psikolojik özelliklerini temsil eden önemli bir unsurdur ve üretildiği dönemin kritik, siyasi, tarihsel ve sosyolojik olaylarından, toplumun beklentilerinden beslenir. Algılayış ve temsiller buna göre şekillenir. Bu sistem annelik olgusunun sinemaya aktarımını da oldukça etkilemiştir.

60’lı yıllarda Türk sinemasında öz anne iyi anne, üvey anne kötü anne ikilemi üzerine temellenmiş bir anlayış hakimdir. Öz / iyi anne her daim sabırlı, kucaklayıcı, şefkatli, affedici, uğradığı haksızlık ve iftiralara rağmen ailesini her zaman bir arada tutmaya çalışan bir kadın portresi çizerken; kötü / üvey anne, bencil, şefkat yoksunu, zevk ve sefa düşkünü, daha iyi yaşam şartlarının olduğu seçenekler karşısında kolayca mensubu olduğu aileye sırtını dönebilen bir kadın imajı yaratır.

Sinemadaki anne temsillerinin görünümü, reklamlardaki anne figürlerinin görünümüyle paraleldir. Öz / iyi anne, çocuklarına ve eşine vakit ayıran, onların ihtiyaçlarını giderme çabasında olan, ev hanımı, cinsel çekiciliği ve kadınlığı ikinci plana itilmiş, koyu renk saçlı mütevazı giyimli iken; kötü / üvey anne genellikle sarı saçlı, bakımından ve makyajından ödün vermeyen, sigara ve içki içen, feminen giyinip yüksek topuklu ayakkabılar tercih eden ve daha dişil tutum sergileyen kadınlar olmuştur.

Sağlam’ın (2015) analiz ettiği, 1969 yapımı Ayşecik Yuvanın Bekçileri adlı filmde anne karakteri, eşinin sosyal statüsüne uyum sağlayamamış, siyah saçlı, maskülen tavırlı ve eşinden ayrı kaldığı süreç içerisinde çocuğuyla yaşamaya devam eden Leyla’dır. Çocukların babası Murat’ın evlenmeyi planladığı Serpil ise, bakımlı, sarışın, alkol ve sigara kullanan, dişiliği ile ön planda olan bir kadındır. Özetle, çocuklar annelerini, babalarının nazarında tekrar çekici kılma gayreti içine girerek aileyi bir araya getirmeye çabalarlar (Sağlam, 2015).

1960 yapımı Kırık Çanaklar adlı filmde de hayat mücadelesi veren düşük gelirli bir ailedeki Sabahat isimli anne karakterini görürüz. Dış görünüşüne önem vermeyen, evin, kayın pederinin, kocasının ve kızının hizmetini görmekten başka gayesi olmayan Sabahat, kocası Cemal'e göz koyan komşusu Mualla'nın attığı iftiranın kurbanı olur. Cemal Sabahat'i evden kovar ve böylece Mualla, Sabahat'in yerini almaya hazırlanır. Mualla ev işlerine elini sürmeyen, sarışın, bakımına önem veren, para ve gösteriş düşkünü bir kadındır. Nitekim Cemal'den daha iyi bir alternatif bulduğunu sandığı ilk anda Cemal'i terk eder. Hatasını anlayan Cemal, eşi Sabahat'i geri kazanmaya çalışır. Sabahat ise uğradığı haksızlıkları affedip eşine geri döner (Sağlam, 2015). 2000'li yıllara gelindiğinde ise annelik olgusu, öz / iyi ve üvey / kötü bağlamında iki zıt cephe olarak lanse edilmekten ziyade iyisiyle kötüsüyle, eksigiyle fazlasıyla bir bütün olarak sunulmaya başlanmıştır. Eğitimli, kariyer sahibi bakımlı, çocuğuyla ilgilenen, bazen ilgilenemeyen, başarılarının yanı sıra hataları olan temsiller görmeye başlarız.

Nuri Bilge CEYLAN'ın 2008 yapımı Üç Maymun adlı filmdeki Hacer karakteri, sinema camiasında anneliğe karşı değişen bakış açısının bir örneğidir. Evde silik pozisyonu olan Hacer hem ev içinde hem de ev dışında emek veren bir kadındır. Oğlu İsmail bile cinsiyetinin sağladığı avantajla annesinden daha görünür bir konumdadır. Filmde cinsiyetçi iş bölümleri hemen göze çarpar. Hacer, eşi Eyüp'ün hapse girişinden sonra Sermet ile aşk yaşamaya başlar. 60'lı yılların filmlerinin aksine bu filmde Hacer'in içsel çatışmalarını, hem boyun eğişlerini hem de baş kaldırımlarını görürüz. Hacer yaşadığı maceranın neticesinde, hali hazırda kopuk ilişkilerin yaşandığı ailede namussuz ve huzursuzluk kaynağı olarak görülmektedir. Filmin sonunda intihar girişiminde bulunan Hacer'i kocası Eyüp vazgeçirir. Dağılan aileyi toparlama görevi ve affedici olan taraf, 60'lı yılların sinema filmlerine kıyasla anne değil baba olmuştur. Anne doğrusuyla yanlışıyla aileye geri kabul edilmiştir (Sağlam, 2015).

Kutluğ ATAMAN'ın yönettiği 2005 yapımı İki Genç Kız adlı filmde, farklı aile dinamiklerine sahip iki genç kızın dostluğu üzerinden anneleri inceleme konusu olmuştur. Üniversite öğrencisi ve marjinal bir görünümü olan Behiye'nin annesi Yıldız, kendini ailesine adayan, kendine ait özel alanı olmayan, bakımına özen gösteremeyen, hem evde hem de ev dışında çalışan, kocasını ve oğlunu

karar merci kabul eden, sadece kızının üzerinde otorite kurma eğilimi gösterebilen sinik bir karakterdir. Gayrı meşru dünyaya gelen Handan'ın annesi Leman ise Yıldız'dan çok farklı bir imajla karşımızdadır. Bakımlı, eğlenceye düşkün, evine ve kızına dair ilgisiz, çalışmayı reddeden, geçimini metres hayatı yaşadığı adamlar sayesinde sağlayan bir kadındır. Tek gayesi, güzelliği elden gitmeden kendisine hayatının sonuna kadar standartların üzerinde yaşam şartlarını sağlayacak zengin bir partner bulmaktır. Yıldız, ataerkil bir sistem içerisinde kendisine biçilen kadınlık ve annelik görevlerini yerine getirmeye çalışır. Ancak kızı Behiye bu kurulu düzenin çarklarında sıkışmayı reddeder ve kendisine ailenin düzenini bozan isyankar günah keçisi yaftası yapıştırılır. Nihayet girdiği tüm mücadelelerin ve Handan'la yaşadığı maceraların sonunda ailesine geri dönmekten ve kendisine dayatılan hayata boyun eğmekten başka çaresi kalmaz. Leman toplumun beklentilerine uymayan bir anneliği temsil ederken kendi önceliklerini sanki kızının iyiliği için yapıyormuş gibi yansıtır. Neticede Handan babasını bulma çabaları içinde olsa da bir yandan da tıpkı annesi gibi üst tabakadan tanıştığı bir genç ile ilişkisini sürdürerek hayatını garantiye alma çabasıdadır. Sonuç olarak hikayede kızlar, annelerinin temsil ettiği yol üzere hayatlarına devam ederken, yapılan hatalar, annelerin yaptığı seçimler ve yerine getirmediikleri sorumlulukların bir sonucu olarak Yıldız ve Leman'a yüklenmiştir (Sağlam, 2015).

B. Doğum Ve Sonrası Süreçler

1. Doğum

İnsanın dünya sahnesinde ne zamandan bu yana var olduğu hususunda bir çok teori ortaya konmuştur. Ancak hem fikir olunan nokta şudur ki, en az yüz bin yıllık bir geçmişe sahip olduğu tahmin edilen insan ırkı, doğum fonksiyonu ile neslini devam ettirmiştir.

Doğum, ortalama 40 haftada gelişimini tamamlayan bebeğin 37-42. haftalar içerisinde rahimden dışarı çıkmasıyla sonuçlanan bir süreçtir (Taşkın, 2011). Doğum sezaryen ve normal olmak üzere iki türdür. Normal doğum, bebeğin doğum sancıları ile vajinal yoldan dünyaya gelme sürecidir. Normal doğumun dört evresi vardır. Birinci evrede, doğum sancıları eşliğinde doğum kanalı yeterli derecede açılır. İkinci evre, bebeğin doğumunun gerçekleştiği evredir. Üçüncü

evre, plasenta ve uzantılarının dışarı çıkması ile sonlanır. Dördüncü evre ise, kanamanın kontrol edildiği süreçtir (Coşkun, 2012). Sezaryen doğum, çeşitli tıbbi gerekliliklerden veya anne adaylarının tercihi dolayısıyla rahim duvarına açılan bir kesiden bebeğin, plasenta ve diğer uzantılarının dışarı alınmasıyla tamamlanan bir süreçtir.

2. Tarihsel Süreç

Doğum yalnızca biyolojik ve bireysel bir olgu olmaktan ziyade sosyolojik de bir unsurdur. Çağlar boyu doğum eylemine farklı anlamlar atfedilmiştir. İnsanoğlu doğumu son derece önemseyip tecrübe ve birikimlerin aktarımına devam etmiştir (Kömürcü & Gençalp, 2002). M.Ö. 3000' li yıllarda doğum, neslin devamlılığını sağlayan, mutluluk verici bir unsur olarak görülüyordu. Doğumu yapan kadına, doğumda yardımcı pozisyonunda olan bireylere ve doğan bebeğe saygı ve hoşgörü ile muamele ediliyordu (Mongan, 2012). Doğumu tecrübe etmiş kadınlar, doğum yapmakta olan kadına destek olurken, daha önce doğumu deneyimlememiş kadınlar da sürece tanıklık ederek bilgi ve birikim sahibi oluyorlardı. Aydın' ın (2018), Rathfish' den (2012) aktardığına göre, ikinci yüzyılın sonlarına doğru, Batı dinlerinin yayılmasıyla ataerkil anlayış egemen oldu. Doğum yapan ve yaptıran kadınlar, kutsalık atfedilen statülerini kaybettiler. Tıbbî alanda din adamları ve doktorlar etkin olmaya başladı. Doğum ve sancı süreçleri kadın için bir günah çıkarma eylemi şeklinde kabul edilip, bu süreçte kadın yalnız bırakılmaya başlandı. Bu durum elbette doğuma karşı olan olumlu tutumu tersine çevirdi. Doğum eylemi toplum nazarında 'korkunç' şeklinde sıfatlandırıldı (Aydın, 2018). Zamanla, tıbbî gelişmeler neticesinde doğum doğal sürecinden soyutlanıp bir an önce kurtulunması gereken bir patolojik unsur olarak görülmeye başlandı (Mongan, 2012).

Sezaryen işlemi, 19. yüzyılda Kraliçe Victoria ile doğumda uygulanmaya başlanmış ve bu noktadan itibaren 'hastane bakımı' seçeneği yaygınlaşmıştır (Serçekuş & Gökçe İsbir, 2012). Doğum eyleminin hastane çatısı altına taşınması, geleneksel tecrübe ve birikimin aktarılmasına mani olmuştur. Gelişen teknolojinin yardımı ve tıbbî olanaklar, geleneksel yaklaşımın olumlu yönleri ile entegre edilememiştir. Bunun bir sonucu olarak, kadın, doğum sürecinde pasifize olmuştur (Serçekuş, 2011).

60'lardan sonra bu uygulamalara tepkiler gelmeye başladı. Kadınlar doğum sürecinde aktif olmayı istemeye, bireye özgü yapılandırılmış doğum süreçlerini ve sancılar için ilaçsız yöntemleri talep etmeye başladı (Cook' tan aktaran Aydın, 2018). Dünya Sağlık Örgütü bu taleplere duyarsız kalmamış ve bir rapor yayınlamaya doğum politikalarında birtakım düzenlemelerin olması gerektiği hususunu vurgulamıştır (Coşkun, 2012). Doğumun doğal akışına sadık kalınması gerektiğini, kadının doğum esnasında etkin olmasının, psikolojik ve fizyolojik olarak desteğin önemini belirtmiştir. Doğum sırasında yatay pozisyonda ısrarcı olmak yerine gebeye hareket özgürlüğünün sağlanması ve doğum sonrası anne bebek etkileşiminin kesintiye uğramaması gerektiği üzerinde önemle durulmuştur (Coşkun, 2012).

3. Doğum Sonrası Ruhsal Süreç

Yaşam kalitesi, bireyin, sahip olunan sosyolojik, psikolojik ve fizyolojik girdilerinden oluşan yaşam sisteminden memnun olma durumudur (Özmete, 2010). Halk arasında lohusalık olarak adlandırılan postpartum dönem, annenin yaşam kalitesi üzerinde son derece etkili olan doğum sonrası anneliğe uyum sürecidir (Balçık Çolak, Akın, & Çeber Turfan, 2019). Gerek ani değişen hormon dengesi gerekse yeni edinilen annelik rolü ve sorumlulukları sebebiyle postpartum dönem kadınlar için yorucu ve sıkıntılı bir aşama olagelmıştır. Doğum pratikleri ve doğum sonrası uygulanan ritüeller incelendiğinde görülmüştür ki, toplum postpartum dönemde anne ve bebeği hem fiziki hem de psikolojik açıdan rahatsızlık verecek durumlardan korumaya ve bu tehditlere karşı önlemler almaya çalışmıştır. Lohusa kadının beslenmesine özen gösterilmeye gayret edilmiş, anne ve bebeğin yaşam ve beden bütünlüklerine yönelik ruhani varlıkların tacizi çeşitli ritüellerle engellenmeye çalışılmıştır (Gülşen & Doğan Merih, 2018).

Gelişen teknoloji ve yapılan çalışmalar neticesinde postpartum döneme ait problemlerin kaynağına inilmeye, gerekli destek ve tedavi sonucunda süreç sağlıklı şekilde sonlandırılmaya başlanmıştır. Bunun bir sonucu olarak da mistik inanç ve uygulanan ritüellerin her geçen nesil üzerinde etkisinin azalmaya başladığı görülmüştür.

Postpartum hüznü, postpartum depresyon ve postpartum psikoz literatürde tanımlanmış doğum sonrası psikolojik rahatsızlıkların başında gelmektedir. Kayıtlarına alınmış verilere göre ülkemizde her dört kadından biri postpartum hüznü yaşamaktadır (Ulukavak'tan, 2004 aktaran Balçık Çolak, 2019). Kendiliğinden iyileşmekle beraber fark edilip de desteklenmeyen postpartum hüznü, post partum depresyona, şayet genetik bir yatkınlık da mevcut ise, postpartum psikoza varan boyutlara ulaşabilmektedir.

Doğum sonrası psikolojik rahatsızlıklar annelerin yaşam kalitelerini düşürdüğü gibi diğer aile dinamikleri üzerinde de etkili olmaktadır. Eş, çocuk ve sosyal çevre bu durumdan fazlasıyla muzdariptir (Şentürk, 2008). Annenin bir takım yetkinliklerinin azalmasına, bebekte beslenme bozukluğu ve gelişim geriliklerinin olmasına sebep olmaktadır (Şentürk, 2008). Hatta yapılan bir araştırma göstermiştir ki; anne ölümlerinin azımsanamayacak oranda sebebi bu ruhsal bozukluklardır (Austin ve ark.'dan aktaran Şentürk,2008). Postpartum dönemin sağlıklı şekilde atlatılamamasının, dönemsel zararları olduğu gibi uzun vadede hem annenin hem de bebeğin ruhsal mekanizmasında tahribata sebep olduğu, anne bebek bağlanma stilini olumsuz yönde etkilemesinden dolayı bebeğin yetişkin hayatında kişilik bozukluklarına sebep olabileceği yapılan çalışmalarda görülmüştür (Eren, 2007).

a. Postpartum hüznü

Postpartum dönemin ilk günlerinde başlayan, iki hafta içerisinde etkililiğini kaybeden (Kısa, 2004), ağlama ve öfke nöbetlerinin görülebildiği, yorgunluğun ve eleştiriye karşı aşırı hassasiyetin olduğu, dalgalanmış duygu durumu ile karakterize olan bir süreçtir (Erdem & Bez, 2014). İki hafta içinde geçmediği sürece postpartum depresyona çevirme olasılığı göz önünde bulundurulmalıdır (Erdem & Bez, 2014). Nedenine dair net bilgiler olmamakla birlikte meydana gelen hormonal değişiklikler üzerine birçok çalışma vardır. Sosyal destek ve doğum sonrasında yaşanan duygu durum değişiklikleri hakkında annenin bilgilendirilmesi ve sürecin geçici olduğunun önemle vurgulanması tedavi hususunda önemli noktalardır (Erdem & Bez, 2014).

b. Postpartum depresyon

Postpartum depresyon bilinen depresyondan farklı tanımlanmıştır. Atipik depresyon olarak adlandırılan bu durum doğumdan bir müddet sonra ortaya çıkan ve psikotik olmayan şekilde tarif edilmiştir (American Psychiatric Association, 2000). Nedenleri hakkında bir çok görüş vardır ancak en yaygını biyolojik ve psikososyal etmenlerin ortak etkisinin olduğu yönündedir (Eren, 2007). Duygusal dalgalanmalar, intihar düşüncesi, değersizlik, suçluluk hisleri, yavaşlayan bilişsel fonksiyonlar, cinsel isteksizlik, yeme bozuklukları, bebek ile ilgili obsesyonlar, anksiyete, hareketlilikte yavaşlama, ağlama ve öfke nöbetleri, uyku bozuklukları ve yetersizlik hissi postpartum depresyon belirtileri arasında yer alır (Marakoğlu ve ark., 2009). Tanı alıp tedavi süreci başlatılmazsa kronik ve inatçı özellik göstermesi mümkündür. Tedavi sürecinde öncelikle ayrıntılı anamnez alınması önemlidir. Fizyolojik herhangi bir hastalıktan ayrılmalıdır. Çeşitli ölçeklerle değerlendirilmesi yapıp psikoterapi ve ilaç desteği ile tedavi edilmektedir (Marakoğlu ve ark., 2009).

c. Postpartum psikoz

Doğum sonrası ilk 20 günde belirtiler ortaya çıkmaya başlar. Depresif semptomları takiben işitsel, görsel halüsinasyonlar, düşüncede dağınıklık, hezeyanlar, deorganize davranışlar, paranoya, depersonalizasyon, bebeği kabul etmeme, kendisine ve bebeğe zarar verme düşünceleri eşlik edebilir. Erdem'in (2014) aktardığına göre postpartum psikozda bebeği öldürme oranı %4 olarak kayıtlara geçmiştir (Erdem & Bez, 2014). Bebek ve annenin hayati tehlikesinden ötürü hastaneye yatırılarak tedavi edilmelidir. Anne bebek etkileşimi devam ettirilmeli ancak öldürme fikri hala varsa anne, kesinlikle bebekten ayrılmalıdır. Beyin fizyolojisine yönelik bir hastalık olduğu için farmakolojik bir tedavi yöntemi uygulanır. Elektrokonvülsif tedavi dirençli psikotik vakalarda uygulanabilir (Akyüz Çim, 2017).

4. Medyada Yer Alan Doğum Sonrası Psikolojik Süreçlere İlişkin Bebek Ölümleri

Postpartum dönemde yaşanan psikolojik sıkıntıların, fark edilip müdahale edilmediği takdirde adeta bir zincirin ilerleyen halkası gibi daha ağır bilançolara neden olma riski oldukça yüksektir.

Gebelik döneminde yaşanan depresyonun, doğum sonrası daha ağır postpartum depresyona sebep olduğu ya da önemsenmeyen postpartum hüznün durumunun ilerleyen süreçte postpartum depresyona çevirme oranının oldukça fazla olduğu yapılan araştırmalarda görülmüştür (Erdem & Bez, 2014). Bu sebeple, ne yazık ki bebek ölümlerine varan bu ağır tablo doğum sonrası süreçte bebeğin sağlığı kadar annenin psikolojik durumunun da yakından gözlemlenmesi, bilgilendirme ve desteğin sağlanması gerektiğini gözler önüne sermektedir.

Adana'da yaşanan H.O. vakası gerçekliğe dair farkındalığın yitirildiği aşamada meydana gelen felakettir. On iki yıl sonra tedavi ile bir bebek sahibi olan otuz üç yaşındaki H.O., altı aylık bebeğini uyutmaya çalıştığı esnada bebeğin ağlamasını durdurmak için on dakika boyunca ağzını ve burnunu kaparak ölümüne sebep olmaktan ömür boyu hapis cezasıyla yargılanmaktadır. Karısından şikayetçi olmayan eşi ve yakın çevresi, H.O.'nun doğumdan sonra ciddi anlamda ruhsal bunalıma girdiğini ifade ederken, genç anne mahkemede yaptığı savunmasında bebeğin sesi kesildikten sonra kahvaltı hazırlamaya gittiğini, çocuğun uzun süre hareketsiz kaldığını fark edince öldüğünü anladığını ve hemen evden kaçtığını belirtmiştir (Tok & Oğuz, 2017).

Milliyet'in (2010) DHA'dan aktardığı haberde ABD'nin Oklahoma eyaletinde üç çocuk annesi kadın 10 aylık bebeğini kirli çamaşırlarla birlikte çamaşır makinasına attığı, olayın, eve gelen teyzenin durumu fark etmesiyle ortaya çıktığı anlaşılmıştır (Cadde, 2010).

Gürel'in İHA'dan aktardığı haberde T.G. (25) biri henüz üç aylık diğeri ise iki yaşında olan çocuklarını bıçaklayarak öldürdükten sonra kendi bileklerini keserek intihar etmeye kalkışmıştır. Hastaneye kaldırılan kadın, bilinci yerine geldiğinde olanları hatırlayıp sinir krizi geçirmiştir (Gürel, 2012).

Anadolu Ajansı'nın verdiği bilgiye göre Adana'da yaşayan iki çocuk annesi yirmi üç yaşındaki A.Y. polise verdiği ifadesinde eşinin ilgisiz tavırlarından dolayı, mahkemede verdiği ifadesinde doğum sonrası psikolojisinin bozulduğunu öne sürerek on beş aylık kızını döverek öldürmüştür (Gündem, 2019).

Postpartum dönem ruhsal bozukluklardan her kesimden kadının etkilenebileceğini, eğitim durumunun buna bir etkisinin olmadığı, 2013 yılında Gölcük'te yaşanan hadiseden anlaşılmaktadır. Habere göre otuz dört yaşındaki

ilkokul öğretmeni iki aylık bebeğini evde bırakarak memleketine dokuz günlük bayram tatili için gitti. Genç annenin savcılıktaki ifadesi ise şu şekildeydi.

İlk evliliğim mutsuz bitti ve boşandık. Ailem eşimden boşandığım için bana baskı uyguluyordu. Adana'da görev yapan polis sevgilimle birlikte olduk. Ancak boşandığımı öğrenince beni terk etti. Hamile olduğumu çok geç öğrendim. Bu yüzden kürtaj yaptıramadım. Bebeği çevremden gizledim. Ailem bayramda Hatay'a gelmem konusunda baskı yaptı. Bebeğimi götürsem beni öldürürlerdi. Onu iyice doyurup birkaç gün kalıp dönmeyi planladım. Cuma günü iki biberon mama içirdim. Düşmesin diye etrafına yastık koydum. Altını değiştirip evden çıktım. Öleceğini düşünmedim. Dayanır sandım. Ancak ailem erken dönmeme izin vermedi. Eve geldiğimde uyuduğunu sandım. Mama yaptım ancak hareketsizdi. Hastanede öldüğünü söylediler. Çok pişmanım (Yavuz & Tekin, 2013).

Gazete haberlerinden çoğu zaman 'cani anne' şeklinde atılan manşetlerin haber detaylarına inildiğinde muhakeme yetisini kaybetmiş, davranışlarının farkında olmayan iç görüden yoksun patolojik bir tablo ortaya çıkar. Anne ve bebeğin sağlıklı etkileşimde olması gereken bu hassas dönem ne yazık ki önlem alınmadığı takdirde trajik biçimde sonuçlanabilmektedir.

C. Anne- Bebek İlişkisi

Annelik, bebeğin ve toplumun beklentileri doğrultusunda, kadının kendi bedeni ile tecrübe ettiği bir olaydır (Miller, 2010, s. 33). Salt biyolojik tarafından ziyade, kültürel bir çok dinamiği içermesinden dolayı karmaşık bir süreçtir (Willard, 1988) ve kız çocuklarının ileride anne olması üzerine kemikleşmiş bir anlayışın hakim olduğu toplumlarda, anne olmayı tercih etmemek aykırılık olarak karşılanmaktadır (Miller, 2010, s. 102). Her ne kadar anneliğin, kadının doğasına özgü olduğu söylene de aslında annelik öğrenilen, tecrübe edilen bir yaşam olayıdır. Bir kadının bebeğine yeterli annelik yapması, anneliğin doğru şekilde öğrenilmesiyle alakalıdır. Bu öğrenmenin gerçekleşebilmesi için bireyin öncelikli amacı, görmüş olduğu yetersiz anneliğin zararlarını telafi edip boşluklarını doldurmaktır (Cori, 2019). Çünkü doğum sonrası süreç kadının kendi bağlanma

biçimine dair travma ve çözümlenmemiş çatışmalarının, kendi bebeği ile olan ilişkisinde tekrar hayat bulduğu dönemdir.

Bebek ilkel dürtü ve duygular ile doğar. Ayrılmış bir algılama mekanizması yoktur. Bu sebeple uyaranlara tüm bedeniyle cevap verir. Anne bu noktada adeta yaşam destek ünitesi görevi görür. Hem bebeğin yaşamını devam ettirmesini sağlar hem de dürtülerinin kontrol mekanizması olur. Anne bebek arasındaki bu bağ öyle önemlidir ki anneden alınan geri bildirimler ile bebeğin kendi kontrol mekanizması olan ego gelişim süreci başlar (Özakkaş , 2018). Yetersiz annelik görmüş bir yetişkinin ego gelişim süreci sekteye uğrar ve büyük boşlukların olduğu bir ego elde eder. Kişi yaşamı boyunca bu boşlukları dolduracak sevgi nesnelere arayışında olur (Cori, 2019).

Annenin duygu durumu, kişilik yapılanması ve ulaşılabilirliği anne bebek arasındaki bu ilişki üzerinde oldukça etkilidir. Borderline ya da narsist kişilik bozukluğu olan annelerin, yıkıcı içsel çatışmalarını çocuklarına yansıtması; şizofrenik annenin dış dünya ile olan uyumsuzluğu sebebiyle bebeğinden gelen uyaranları düzenlemede zorluk yaşaması bu örneklerden yalnızca birkaçıdır (Cori, 2019).

Çocuğun gelişimi, anneye kurulan bağın niteliği ile doğrudan ilişkilidir. Özellikle özerk becerilerin gelişmeye başladığı süreçte çocuk, sevgi nesnesini kaybetme endişesi gütmeyen dış dünyayı keşfeder. Bu dönemde annenin yokluğu, çocuğun gelişimini sekteye uğratır (Anderson, 2000; akt., Cori, 2019).

Araştırmalara göre güvenli bağlanmayı sağlayamayan depresif annelerin çocukları da depresif davranımlar gösterirken, güvenli bağlanmayı başarmış çocukların sosyal, duygusal ve zihinsel kapasitelerinin oldukça yüksek olduğu gözlemlenmiştir (Siegel, 2003). Amerikan Psikoloji Birliği' nin ortaya koyduğu verilere göre güvenli bağ geliştirememiş, kendilerine var oldukları ve sevildikleri hissettirememiş çocuklar, fiziksel veya cinsel istismara uğramış çocuklarla neredeyse aynı derecede travmatize olmuşlardır (American Psychological Association, 2014).

Bakışma, temas, gülümseme gibi bebeklik yaşantıları bebeğin zihninde bir takım kodlar ve şemalar şeklinde yer edinir. Bireyin yetişkin hayatında girdiği ilişkilerde kendini gösterir (Wallin, 2007). Psikoterapist Kim (2017),

psikoterapi süreci içerisinde bağlanma ihtiyacının olumlu şekilde karşılanması halinde benliğin eksik yanlarının tamamlanacağını, bebeklik döneminde oluşmaya başlayan şemaların tekrar yapılacağını ve böylece kişinin gerçek kimliğine ulaşılacağını aktarır.

Anneliğin Duygusal Yokluğu adlı kitabında kendi psikoterapi sürecine değinen Cori, yetersiz anneliğin içinde yarattığı boşluğu telafi etmesinde, terapisti ile bulunduğu ufak temaslar, derin bakışmalar neticesinde, sevildiğini somut şekilde hissetmesinin rolünün azımsanamayacak kadar baskın olduğunu ifade etmiştir (Cori, 2019).

Harry Frederick Harlow'un gerçekleştirdiği deney, yapılan gözlemleri doğrular niteliktedir. Anne bebek bağlanmasının temelini ortaya koymaya çalışan Harlow, etik açıdan çokça eleştirilen bir deneye imza atmıştır. İki aşamadan oluşan deneyin birinci aşamasında yeni doğan bebek maymunlar annelerinden izole edilerek yerine vekil annelerin bulunduğu kafeslere konmuşlardır. Demir telden yapılan vekil anne süt verirken, diğer vekil annenin tek özelliği odundan yapılmış gövdesinin peluş bir kumaşla kaplanmış olmasıdır. Bebek maymunlar acıktıklarında tel vekil anneden beslendikten hemen sonra peluş vekil annenin yanına gelip onunla vakit geçirmişlerdir. Deneyin ikinci aşamasında bebek maymunlar iki gruba ayrılıp bir grubun peluş vekil annenin yanında, diğer grubun da tel vekil annenin yanında büyümeleri sağlanmıştır. Peluş vekil anne ile büyüyen maymunların sakin, uyumlu ve özgür davrandığı gözlemlenirken, tel vekil anne ile büyüyen maymunların depresif duygudurumunun olduğu, antisosyal davranışlar sergilediği, çiftleşmekten kaçındıkları ve kendi bebeklerine karşı ilgisiz davrandıkları, hatta yavrularını öldürdükleri görülmüştür (Harlow, 1959). Buna göre anne bebek bağının oluşmasında yalnızca fizyolojik ihtiyaçların karşılanması değil, temas ve hareketin rolünün de azımsanamayacak kadar önemli olduğu ortaya konmuştur.

Anne-bebek ilişkisinin patolojik seviyedeki sonuçlarından biri de ölü anne sendromudur. Bebek, postpartum depresyon nedeniyle sevgi nesnesinden mahrum kalmasının neticesine ağlama nöbetleri ile tepki verir. Sonra sevgi nesnesi arayışından vazgeçerek geri çekilir. Modell' e (1983) göre bebek, sevgi nesnesinin kaybından kendi var oluşunu sorumlu tutar. Sevgi nesnesinin devamlılığını, kendi yokluğu ile bağdaştırıp yok olmayı, yani ölümü tercih

edebilir (Modell, 1999). Stern'in yaptığı bebek gözlemlerinden ortaya çıkan sonuç bebeğin depresif annesini içselleştirerek annesi gibi olma çabasına girdiği yönündedir (Stern, 1994). Böylece hiç kaybetmeyeceği bir sevgi nesnesinin sahibi olacaktır. Ulaşılması zor sevgi nesnesinin sebep olduğu zayıf ego, ufak bir hayal kırıklığı veya terk edilme ihtimali karşısında hassasiyet geliştirir, kaygı ile sarsılır. Bebeğin ilk yaşam tecrübeleri sonraki kuracağı ilişki biçimlerinde ve oluşmaya başlayan kişilik yapısında etkisini gösterir (Green, 1983). Sevgi nesnesi arayışından vazgeçen bebek, kendine yöneldiğinde, kaybetme ihtimalinin olmadığı, mükemmel sevgi nesnesi kendisi olur. Narsistik kişilik bozukluğuna giden yolda ilk adımı atmış olur. Sevgi nesnesine karşı bağıllık ve terk edilme korkusu sevgi ve nefret düzleminde bir ambivalansa sebep olur. Bu şekilde borderline kişilik bozukluğuna varabilecek bir yapılanmanın temelleri atılmış olur (Ogden, 1999).

Cloud ve Townsend (2002) *Anne Faktörü* adlı kitabında anneliği yedi ayrı tipe ayırmıştır. Bu tiplerden hayalet anne ve porselen anne bebeğin ilk yaşam yıllarında güvenli bağlanmasına engel olan türde annelik davranışları olarak nitelendirilmiştir. Buna göre hayalet anne, bebeğin fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamaktan öte bir ilişki kurmayan, sevgisini göstermeyen ya da gösteremeyen anne türüdür. Bebek kendisini annesine ait hissedemez, kendi varlığının farkına varamaz. Güven duygusunu temellendiremez. Sesini anneye duyurmak için yükselten bebek bir süre sonra vazgeçip geri çekilir. Yetişkin hayatı boyunca içinde taşıyacağı bir boşluk oluşur. İlişkilerinde güven problemi her daim görülür. Yüzeysel ilişkiler kurar çünkü başka türlü ilişki kurmayı bilmez. Depresyona yatkındır. Bağlanma problemlerini kendi bebeğine de yansıtıp, güvensiz bağlanma yaşayan bireylerin yetişmesine sebep olur (Cloud & Townsend, 2002). Porselen anne ise son derece hassas, kırılabilir ve telaşlıdır. Bebeğin kriz anlarını yönetemez, tepkisel ve suçlayıcı davranır. Bebeğin gerginliğini azaltan, duygularını düzenleyen destek ego olmaktan yoksundur. Bu durum yetersiz iç denetiminin olmayışından kaynaklanır. Hem çok ilgili hem de çok öfkeli. Bebek bu istikrarsız durumdan olumsuz şekilde etkilenir. Yetişkin hayatında ilişki kurmaktan kaçınır, bir sorunla karşılaştığında üstesinden gelemeyeceğini düşünerek geri çekilir. Sorumluluk almaktan çekinir, eleştiriye toleransı yoktur.

Depresyon ve çeşitli anksiyete bozukluklarına yatkınlık gösterir (Cloud & Townsend, 2002).

1. Anne-Bebek İlişkisi İle İlgili Psikolojik Yaklaşımlar

a. Psikanalitik Kuram (Sigmund Freud)

Psikanalitik kuram gelişim dönemlerini oral, anal, fallik, latent ve genital olmak üzere beş kısımda ele almıştır. İlk yaşam yıllarına denk gelen dönem 0–2 yaş aralığını kapsayan oral dönemdir ve temel güven ilişkisinin başlatılacağı evredir (Öztürk & Uluşahin, 2014). Bebek, ben merkezidir ve bakım veren kişiye tamamiyle bağlıdır. Haz bölgesi ağızdır. Ağızın işlevi yalnızca beslenme değil aynı zamanda dış dünyayı tanıma ve içe alma fonksiyonları da vardır. Bebeğin beklentisi ihtiyaçlarının ertelenmeden giderilmesi, gerginliğin azaltılmasıdır. Bebeğin ilişki kurduğu ilk kişi annedir ve zihinsel olarak ondan ayrışmamıştır (Özakkaş , 2018). Yani annesini kendisinin bir uzantısı olarak görmektedir. Annenin bebekle ilgili olduğu ve bebeğin ihtiyaçları ertelenmeden ve yeteri kadar karşılandığı takdirde bebekte iyi anne imgesi oluşmaya başlar ve bebek bunu ilerleyen süreç içerisinde içselleştirir. Güvenli bağlanmanın temelleri atılır (Öztürk & Uluşahin, 2014). Görüldüğü üzere bu dönemde anne bebek ilişkisinin niteliği annenin tutumları ile doğrudan alakalıdır. Annenin sevgi nesnesi olarak hayati bir önem arz etmesi, kabul eden, kucaklayan, şefkat gösteren bir tutumu olması önemlidir. Bu sebeple bebeğin olduğu kadar annenin de ruh sağlığı son derece önemlidir. Çünkü annenin ruhsal durumu, çocuğun imge dünyasını şekillendirir. Olumlu-olumsuz, doyurulmuş-doyurulmamış, çözümlenmiş-çözümlenmemiş tüm yönleri onun yetişkin hayatında sürdüreceği ilişki biçimlerini belirler (Masterson, 2015). Doğum sonrası, annenin bebeğe olumlu yaklaşımı, bebeğin ilişki kurma girişimlerine olumlu geri bildirimlervermesi, annenin doğum öncesi ve sonrasında desteklenmesine bağlıdır. Psikolojik olarak çökkün ve bebeğine ilgisiz bir anne oral dönemin ihtiyaçlarına cevap veremeyeceğinden bu dönemde takılmaların olmasına sebep olur. Bebeğin fizyolojik, zihinsel ve psikolojik gelişimi sekteye uğrar (Öztürk & Uluşahin, 2014). Psikanalitik yaklaşıma göre, oral doyum sağlanamadığında ya da ihtiyacından fazla karşılandığında kişinin yetişkin hayatında sigara, alkol

bağımlılığı ve obezite durumlarıyla karşılaşma olasılığı yüksektir (Cüceloğlu, 2011).

b. Psikososyal Gelişim Kuramı (Erik Homburger Erikson)

Erik Homburger Erikson, Freud'un aksine gelişim sürecini ergenlikte bitirmez. Kuramını, yaşam boyu gelişim düşüncesi üzerine temellendirir. Gelişim basamaklarını sekiz evreye ayırmıştır; Temel güven-güvensizlik, özerklik, girişim, çalışma ve yapısalcılık, kimlik, yakınlaşma, üretkenlik ve benlik bütünlüğüdür. Bu gelişim dönemlerinden temel güvene karşı güvensizlik evresi, psikoseksüel kuramda oral döneme denk gelmektedir (Öztürk & Uluşahin, 2014). Tıpkı oral dönemde olduğu gibi bebeğin ihtiyaçlarının ertelenmeden ve yeteri kadar doyurulması gerekir. Bebeğe karşı tutarlı ve sebatkar olunmalıdır. Böylelikle güven bağı oluşturan bebek, iyi anne imgesini içselleştirir. Nesnesinin süreklili algısı temellenir. Bu aşamadan sonra bebeğin ihtiyaçları geç karşılanırsa da, anne ortalıkta olmasa da bebek paniklemez, kaygılanmaz (Öztürk & Uluşahin, 2014). Çünkü anne imgesi oradadır. Anne tam verici bebek ise tam alıcıdır. Bu sosyal anlamda kurulan ilişki türüdür.

İhtiyacı olduğunda tutarlı şekilde anneyi yanında bulamayan bebekte temel güvensizlik yer eder. Öztürk'e (2014) göre, temel güven bağının oluşmadığı çocuklarda, çocukluk şizofrenisi, depresyon ve şizoid geri çekilme görülür. Annenin ilk yaşam aylarında her daim bebeğin yanında olabilmesi hem fizyolojik hem de psikolojik durumun birbiriyle uyumlu ve sağlıklı şekilde birbirini tamamlıyor olması gerekmektedir. Doğum sonrası hormonal değişim, değişen aile dinamikleri, yaşanması olası komplikasyonlar annenin bu uyumunu bozabilir. Bu durum temel güvensizliğe zemin hazırladığı gibi, diğer gelişim basamaklarından elde edilmesi gereken kazanımlara da gölge düşürür. Kriz noktalarının atlatılmasına engel olur. Erikson, bu dönemdeki anne bebek bağının, Tanrı inancının çekirdeğini oluşturduğunu ileri sürmüştür. Buna göre insan yaşamı boyunca kusursuz anne kucagını aramaktadır. Yetişkin hayatında ise bu arayış tanrı inancına evrilmektedir (Öztürk & Uluşahin, 2014).

c. Ayrışma ve Bireyleşme Kuramı (Margaret Mahler)

Mahler, çocuğun gelişimini ayrılma ve bireyleşme sürecinin esaslarına dayanarak yapılandırmıştır. Buna göre her çocuğun bireyselleşme potansiyeli

kendi içinde mevcuttur ve bu potansiyel annenin tutumu, yansıtmaları ve çatışmaları ile şekillenir. Annenin reddedici tutumu bebeğe güvende olmadığını hissettirir ve bu da birtakım sorunları beraberinde getirir (Masterson, 2015).

Mahler bebeğin gelişimini otistik evre, ortak yaşam evresi ve ayrılma-bireyselleşme evresi olarak sınıflandırmıştır. Otistik evrede (0–2 ay) bebek yalnızca kendi ihtiyacının farkındadır. Yoğun uyaran akımına engel olan bir bariyer (Masterson, 2015) sayesinde bir anda dış dünyaya maruz kalmaz ve adaptasyon süreci kolaylaşır. Bebek ihtiyacının kendi içsel dinamiği tarafından karşılandığını düşünür. Dış gerçeklikten habersizdir. Ortak yaşam evresine (2–4 ay) geçildiğinde bebek dışarda olanın farkına varır (Masterson, 2015). Doğumun kaynağının annesi olduğunu idrak ettiğinde ortak yaşam süreci başlar. Dış dünyaya uyum artık anne, bebeğin ortak çalıştığı bir unsurdur. Verici ve iyi anne temsili ile bebek bütünleşir. Annenin düzenleyici, sakinleştirici ve olumlu tutumu sağlıklı ego gelişiminin temellerinin atılmasını sağlar (Masterson, 2015).

Ayrılma ve bireyselleşme evresi dört dönemde sınıflandırılır; ayrılaşma alt evresi, uygulama evresi, yeniden yaklaşma ve bireyselleşmenin sağlanması. Ayrılaşma alt evresinde bebek anneden ayrı bir organizma olduğunun farkına varır (Vahip, 1993). Temas ve etrafı tarama becerileri gelişmiştir. Ortak yaşam evresini sağlıklı geçiren bebek dış dünyayı keşfetme hususunda daha atılgan bir duruş sergiler (Masterson, 2015). Uygulama evresinde artık bebek hem fiziki hem de bilişsel açıdan kuvvetlenmeye başlamıştır. Bir takım aktiviteler ile bireyselliğe adım atmıştır. Bebek bu özerklikten zevk alır ancak yine de annenin eteklerinden ayrılmaz (Masterson, 2015). Yeniden yaklaşma döneminde bebek, annesinin ayrı bir birey olduğunun tam olarak farkına varır. Kendi bedenini idrak eder (Vahip, 1993). Anlar ki anne onun bir uzantısı değildir. Bu bebekte bir ayrılma anksiyetesine sebep olur (Masterson, 2015). Bebek bir yandan özerkliğini devam ettirenken bir yandan da anneden kopmayı red eder ve bu durum bebek için amansız bir kaos niteliğindedir. Yeniden yaklaşma krizinin sağlıklı şekilde çözümlenmesi bebeğin gelişimi açısından çok önemli bir dönüm noktasıdır (Vahip, 1993). Annenin hem fiziki hem de duygusal anlamda ulaşılabilir olması anksiyete krizlerini sakinleştirir. Nesne sürekliliğinin tamamlanması bu döneme denk gelir. Çocuk özerkliğinin sınırlarını genişletirken her an yanında olamayan annesi ile kendisinin uzantısı olarak gördüğü anne imgelerinin dengeleyerek

içselleştirir. Böylece anne ortalıkta olmasa bile iyi anne her zaman içindedir (Masterson, 2015). Tutarsız davranışlar, çocuğun girişkenliğinin engellenmesi, annenin ortak yaşam faaliyetlerini devam ettirme isteği iyi anne ile kötü anneyi birbirine entegre edememe durumunu ortaya çıkarır. İçselleştirilemeyen anne imgesi her daim ayrılama anksiyetesini tetikleyecek bir potansiyel olarak kalır.

Bireyselliğin sağlamaştırılması aşamasında ise sağlanmış nesne sürekliliği ayrılma anksiyetesine ödün vermez. Çocuk artık kimliğinin değışmez parçalarını yerlerine oturtmuştur; toplumsal sınırlamalar ve yasaklarla yüzleşir. Bunları bazen kabul ederek bazen de bunlarla mücadele ederek kendi benliğini oluşturmaya başlar (Vahip, 1993).

d. Daniel Stern'in Bebek Gözlemleri

Stern'in gözlemlerine göre benliğin oluşma sürecinde bebek pasif alıcı konumda değildir. Aksine sürece anne ile birlikte aktif şekilde dahil olur. Önce kendi bedeninin farkına varmakla başlar. Annenin ulaşılabilirliği bu noktada önemlidir. Çünkü çocuğun ruhsal ve bilişsel mekanizmasının düzenleyicisi konumundadır (Masterson, 2015). Bu düzenleyici sayesinde bebek yaşam tecrübelerinden şemalar, kodlar oluşturur ve belleğine kaydeder. Aslında bu bir içselleştirme sürecidir. Sonraki aşamada bebek, annesinin sadece bedenen değil, zihinsel olarak da farklı yapılanmasının olduğunu idrak eder (Masterson, 2015). Bebek annesinden öğrendiği ilişki biçimi ile kendisi dışındaki zihinlerle kompleks ilişkiler kurmayı öğrenir. Diğerlerinden aldığı duyguların dışı vurumu, davranışlar ve bebeğin bunlardan etkilenmesi, kendilik inşasının önemli becerileridir (Masterson, 2015). Dış dünyanın yansımalarını alan bebek, sözel ifade edici dil geliştirdikçe kendiliğini dış dünyaya yansıtmaya başlar. İçsel dinamikleri dış gerçekliklere göre tekrar yapılır (Masterson, 2015). Sonuç olarak bebek, kendiliğini geliştirmeye donanımlı şekilde dünyaya gelir ve bu süreçte aktif rol oynar. Önce anne ile etkileşime geçerek, sonrasında dış dünyanın farkına varır. İfade edici dil ile nesnel sahneye çıkarak benliğini şekillendirir.

e. Allan Schore' nin Nöropsikolojik Kuramı

Beyin gelişiminin kişilik üzerine olan etkisi 1800'lü yıllarda Phineas Gage vakası ile ortaya çıkmıştır. Sonrasında devam ettirilen nörobiyolojik çalışmalar neticesinde anlaşılmıştır ki; prefrontal korteks olarak adlandırılan beyinin ön

kısmı duygu, düşünce ve davranışlar üzerinde son derece etkilidir (Yücelgen, 2018). Prefrontal korteks beynin en son gelişen kısmıdır ve karar verme, sorumluluk alma, sosyal davranışlar ve duygulanımdan sorumlu bölgesidir. Yenidoğan bir bebeğin korteks kısmı henüz olgunlaşmamıştır. Bu sebeple çevreden gelen uyarıları anlamlandırıp düzenleyemez. Tıpkı diğer kuramlarda görüldüğü gibi nöropsikolojik kuram da anneyi bebeğin dışarıdaki korteksi olarak kabul eder. Dolayısıyla bebeğin beyin ve sinir sisteminin gelişmesi veya gelişmemesi, anne - bebeğim uyumlu yaşam ritmiyle yakından alakalıdır (Masterson, 2015). Anne-bebek etkileşimi, beyin gelişiminde etkin rol oynadığı gibi beyin ve sinir sisteminin parçalarının uyumlu çalışmasını da sağlar. Böylece bebek daha kompleks uyarıları bilişsel ve duygusal düzlemde düzenlemede başarılı olur (Masterson, 2015). Bir ila bir buçuk yaş dolaylarında çoğu tamamlanmış olan korteks gelişimi, sonraki yaşam dönemlerinde etkin rol oynar (Masterson, 2015).

Sonuç olarak nöropsikolojik kuram, beyin ve sinir sistemi gelişiminde kalıtsal aktarımın, anne bebek etkileşimi neticesinde aktive olabileceğini öne sürer (Masterson, 2015). Ağır kişilik bozukluklarının temelinde, ihmal, istismar, düzenden yoksun aile ve olumsuz sosyal yaşantının varlığı söz konusudur (Kernberg 1984, akt. Masterson, 2015).

f. Bağlanma Kuramı (John Bowlby)

Bowlby bebeğin, kendisine bakım veren kişiyi, sığınılacak bir güven faktörü, sosyal ve duygusal destekçisi olarak kabul edip ilişki kurmasını güvenli bağlanma olarak tanımlamıştır (Masterson, 2015). Bebek hayatta kalabilmek için bağlanma potansiyeliyle dünyaya gelmiştir. Yetişkin yaşamında, bağlanma şeklini kuracağı diğer ilişkilerine uyarlar (Masterson, 2015). Çeşitli patolojilere (depresif, bipolar, bağımlı /ihmalkar ve ilgisiz) sahip annelerin bebekleri ile yapılan çalışmalar üç çeşitgüvensiz bağlanma davranışı ortaya koymuştur. Annenin yokluğundan son derece rahatsız olmasına rağmen annenin iletişim girişimlerini reddeden kaçınmacı bağlanma, ilgisiz anneye sürekli ulaşabilme çabası ve ayrılma anksiyetelerinin baş gösterdiği dirençli bağlanma ve annenin dalgalı ve tutarsız duygu durumu karşısında şaşırان düzensiz bağlanma davranışlarıdır (Masterson, 2015). Araştırmacılar, bahsi geçen davranış kalıplarına sahip çocukların, ilk yaşam dönemlerinde anneleri tarafında olumlu

geri bildirimler almadıkları, ihtiyaçlarının yeteri kadar ve zamanında karşılanmadığını ifade etmiştir (Lyons Ruth, 1991).

g. Nesne İlişkileri Kuramı (M. Klein, D.V. Winnicott)

Temelini psikanalizden alan nesne ilişkileri kuramı, Melanie Klein tarafından ortaya konmuştur. Çocukların iç dünyalarına eğilmeye öncelik vererek masal veya oyun aracılığıyla fantezi dünyalarını anlamaya çalışmıştır (Özakkaş , 2018). Yapılan çalışmalar neticesinde görülmüştür ki, bebek libidinal ve saldırgan enerji ile dünyaya gelmektedir. Dinamik agresif enerjiyi dengeleyecek libidinal becerilerin gelişmemiş olmaması, dışardan dengeleyici unsur görevi gören annenin işlevini daha önemli kılmaktadır (Klein,1961; akt., Özakkaş , 2018). Anne bebeğin saldırgan dürtü ve agresif yansıtmasını sakınlaştırarak olumlu ve yumuşak geri bildirimlerde bulunur. Bebek bu olumlu ilişkiyi içselleştirerek libidinal beceriler kazanır. Klein, bebeğin içsel dünyasındaki “paranoid-şizoid konum” ve “depresif konum” süreçlerine dikkat çekmiştir. Paranoid-şizoid konumda bebek saldırgan dürtü ve agresif yansıtmasını, dışarıda olan “kötü”ye aktarır. Depresif konumda, bebek, nesnesini iyi ve kötü olarak bölme aşamasını geçerek, bu iki parçayı entegre etmeye başlar. Öncesinde anneye yönelik saldırgan tutumundan dolayı suçluluk hisseder (Alford, 1989, akt., Göka, 2006). Bu iki sürecin olumlu geçmesi için annenin Paranoid-şizoid konumda, ulaşılabilir ve kabul edici olması son derece önemlidir. Bunun sağlanabilmesi için özellikle doğum sonrası süreçte annenin bebeği kabullenmesi, etkili iletişim kurması, sosyal destek unsurlarının sürekliliği son derece önemlidir. Annenin, bu yansıtmasını alıp, sevgi ve şefkat dolu tutumunda devamlılığı yitirmeden, olumlu şekilde geri bildirimler vermesi, aynalaması, çocuğun içselleştirme sürecini daha sağlıklı kılar (Göka, 2006). Nesnenin iyi kötü birimlerinin birleşmesi sürecinde çocuğun sevme yetisi de etkili olmaktadır (Arslanoğlu, 2002). Haset, şükran ve kıskançlık duygularının birbiriyle olan etkileşimini içerir. Bu duygular bebeğin anne memesi ile kurduğu bağ üzerinden gerçekleşir (Klein, 1999). Sonuç olarak Kleine’e göre bebeğin annesiyle ilk temasının niteliği, sevme yetisini şekillendiren haset, şükran ve kıskançlık duygularının yerleşmesini sağlar. Sevme yetisi, işlevi itibarıyla, bebeğin nesneyi iyi ve kötü yanları ile kabul eden yönüdür. Bu kabul ediş nesneyi içselleştirip benlik tasarımında etkin rol oynamaktadır. Sürecin tüm basamaklarında annenin olumlu geri bildirim ve

aynalamaları, devam eden ilgi ve şefkat gerçek benliğin oluşması ve ortaya çıkmasında etkilidir.

Winnicott, ruh sağlığı için anne bebek ilişkisini, genetik faktörden de önde tutmuştur (Winnicott, 2002). Çocuk anneye bağımlı bir yaşam sürer. Sonrasında kendi benliğinin sınırları belirginleştikçe özerklik kazanıp nesnesinden ayrılır (Hayta, 2010). Winnicott, yalnızca bebeğin özdeşimine değil, annenin bebeği ile kurduğu özdeşimi de incelemeye değer bulmuştur. Günlük dile yerleşen “ biraz gazımız var”, “kabız olduk”, “diş çıkarıyoruz” söylemleri bu özdeşimin işaretleridir. Anne bebek ilişkisinin temelinde güven yatmaktadır. Yetersiz ilgi ve bakım neticesinde güvende hissetmeyen çocuk, kendi güvenliğini sağlamak adına sahte benlikler üretmeye başlar (Hayta, 2010). Çünkü çocuk beklediği ruhsal beslenmeyi başka kanallar bularak gerçekleştirmek ister. Bulduğu her kanal başka bir benliğin tasarımı demektir. Bu sebepten gerçek benliklerinden uzaklaşan çocuklar tam manasıyla kendini gerçekleştirme yoluna giremezler.

h. Kendilik Psikolojisi

Kohut (1998), psikanalitik bağlamda, kişiliğin gelişimini id, ego ve süper ego gibi parçaların işlevlerine indirgemekten ziyade, bir bütün olarak ele almıştır. Buna göre bebek benliğini oluşturan çekirdekler ile programlanmış halde dünyaya gelir. Özellikle anne bebek etkileşimi sonucunda bu çekirdekler birbiri ile entegre olup bütünleşerek benliği/kendiliği meydana getirir (Kohut, 1998). Bu bütünlüğün elde edilebilmesi için bebeğin üç aşamadan geçmesi gerekmektedir. Birinci aşamada bebek ben merkezci bir anlayışa sahiptir. Nesne ile bütünleşiktir (Türkçapar, 1995). Sınırsız ihtiyaçlarının karşılanması beklentisi içerisindedir. Annenin bebeği sıklıkla aynalaması, tensel ve göz teması, sıcak tutum sayesinde bebek, kendiliğinin kabul edildiği mesajını alır. Bu evreye özgü sağlıklı narsistik yapı güçlenmeye başlar. Annesinin ilgi, alaka ve onayını bekler. İkinci evrede bebek, nesnesinden ayrılmaya başlar. Kendi benliği ile dışardan olanın sınırları belirlenir. Kendi benliğini kusursuz kabul eden ve bebeğin de onu eksiksiz tanımladığı nesnenin, zaman zaman kusurlu olabileceğinin farkına varılır. Nesne kusurlu ve eksiksiz yanlarıyla bir bütündür. Annenin imgesi içselleştirilmeye devam eder. Birinci evre sağlıklı geçirildiği takdirde, ikinci evrede bebek anne imgesini içselleştirmeye devam eder. Annenin belli noktalarda daha belirginleşen aynalaması ile kişiliğin örselenip yapılanması devam etmektedir. Üçüncü evrede,

benliği oluşturduğu bahsedilen çekirdeklerin bütünleşip entegre olma aşamasıdır. Devam eden süre içerisinde aynalamanın sürekliliği, çocuğun narsistik teşhirlerine annenin olumlu ve düzenleyici tavrı bahsedilen aşamaların sağlıklı tamamlandığını gösterir (Çuhadroğlu, 2001). Anne ile girilen etkileşimin benlik bütünlüğünü sağlamada, çocuğun hem psişik hem de bedensel açıdan varlığının farkında olma hususunda çok önemli bir işlevinin olduğu görülmektedir. Aynalamayı sürekli hale getiremeyen, çocuğun davranış ve tutumlarına yönelik pasif / saldırgan tutum sergileyen anne bebek ilişkisi neticesinde anlamlandırılmayan ve ne ile beslendiği anlaşılamayan büyük boşluklar bırakacaktır. Madde ve diğer bağımlılıklar, cinsel birliktelikler, aşırı sosyalleşme isteği, bu boşluk duygusuna karşı bireyin eyleme vurma durumları ortaya çıkabilmektedir (Terbaş, 2004).

2. Anne-Bebek İlişkisi Konulu Filmler ve Analizleri

Doğum sonrası süreçler ve bu sürecin bebeğe olan etkisi sinemada da çokça işlenmiş bir konudur. Dram ve gerilim türlerinde ürünler verilmiştir.

a. Aramızda Bebek Var (Un Heureux Événement)

Yapım yılı: 2011

Tür: Dram / Komedi

Dil: Fransızca

Süre: 107 dk.

Yönetmen: Rémi Bezancan

Karakterler: Barbara (anne), Nicolas (baba), (Barbara'nın annesi), (Nicolas'ın annesi), (Barbara ve Nicolas'ın arkadaşları)

Filmi iki ana bölümde analiz etmek mümkündür. Hamilelik dönemi ve hamilelik sonrası. Barbara ve Nikolas birlikte vakit geçirmekten zevk alan eğlenceli bir çifttir. Birlikteliklerini evlilikle sonuçlandırarak yuvalarını kurarlar. Bir gün bebek sahibi olmak istediklerine karar verirler ve yolculukları başlar. Ancak hamilelik sürecinin başlamasıyla Barbara çocuk sahibi olmanın pembe rüyasından uyanmaya başlar. İlk trimesterde mide bulantıları, kusma, aşırma, duygusal karmaşalar Barbara'nın dünyasını alt üst eder. Kariyeri ve günlük

yaşamının rutini gelecek olan bebeğe göre değişmeye başlar. Bebek adeta Barbara'nın hayatına darbe yapıp kontrolü ele geçirmiştir. Zira Barbara bebeğini 'hayatını ele geçiren bir canavar' diye tanımlar. Eşiyile çıktıkları bir akşam yemeğinde, eşi bebek için biraz daha fazla yemesini istediğinde bebeğin zaten vücudundaki yağlardan beslendiğini söyleyerek onu bir tenyaya benzetir. Sosyal yaşamında hamileliğine dair aldığı geri bildirimler de oldukça sarsıcı ve incitcidir. Tez danışmanı Barbara'nın değişimini, Franz Kafka' nın Dönüşüm adlı eserinde bir gün aniden böceğe dönüşen Gregor Samsa karakterine benzetir. Yakın çevresi ise başlarının belada olduğunu söylerken, sürekli çatışma halinde olduğu kendi annesi bile Barbara'nın annelik yapamayacağını sert bir dille ifade eder. Arkadaş toplantılarında kimse bebekten söz açmak istemez. Bebeğin hareketlerini Nicolas kendisi gibi hissedemeyince bile hayal kırıklığına uğrar. Barbara gün geçtikçe kendini daha da yalnız hissetmeye başlar ve hamilelik sürecinin zorluklarıyla tek başına mücadele etmek zorunda kaldığı düşüncesi yer eder. Hamileliği bireysel bir tecrübe olarak deneyimlemeyi uman Barbara, karnı büyüyüp de iyice belirginleşmeye başladığında bunun aslında sosyal bir unsur olduğu gerçeğiyle yüzleşir. O artık toplumun gözünde 'anne' kimliğini kazanmış bir kadındır. Dişil özellikleri, cinsel arzuları göz ardı edilir ve kendisine hiç dokunulmayacak bir kutsallık atfedilir. Bu durumu, karşı cinsin kendisine adeta Meryem Ana muamelesi yaptığı, ancak değişen hormon dengesinden dolayı cinsel arzularının iyice arttığını belirterek ifade eder. Yeni kimliğinin, kendi kişiliğinin, duygu ve düşüncelerinin önüne geçmesi Barbara'yı oldukça rahatsız eder. Rutin doktor kontrollerinin birinde, Barbara'nın bebeğin cinsiyetini öğrenmek istemediğini özellikle belirtmesine rağmen doktor bunu önemsemez. Ardından rahminin duruşunun ve fizyolojik yapısının hamilelik ve doğum için mükemmel derecede uygun olduğunu söylemesi bardağı taşıırır. Kendisinin bir rahimden ibaret olmadığını, birilerinin duygu ve düşüncelerini de önemsemesi gerektiği sitemini eder.

Doğum sonrası işler daha da karmaşık bir hal alır. Bebek ile yalnız kalma durumu Barbara'yı oldukça endişelendirir. Hastaneden ayrılmak istemez. Sağlık çalışanlarının verdiği destek olmadan bebek bakımının üstesinden gelemeyeceğini düşünür. Zamanla Barbara'nın psikolojik durumunun daha da vahim bir hal aldığını görürüz. Kendisini dış dünyadan neredeyse tamamen izole ederek

bebeğini büyötmeye çalışır. ‘Dışarı’dan olan her şeyi bebeği için tehdit unsuru olarak görür. Yardım tekliflerini şiddetle reddeder. Agresif, yorgun ve her daim hüznüldür. Kendisini engellenmiş, yetersiz ve çaresiz hisseder. Onun için mükemmel annenin mutsuz olmaya hakkı yoktur ve dünyadaki en güzel şeyin doğurmak olduğu mottosu doğrultusunda hareket etmelidir. Kusursuz olma çabaları kendisini öylesine yıpratır ki, bu durum genç çiftin ilişkisini de olumsuz etkiler. Cinsel hayatları eskisi gibi değildir. Artık Barbara için bakılması gereken bir bebek ve yetişmesi gereken işler vardır. Tüm bu meşgaleler karı kocanın arasındaki camdan duvarı daha da kalınlaştırır. Nicolas, bu durumu daha fazla tolare edemez. Artık evde ikisinin de sesleri yüksek perdeden çıkar. Barbara’nın annesiyle olan çatışmaları da şiddetlenmeye başlar. Bunun sonucunda kendisine yönelen yargı okları onu kendi anneliğini sorgulamaya iter ve daha karamsar olur. İlişkileri oldukça fazla yara alan çift, boşanmayı gerçekleştirmeden önce bir süre ayrı kalmayı denerler. Annesinin evine dönen Barbara, bebekten de uzaklaşır ve kendi gerçekliği ile yüzleşir. Ebeveynleri ile olan çatışmaları ve krizleri çözümlendikçe rahatlar. Annesiyle olan ilişkisini, annesinin anneliğini ve kendi anneliğini anlamaya ve kabul etmeye başladıkça ebeveynlerini affetmek kolaylaşır. Barbara geri döndüğünde artık bambaşka biri olmuştur. Daha sakin, kabullenici ve ulaşılabilir bir anne ve eş olmuştur. Zorlu sürecini anlattığı kitabının bitiş cümlesi, yüzlerce yıldır inanılan bir öğretinin ayağını kaydıran niteliktedir: anne doğulmaz, annelik öğrenilir.

b. Bebek Mavisi (Baby Blues)

Yapım yılı: 2008

Tür: Dram / Gerilim

Dil: İngilizce

Süre: 85 dk.

Yönetmen: Lars Yakopson, Amardeep Kaleka

Film kırsalda yaşayan dört çocuklu bir ailenin dramını konu edinmektedir. Baba hem çiftçilik hem de tır şoförlüğü yapmaktadır. Anne ise yaklaşık 7-8 ay önce dördüncü çocuğunu doğurmuş, ev işleri ve çocuk bakımı arasında sıkışmış depresif bir kadındır. Jimmy en büyük çocuktur. Ev içinde ve dışında sorumluluk yüklenerek yaşa gelmiştir. Sammy ve Cathy birbirine yakın yaşlarda ve sürekli

birbirleriyle mücadele halinde çocuklardır. Mason ise ailenin en küçük bebeğidir. Evin annesi dördüncü çocuğunu doğurmuş ve kendini evine ve çocuklarına adanmış, hayallerinden ideallerinden vazgeçmiştir. Akranı olan kadınların hala güzelliklerini koruyup kariyer sahibi olmaları, anneyi iyice karamsarlığa sürükleyip engellenmiş hissetmektedir. Dış görünüşü ve yaşam şartlarından dolayı kendisini değersizleştirmektedir. Bir gün çamaşır asarken gördüğü halüsinasyondan dolayı ağlama nöbetine tutulur. Büyük oğlu Jimmy annesindeki tuhaflığı fark edip babasını durumdan haberdar eder. Ancak baba eşinin bu durumunu diğer hamileliklerinde de yaşadığını söyleyip göz ardı eder. Anne, yoğun çalışan kocasının sadakatinden şüpheye düşmeye başlayınca ev ve çocuklar ona daha da boğucu gelmeye başlar. Önemsenip dikkate alınmayan depresif süreç psikoza kadar ilerler. Eşinin işte olduğu bir gece çocukların aralarındaki münakaşaları annenin öfke patlamasını tetikler. Çocuklarına saldıran anne iki çocuğunu katleder, büyük oğlu ise kaçarak kurtulur. Sonunda doğum sonrası psikoz teşhisi alan anne hemen tedavi sürecine alınır. Görmezden gelinen, tedavi edilmeyen ve sosyal destekten mahrum bırakılan annenin, annelik hüznü, önce ağır değersizlik hissi ve depresyona, sonrasında gerçeklik algısını tamamen kaybeden psikotik nöbete çeviriyor.

c. Kevin Hakkında Konuşmalıyız (We need talk about Kevin)

Yapım yılı: 2012

Tür: Dram / Gerilim

Dil: İngilizce

Süre: 110

Yönetmen: Lynne Ramsay

Film annesi Eva ile daima çatışma içinde olan Kevin'ın ergenlik döneminde yaptığı kanlı katliamı konu almaktadır. Bir domates festivalinden görüntülerle başlar. Festivalde çok eğlenen Eva, eller üzerinde tutulurken birden bırakılır ve kırmızı domatese bulanır. Yaşanacak olan katliamdan kendisinin de sorumlu tutulacağına işaretlerini alırız (Bilgin Ülgen & Aydın, 2015). Görüntü yükselmeye başladıkça domates festivalindeki insan kalabalığı, anne karnında, kan akışı içinde oluşmaya başlamış embriyonun hareketlerini andırmaktadır.

Eva özgür ruhlu, turizm sektöründe çalışan, işini seven, hareketli ve neşeli bir kadındır. Franklin ile evlenip bir bebek sahibi olmaya karar verirler. Eva'nın hayatı hamileliğinden itibaren değişmeye başlar. Hamile grubunda diğer kadınlardan uzak duruşu, günlük hayatındaki genel mutsuzluğu, Eva'nın hamileliğe ve anneliğe hazır olmayışının bir göstergesidir. Doğumdan sonra Eva, Kevin'dan uzak olarak, çoğu zaman bebekle temas etmekten kaçınmaktadır. Oğlunun ağlama krizlerinde panikleyerek onu sakinleştirememiştir. Sürekli ağlayan ve huzursuz bir çocuk oluşu Eva'yı daha da depresif bir ruh haline sokmaktadır. Bir sahnede Eva oğluna 'küçük Kevin gelmeden önce anne çok mutluydu' der. Film boyunca anne oğulun çatışmalarını izlerken, baba oğulun ters ödipal ilişkisini görürüz (Bilgin Ülgen & Aydın, 2015). Eva'nın bebeğine karşı uzaklaşmacı tutumu Kevin'da antisosyal eğilimlerin görülmeye başlanmasına sebep olmuştur. Konuşmayı ve tuvalet eğitimini reddeder. Bir yandan annesinin yakınlık girişimlerini reddederken bir yandan da annesiyle arasına giren ne varsa yok etmek ister. Kaçıngan bağlanma kalıbını sergiler. Annesinin kendi hobisine göre döşemeye çalıştığı odanın duvarlarını boyayarak oraya adeta kendi imzasını atar. Gelecek olan kardeş haberi Kevin'ı asla mutlu etmez. Daha agresif ve saldırgan olmasına sebep olur. Kendini hasta ederek annesinin ilgisini üzerinde tutmaya, sürekli annesini provoke etmeye ve ona ders vermeye çalışır. Eva'nın reddeden ve yok sayan davranışları, Kevin'ın ilişki biçimi olmuştur. Yakın ilişkileri ve empati kurmayı reddeden çocuk, büyümeyi de reddetmiştir (Bilgin Ülgen & Aydın, 2015). Küçük gelen kıyafetlerini giymekte ısrar etmektedir. Kevin'ın kontrol edemediği öfke nöbetleri ergenlikte katliam yapacak kadar şiddetini arttıracaktır. Çocukken eşyalara zarar veren saldırgan davranışı, adım adım büyüyerek, önce kardeşinin hayvanına, sonra kardeşini yaralamaya ve en son kanlı okul katliamına sebep olmuştur.

Oral dönemde tamamen id odaklı yaşayan bebek annenin sevgi dolu temasları ve sağlıklı iletişimi ile ehlileşir. Annenin hamilelikte yaşadığı depresyon ve bunun doğum sonrasında da devam etmesi, Kevin'i bu etkileşimden mahrum bırakmıştır. Eva hamileliğe hazır olmadığı gibi anne kimliğini de benimseyememektedir. Şiddet uyguladığı için oğlundan özür dilerken 'anne çok üzgün, annenin yaptığı çok yanlış.' sanki kendisinden değil de üçüncü bir kişiden bahsediyormuş algısı oluşturur. Eva oğluyla bağ kurmaya çalışmasına

rağmen ondan o kadar uzaktır ki oğlunun bilişsel ve duygusal durumundan habersizdir. Kendisine sayı saymayı öğretirken oğlu hızlıca elliye kadar kendiliğinden sayar, gelecek olan kardeşin nasıl meydana geldiğini sembolik hikayeler ile anlatmaya çalışırken oğlu ‘sevişmekten mi bahsediyorsun?’ diyerek annesini kestirip atar.

Kevin okul katliamından önce babasını ve kardeşini, sonra okuldaki arkadaşlarını öldürür. Toplum, bu hadiseden Eva’ yı da sorumlu tutar ve onu dışlar. Ailesini ve işini kaybeden Eva sosyal hayattan da dışlanınca Kevin amacına ulaşmış gibi görünür. Anne oğul arasında kimse kalmaz. Yalnızca Kevin ve Eva vardır.

III.ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

A. Araştırma Deseni ve Örneklem Yöntemi

Araştırma deseni olarak Fenomenolojik Araştırma Deseninin tercih edilmesinden dolayı, bu çalışmada, genelleme yapmaktan ziyade, incelenen olgu tüm yönleriyle ortaya koymaya çalışılmıştır. Buna bağlı olarak belli bir evren tanımı yapılmaya gerek duyulmadan kolayda örnekleme yöntemine başvurulmuştur.

B. Katılımcıların Belirlenmesi

Katılımcıların, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmet Bakanlığı'na bağlı Fatih Sosyal Hizmet Merkezine, doğum yardımı almaya gelen kadınlar arasından belirlenmesi amaçlanmasına rağmen, gerekli izinlerin alınamamasından dolayı, 52.223 üyeye sahip bir sosyal medya grubuna dahil, son bir yıl içerisinde ilk canlı doğumunu yapmış kadınlarla, gönüllülük esaslı iletişime geçilip katılımcı olmaları sağlanmıştır. 26 katılımcıdan birinin görüşmeyi sonlandırması sebebiyle görüşmeler 25 kişi ile tamamlanmıştır.

C. Veri Toplama Aracı ve Veri Toplama Süreci

Veri toplama aracı olarak hazırlanan yarı yapılandırılmış formun ön uygulaması, esas katılımcı olan 26 kişinin dışında, 7 kişi ile yapılmıştır. Alınan neticeler doğrultusunda sorular açıklayıcı ve açık hale getirilmiştir.

Veri toplamaya yönelik yapılan görüşmeler, özel bir merkezde yüz yüze yapılmakta iken, Çin' in Wuhan kentinden tüm dünyaya yayılan Yeni Korona Virüs (Covid-19) hastalığı ile mücadele kapsamında alınan önlemler neticesinde görüşmeler, belirlenen gün ve saatlerde online olarak devam ettirilmiştir.

D. Analiz ve Yorumlama

Yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen verilerin içerik analizleri sonucunda metin kodlamaları oluşturulmuştur. Belirlenen kodlar, araştırma soruları doğrultusunda birbiriyle ilişkili olanlar gruplandırılarak temalar belirlenmiştir. Her grubun başlığı niteliğindeki temalara ait alt temalar da belirlenerek anlamlı bir bütün oluşturulmaya çalışılmıştır. Ortaya çıkan şema ve grafikler katılımcıların sosyodemografik durumlarına yorumlanmıştır.

IV. BULGULAR

A. Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

25 katılımcının yaş ortalaması 30,92'dir. Katılımcıların 2'si lise, 9'u ön lisans, 12'si üniversite, 1 tanesi yüksek lisans ve 1 tanesi de doktora mezunudur. Bu katılımcıların 16'sı aktif çalışma hayatına devam ederken, 9'u ev hanımıdır. 18'i planlanmış, 5'i plansız bir gebelik dönemi yaşamışken, 2'si de tedavi yöntemi ile gebelik sürecine girmiştir. 25 katılımcıdan 18'i ilk gebeliklerinde çocuk sahibi olurken, 6'sı ikinci gebelikte, 1 kişi de 3. gebeliğinin sonunda 1 çocuk sahibi olmuştur.

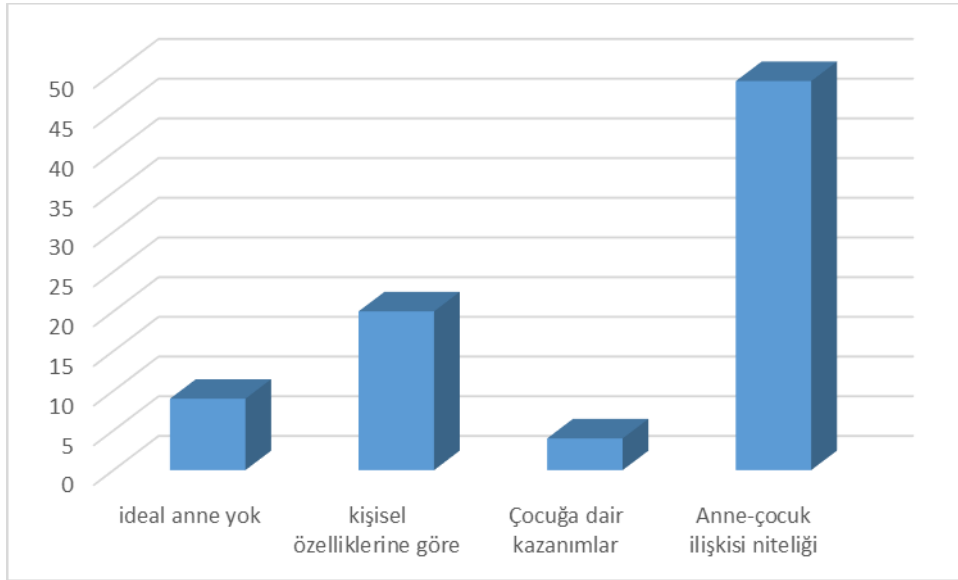
Çizelge 1. Katılımcıların demografik özellikleri ve yüzdeleri

		n	%
Yaş	20-25 yaş arası	2	8
	26-30 yaş arası	11	44
	31-35 yaş arası	9	36
	36-40 yaş arası	1	4
	41-45 yaş arası	2	8
Eğitim Durumu	Lise Mezunu	2	8
	Ön Lisans Mezunu	9	36
	Üniversite Mezunu	12	48
	Yüksek Mezunu	1	4
	Doktora Mezunu	1	4
Gebelik Durumu	Planlı Gebelik	18	72
	Plansız Gebelik	5	20
	Tedavi Yöntemi ile	2	8
İş Durumu	Çalışan	16	64
	Çalışmayan	9	36

B. Katılımcıların Annelik Algılarına Yönelik Bulgular

Kadınların annelik algılarını ortaya koymaya yönelik 'Sizce ideal anne nasıl olmalıdır?' soruna verilen cevaplardan, ideal anne kavramını reddeden 'ideal

anne yoktur.’, ideal anneliği bireyin kişilik özellikleri üzerinden yapılandırılan ‘annenin kişilik özellikleri’, ‘anne-çocuk ilişkisinin niteliği’ bağlamında 3 ana tema oluşturulurken ‘anne-çocuk ilişkisinin niteliği’ teması ‘çocuğa dair kazanımlar’ ile ‘annelik yetileri’ şeklinde iki alt temada gruplanmıştır.

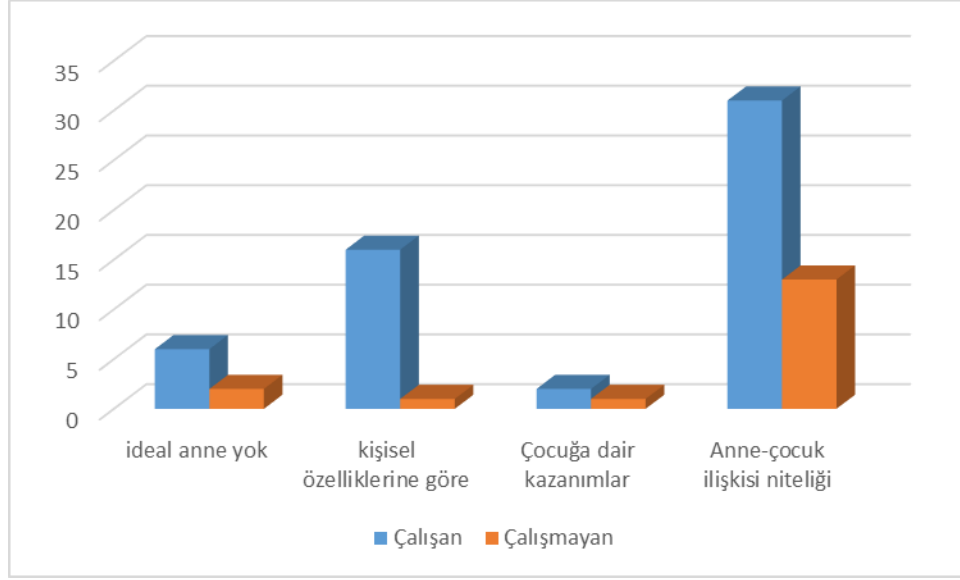
Şekil 1. ‘İdeal anne nasıl olmalıdır?’ sorusuna yönelik oluşturulan temalar

Çizelge 2. Katılımcıların annelik algısına yönelik tema ve alt temaların dağılımı

Tema	Alt tema	n	%
Anne çocuk ilişkisinin nitelikleri	Annelik yetileri	49	92,45
	Çocuğa dair kazanımlar	4	7,54
Annenin kişisel özellikleri		20	24,39
İdeal anne yoktur		9	10,97

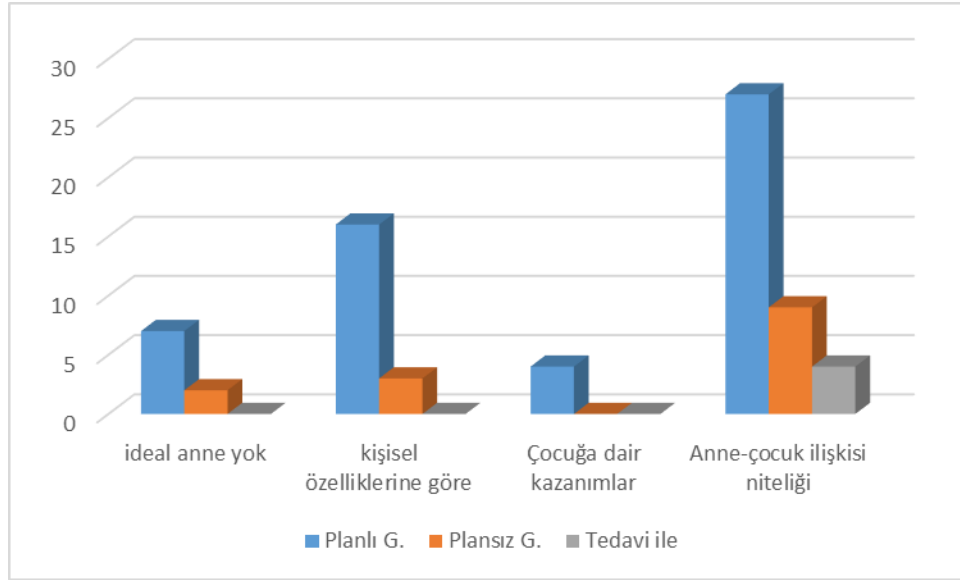
‘İdeal anne yoktur’ temasına ilişkin ifadeler 9 (%10.97) kez tekrar edilmiştir. ‘Annenin kişilik özellikleri’ ni temel alan tema ile ilgili 20 (%24.39) ifade yer alırken, ‘anne-çocuk ilişkisinin niteliği’ni vurgulayan ifadeler de toplamda 53(%64.63) kez kullanılmıştır. Bu 53 ifadeden ‘çocuğa dair kazanımlar’ alt temasına yönelik cevaplar 4 (%7.54) kez, ‘annelik yetileri’ ne yönelik oluşan alt temaya dair cevaplar 49 (%92.45) kez dile getirilmiştir.

Elde edilen temalar, katılımcıların sosyodemografik özelliklerine göre değerlendirildiğinde farklılıklar görülmektedir.

Şekil 2. Çalışan ve çalışmayan katılımcıların ifadelerinin oluşan temalara göre dağılımı

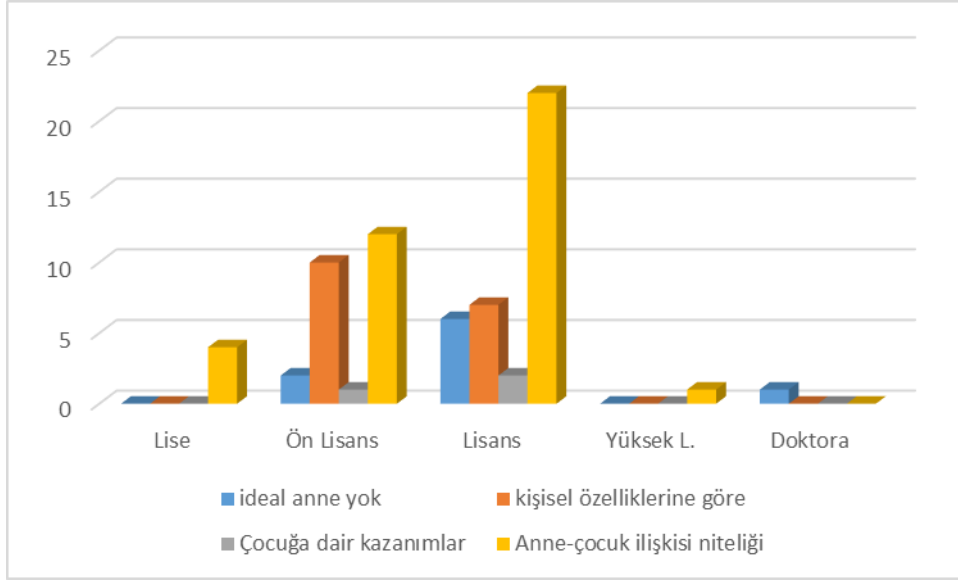
Buna göre, 'ideal anne yoktur.' temasına yönelik ifadeleri çalışan anneler 6 kez (%75), çalışmayan anneler ise 2 (%25) kez tekrar etmiştir.

Şekil 3. Gebelik durumlarına göre gruplanan katılımcıların ifadelerinin oluşan temalara göre dağılımı

Gebelik duruma göre gruplanan katılımcılardan, planlanmış bir gebelik süreci geçirenler 'ideal anne yoktur.' temasına yönelik ifadeleri 7 (%77.77) kez, plansız bir gebelik dönemi geçirenler 2 (%22.22) kez vurgularken; eğitim durumuna göre gruplanan katılımcılardan bahsedilen temaya ilişkin tekrarlanan 9

ifadenin 6'sını (%66.66) üniversite mezunu, 2'sini (%22.22) ön lisans ve 1 (%11.11) tanesini de yüksek lisans mezunu katılımcılar ifade etmiştir.

Şekil 4. Eğitim durumlarına göre gruplanan katılımcıların ifadelerinin oluşan temalara göre dağılımı

'Annenin kişisel özellikleri' teması altında gruplanan ifadeleri planlı gebelik süreci geçiren katılımcılar 16 (%84.21) kez, plansız gebelik süreci geçirenler de 3 (%15.78) kez tekrarlamıştır. Eğitim düzeylerine göre gruplanan katılımcılardan üniversite mezunu olanlar 7 (%41.17), ön lisan mezunu olanlar 10 (%58.82) kez tekrarlamışlardır. Aynı tema altına gruplanan 16 (%94.11) ifadeyi çalışan katılımcılar vurgularken, 1(%5.88) tanesini de çalışmayan katılımcılar tekrarlamıştır.

'Anne-çocuk ilişkisinin niteliği' teması altında gruplanan ifadeler, 'çocuğa dair kazanımlar' ile 'annelik yetileri' olarak 2 alt tema oluşturmuştur. Buna göre ideal anne olgusunu çocuğun kazanımları doğrultusunda yapılandıran ifadeleri çalışan katılımcılar 2 (%66.66) kez, çalışmayanlar 1 (%33.33) kez, üniversite mezunu katılımcılar 2 (%66.66), ön lisans mezunu katılımcılar 1 (%33.33), planlı gebelik dönemi geçiren katılımcılar da 4 (%100) kez tekrar etmiştir.

İdeal anne olgusunu annelik becerileri kapsamında temellendiren 'annelik yetileri' alt temasına ait ifadeler, çalışan katılımcılar tarafından 31 (%70.45) kez, çalışmayan katılımcılar 13 (%29.54) kez, planlı gebelik süreci geçirenler 27 (%67.50), plansız gebelik süreci geçirenler 9 (%22.50), tedavi ile gebelik sürecini başlatabilen katılımcılar ise 4 (%10) kez vurgularken, lise mezunu katılımcılar 4

(%10.25), ön lisans mezunu katılımcılar 12 (%30.76), üniversite mezunu olan katılımcılar 22 (%56.41), yüksek lisan mezunu olan katılımlar da 1 (%2.56) kez vurgulamıştır.

1. Katılımcıların İdeal Anne Yoktur Temasına Yönelik İfadeleri

'Bence tam olarak ideal bir anne kavramı oluşturmak mümkün değil' (A.E. 28, Planlı G. Çalışıyor, üniversite mezunu)

'İdeal anne diye bir kavram yoktur ama illa bir kalıba sokmak gerekirse, çocuğunun duygu dünyasına inip onu anlayabilen ve sabrı hiç bitmeyen kişidir sanırım.' (D.E. 29, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite mezunu)

'Her annenin dinamiği ve şartları farklıdır.' (E.A. 29, Planlı G. Çalışmıyor, Üniversite Mezunu)

'İdeal anne için net bir tarifim yok ama benim için öncelik, sevgi ve şefkat.' (E.Ç. 34, Plansız G. Çalışmıyor, Üniversite Mezunu)

'İdeal anne diye bir tanım yoktur bence, olmamalı da. Çocuk farklı. Aynı karından çıkan iki kardeş bile çok farklı olabiliyor. O zaman annelik de değişken bir şey.' (S.B. 35, Planlı G. Çalışıyor, Doktora Mezunu)

İdeal anne kavramının reddeden söylemlerde sabır, sevgi ve şefkat gibi kavramları çokça tekrar edilmiştir. İdeal anneliğe dair dayatmaları kabul etmeyen görüşlerin altında yine yüz yıllardan bu yana anaerkil anlayışı tanımlayan ortak nüveler görülmektedir.

2. Katılımcıların Annenin Kişilik Özellikleri Temasına Yönelik İfadeleri

'İdeal anne her şeyden önce fedakar olmalı ve sevgisini asla sakınmamalı.' (İ.G. 26, Plansız G. Çalışmıyor, Ön Lisans Mezunu)

'Bebegini her koşulda iyi ve sevgi şefkatle büyüten anne, ideal annedir.' (H.N.M. 21 Tedavi Yönt., Çalışmıyor, Lise Mezunu)

'Eğitilmiş, araştırmacı, sabırlı ve öz güvenli olmalı.' (G.G., 29, Planlı G., Çalışmıyor, Ön Lisans) *'Sabırlı, merhametli, kendini geliştirebilen ve bilgili olmalıdır.'* (F.A., 26, Planlı G., Çalışmıyor, Ön Lisans)

'...yerine göre otoriter olmalı.' (A.D. 25, Plansız G. Çalışmıyor, Ön Lisans)

'...fedakarlık, mutlaka bol sevgi, şefkat ve merhamet gösteren annedir.' (M.E.K. 27, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

Katılımcıların ifadelerinde tekrar eden kelimeler (sevgi, şefkat, merhamet) ve genel annelik özelliklerine dair yapılan tarifler genel manada gelenek, görenek ve toplum beklentileri ile örtüşmektedir. Annenin duygusal yönüne atıfta bulunan ifadeler, öfke, telaşlanma, korku gibi duyguları görmezden gelmişlerdir.

3. Anne Çocuk İlişkisinin Niteliği

a. Katılımcıların anne–çocuk ilişkisinin niteliği temasına ait çocuğa dair kazanımlar alt temasına yönelik ifadeleri

'Sağlıklı ve mutlu çocuklar yetiştirmek önemli.' (S. A. 30., Planlı G., Çalışmıyor, Ön Lisans)

'..mutlu çocuk yetiştirebilen, başarılı değil, insan olabilen birey yetiştirebilen...' (Z.D. 42., Planlı G. Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

'Çocuğunu sevgi, saygı çerçevesinde büyütüp, iyi, başarılı ve mutlu bir bireye dönüşmesini sağlayandır.' (A.B. 30., Planlı G. Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

Genel olarak çocuğun ruhsal durumunda ve yetişkin hayatında elde edeceği konumunda annenin etkisinin olduğu ileri sürülürken, çocuğu toplumsal açıdan merteye sahibi olan anne de onurlandırılmaktadır.

b. Katılımcıların anne–çocuk ilişkisinin niteliği temasına ait annelik yetileri alt temasına yönelik ifadeleri

'anne çocuğunun tüm ihtiyaçlarını (temel, sosyal, psikolojik) karşılamaya istekli olmalı.' (A.E. 28, Planlı G. Çalışıyor, üniversite mezunu) *'Çocuğunu seven, kollayan, onun ihtiyaçlarını her zaman ön planda tutan, yerine göre otoriter olmalı.'* (A.D. 25, Plansız G. Çalışmıyor, Ön Lisans)

'çocuğu için imkanları dahilinde yapabileceğinin en iyisini yapan annedir..., işine ve sevdiklerine vakit ayırmayı ihmal etmeden, mutlu bir enerji kaynağı olan anne.' (A.B. 30., Planlı G. Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

‘Annelik çocuğun ihtiyaçlarını gidermek, onu gözetmek, kollamak, içgüdüsel olan bir şey. İsteyerek, bilerek ideal olunmaz, Allah zaten onu bizim içimize vermiş.’ (S.T.D.36, Plansız G., Çalışıyor, Üniversite mezunu)

‘Onları Allah’ın bize bir emaneti olarak düşünüp davranmayı annelik olarak görüyorum. Anne herkese örnek olmalı.’ (Ö.A. 35 Planlı G., Çalışmıyor, Üniversite Mezunu)

‘Önce sevmek ve sevdiğini çocuğuna hissettirmek gerekli. Nasıl bir çocuk yetiştirmek istediğini bilmek ve ona göre ve ona göre kurallar koymak iyi bir model olmaya çalışmak...’ (F.D., 30, Plansız G., Çalışmıyor, Ön lisans)

‘İdeal, anne çocuğun fizyolojik ve duygusal ihtiyaçlarını doğru şekilde karşılayabilmektedir. İlgilenmeli, birlikte vakit geçirmeli, göz temasına çok önem verilmeli bence. Günde 10 dakika bile olsa yalnızca onunla vakit geçirmeli. Çocuğa değerli olduğunu hissettirmeli.’ (G.T.A. 35, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

‘ İdeal anne, çocuğun istek ve ihtiyaçlarını karşılayan annedir.’ (M.A. 29, Planlı G., Çalışmıyor, Üniversite Mezunu)

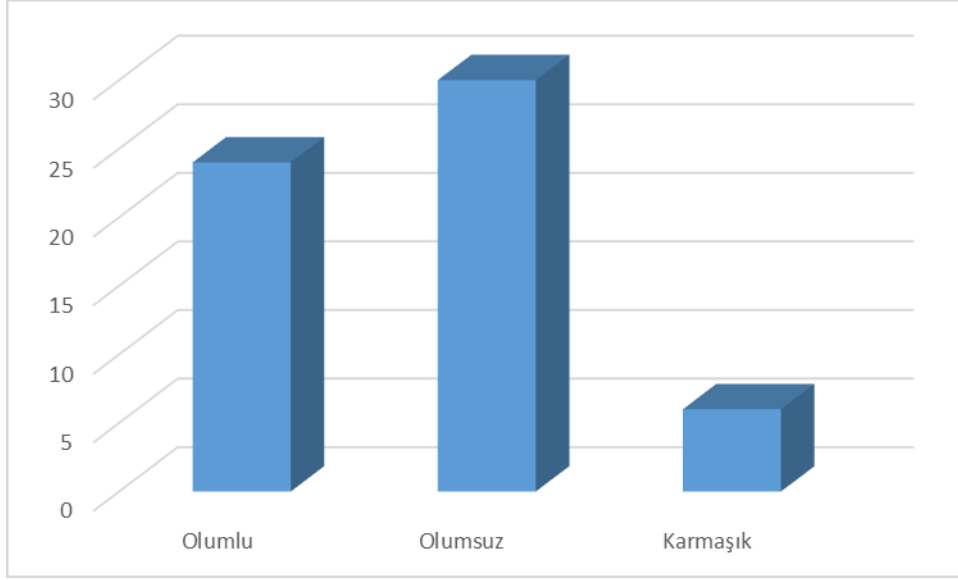
Annelik yetileri ele alındığında, katılımcıların görüşlerinin reklam ve medyada lanse edilen kusursuz ve sonsuz fedakâr anne modeliyle paralel olduğu görülmektedir. Katılımcılar, annelere kaçış alanı tanımadan, her zaman önceliğin çocuklarda olduğu bir annelik mesleği tarif etmektedirler. Dini kaynaklarda geçen anneliğe yönelik yüceltmeler, söylemlerde de görülmektedir.

C. Katılımcıların Annelik Algılarını Şekillendiren Unsurlara Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılım gösteren kadınların anneliğe dair genel algılarını şekillendiren unsurlar hakkında düşünceleriniz nelerdir?, soruları ile ‘Kendi anneliğinize dair duygu ve düşünceleriniz nelerdir?’ sorusu ve bu sorunun ‘Doğum öncesi beklentilerinizle doğum sonrası tecrübeleriniz örtüştü mü?’ detaylandırılmış sorusu yöneltilmiştir.

1. ‘Kendi Anneniz İle Olan İlişkiniz Nasıldı?’ Sorusuna Yönelik Oluşan Temalar

Katılımcıların ‘Kendi anneniz ile olan ilişkiniz nasıldı?’ sorusuna verdiği cevaplar ‘olumlu’ olarak değerlendirilmiştir.

Şekil 5. Kendi anneniz ile olan ilişkiniz nasıldı?’ sorusuna yönelik oluşan temalar

a. Katılımcıların ‘olumlu’ temasına yönelik ifadeleri

‘Rahat bir iletişimimiz var, her şeyi konuşabiliriz. Ben de o da her şeyi anlatırız’ (A.D. 25,Plansız G., Çalışmıyor, Ön Lisans mezunu)‘Hem anne kız hem de arkadaş gibiydik. Aradaki ince çizgiyi hiç zaman karıştırmadık... Bu ilişkide ikimiz de öz veriliydik. O iyi bir anne ben de iyi bir evlat oldum.’ (F.D. 30, Plansız G., Çalışmıyor, Ön Lisans)

‘En büyük destekçim ve hayatta iradesini örnek aldığım insanlardan biridir. Krizleri çözümede çok başarılıdır. Soğukkanlı ve hızlı düşünür. Eğer o varsa gözüm asla arkada kalmaz.’ (İ.G.26, Plansız G. Çalışmıyor, Ön Lisans mezunu)

‘Güzeldi. Annemiz bizi ahlaklı yetiştirdi. Hep konuşurdu bizimle, açıklardı uzun uzun her şeyi. En çok da benim bahsettiğim gibi çok merhametliydi’ (M.E.K.27, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite mezunu)

‘Çok iyi hamdolsun. Hayattaki en önemli varlığım. İyi bir dinleyiciydi. İlgili bir anneydi. Bir sorunumuz olursa ilk ona danışırdık. Bizi her şeyden önce tutar sevgisini gösterirdi.’ (M.E. 29,Planlı G. Çalışmıyor, Üniversite Mezunu)

Katılımcılar anneleriyle olan olumlu ilişkilerini annelerinin sonsuz verici tutumundan sağladıkları doyum üzerine aktarmışlardır. Annelik yetileri temasıyla uyumlu olarak tüm önceliğin kendilerinde olduğunu belirten ifadeler ve bundan mutluluk duyan ifadeler kullanmışlardır.

a. Katılımcıların ‘olumsuz’ temasına yönelik ifadeleri

‘Anneme içten içe kızdığım şeyleri var ama gene de ben onu kırmamak için demem. Üzmemeye çalışırım. Annem zor bir kadındır. Onu olduğu gibi kabul etmeye çalışıyorum. Annemin hep bize bağırdığını, ciddi anlamda dayak yediğimi hatırlıyorum. Babamla da hiç anlaşamazdı’ (Z.D. 42. Planlı G. Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

‘... annem biraz dominant bir kişiliğe sahip. Bu durum çocukluğumuzda babadan çok annemizden çekinmemize sebep oldu’ (S.B. 35. Planlı G. Çalışıyor, Doktora Mezunu)

‘Yok denecek kadar az. Annem kendi halinde köyde yaşıyor, babamla birlikte anne kız ilişkisi yaşayamadık. Anne güveni vermedi. Belki de cehaletinden yaptı. Hiç sarıldığını, sevdiğini bilmem, sanırım ben bu yüzden sadece anne oldum’ (Ö.A. 35, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

‘...daha çok babaannemle oyun oynadığımı, onunla vakit geçirdiğimi hatırlıyorum. İlkokul yıllarımda ise annem tekrar bir hamilelik yaşadı. Evin en büyüğü olarak annemle pek fazla vakit geçiremedim. Lise yıllarımda ise kurallarını hatırlıyorum annemin. Sürekli şunu yapma, böyle giyinme.’ (Ö.K.31, Planlı G. Çalışıyor, Yüksek Lisans Mezunu)

‘Annem babamdan ayrılamamış kimsesi olmadığı için. Üvey anne elime düşmemizi istememiş, yaşadıklarından dolayı uzaktı, mutsuzdu. Fedakar bir anneydi. Çocukken benden uzaktaydı. Sevgi görmeyen kadın sevgiyi nasıl gösterebilir. Hep ağlardı.’ (D.S. 41, Tedavi Yönt., Çalışmıyor, Lise Mezunu)

‘Annemle ilişkim sıradandı ama buzağının altı farklı. Maalesef kendi mutsuzluğunu bize mal etti. Tırnağı çizilse bizden bilirdi. Varken yok oldu diyebilirim şefkat yönünden.’ (E.A. 29, Planlı G., Çalışmıyor, Üniversite Mezunu)

‘Annemle ilişkim kopuk biraz. Yani sevgi gösterme yok. 9 kardeş olduğumuz için kimseye sarıldığını görmedim mesela. Sevgi konusunda eksik kaldım. Annem ve babam sevgi göstermediler’ (F.A. 26, Planlı G., Çalışmıyor, Ön Lisans Mezunu)

‘Kötü bir ilişkim vardı. Annemim hazin bir hikayesi vardır. Zor bir hayat yaşamış. Bu sebeple bize karşı pek tahammülü yoktu. Ben evlendikten sonra

aramız düzeldi diyebilirim. Genelde döverdi. İlgi, sevgi pek görmezdik.’ (G.G. 29, Planlı G., Çalışmıyor, Ön Lisans Mezunu)

Katılımcıların ifadelerinin içeriklerine bakıldığında hissettirilemeyen sevgi göze çarpmaktadır. Annenin olumsuz duygu durumu, *eksik* tenel temas üzerinde durulurken, sınırlarını koruyan ve kuralcı annelerin egolarında açtığı yaraları dile getirmişlerdir. Annenin duygusal yokluğu karşısında duyulan öfke, mantığa bürüne savunma mekanizmaları ile benliklerinde hafifletilerek, annelik makamına saygı duyulmaya devam edildiği görülmektedir.

b. Katılımcıların ‘karmaşık’ temasına yönelik ifadeleri

‘Çocukluk dönemim çok sisli. Annem babam çalıştığı için dede ve annane yanında büyüdüüm 3-6 yaş arasını. İlkokul çağlarımda dönem dönem çalıştı annem. Evde olduğu zamanlar iyiydi. Hatta çocukluğumun en özlediğim günleridir. Fakat çalıştığı zamanları hatırlamak bile istemiyorum’ (D.E. 29, Planlı G., Çalışmıyor, Ön Lisans) ‘Annemle ilişkim orta diyebilirim. Ben bebekken annem çok çalıştığı için duygusal bağımız biraz zayıftı. Anne olduktan sonra onu biraz daha anlamaya başladım.’ (E.Ç. 34, Plansız G. Çalışmıyor, Üniversite Mezunu)

‘Belli bir yaşa kadar tamamen arkadaş gibi diyemem ama büyüdükçe şekil aldı. Şimdilerde daha arkadaş ve sırdaşız.’ (E.Ç. 32, Planlı G., Çalışmıyor, Üniversite Mezunu)

‘ Can ciğer bir ilişkimiz olmadı aslında, biraz mesafeli gibiyiz. Ergenlik bunalımlarımı atlatıp kedimi bulduktan sonra biraz daha rahatladı ilişkimiz. Olması gerektiği her an yanımda oldu’ (G.T.A. 35, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

‘Sevdiğini düşünüyorum ama aşırı ilgili değildi. Mesela beni hiç okula götürmedi. Hiç saçımı arkadaşlarımlıki gibi güzel yapmadı. Hep düz bağlardı’ (H.N.M. 21, Tedavi Yönt. Çalışmıyor, Ön Lisans Mezunu)

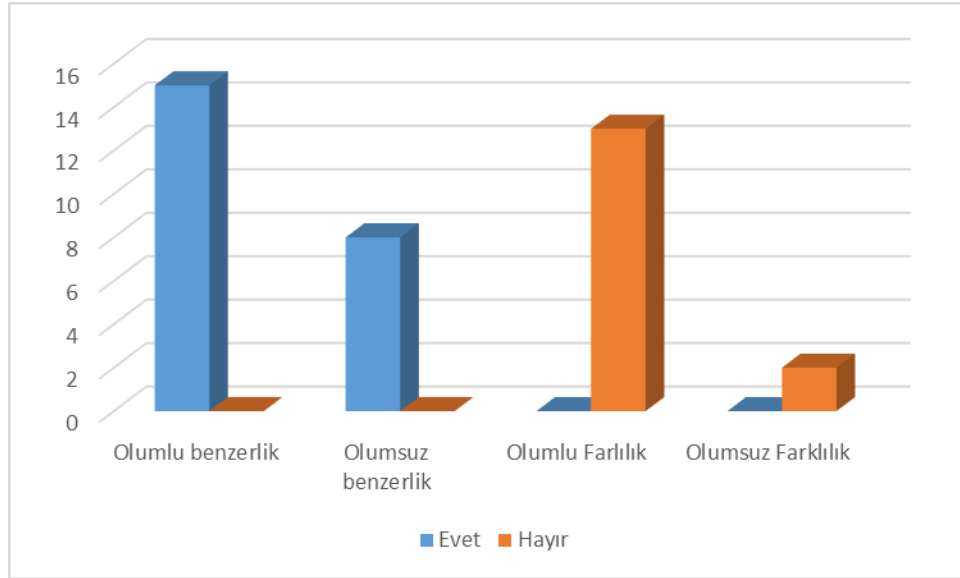
‘Ortalama anne kız ilişkisi. Kuşak farkının olduğu bir ilişkimiz var. Genellikle he şeyde çatırırız.’ (H.K.32, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

Katılımcılar karmaşık ilişkilerini, belli bir dönemden sonra oturan iletişimleri üzerinden aktarmışlardır. Bu katılımcılar salt annelerinin tutumlarını

değil bu tutumların altında yatan sebeplerle ilişkilerini değerlendirmişleridir. Doyum alamadıkları ya da güvenli bağlanma yaşayamadıkları sevgi nesnelere karşı daha anlayışlı ve affedici tutumları vardır. Çatışmalı ilişkiler, ilerleyen yaşam olayları vasıtasıyla mesafeli bir duruma geldiğinde, evlenme gibi, tikanıklığın giderildiği görülmektedir. Anneye olan bağımlılığın ve beklentinin azalması, annenin ayrı bir benliğinin ve kişisel sınırlarının olmasının, çatışmalı ilişkilerin düzelmesi hususunda etken olabilme ihtimali yüksektir.

2. ‘Çocuğunuzla Olan İlişkinizde, Annenizle Benzer Yönlerinizin Olduğunu Düşünüyor Musunuz?’ Sorusuna Yönelik Oluşan Temalar

Katılımcıların ‘Çocuğunuzla olan ilişkinizde, annenizle benzer yönlerinizin olduğunu düşünüyor musunuz?’ sorusuna verdikleri cevaplar ‘ evet’ ve ‘hayır’ olarak iki ana tema oluşurken ‘ olumlu benzerlik’, ‘ olumsuz benzerlik’, ‘ olumlu farklılık’ ve ‘ olumsuz farklılık’ olmak üzere 4 alt tema oluşmuştur.

Şekil 6. ‘Çocuğunuzla olan ilişkinizde, annenizle benzer yönlerinizin olduğunu düşünüyor musunuz?’ sorusuna yönelik oluşan temalar

23 (%60.52) kez tekrar edilen ‘evet’ temasına ilişkin ifadelerden ‘olumlu benzerlik’ alt temasına yönelik ifadeler 15 (% 65.21) kez, ‘olumsuz benzerlik’ alt temasına yönelik ifadeler de 8 (%34.78) kez vurgulanmıştır. 15 (%39.47) kez vurgulanan ‘ hayır’ temasına ilişkin ifadelerden ‘ olumlu farklılık’ alt temasına yönelik cevaplar 13 (%86.66) kez, ‘ olumsuz farklılık’ alt temasına yönelik cevaplar ise 2 (% 13.33) kez tekrar edilmiştir.

a. Katılımcıların ‘olumlu benzerlik’ alt temasına yönelik ifadeleri

‘Evet ben de aynı annem gibiyim. Çocuklarım her şeyden önce gelir.’ (A.E. 25, Planlı G. Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

‘En büyük ortak yanımız şüphesiz evlatlarımızın bizim için paha biçilemez olduğu. Sorun çözümede ustaydı. Kızım ihtiyaçlarını karşılama konusunda annem gibi usta olmaya çalışıyorum.’ (A.B. 30, Planlı G. Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

‘Bebeğim konusunda pek evhamlı değilim. Bu konuda da benzeriz.’ (E.Ç.34, Plansız G., Çalışmıyor, Üniversite Mezunu) Katılımcıların anneleri gibi olduklarını ifade etmekten memnun olduklarını, anneleriyle başarılı bir özdeşim kurdukları gözlemlenmektedir.

b. Katılımcıların ‘olumsuz benzerlik’ alt temasına yönelik ifadeleri

‘Yeterince sabredemiyorum, onun çocuk olduğunu unutuyorum. Tıpkı annemin ben 9-10 yaşlarımdayken benden ev işi yapmamı beklemesi gibi... Ona kızdığım zaman gönlünü almak için abur cubur ve oyuncak alıyorum. İçten sarılmak öpmek varken, ben görmediğim için gösteremiyorum.’ (D.E. 29, Planlı G., Çalışıyor, Ön Lisans Mezunu)

‘Evet. Bazen istemsizce çocuğumu suçladığım oluyor.’ (E.A. 29, Planlı G. Çalışmıyor, Üniversite Mezunu)

‘Annem gereğinden fazla korumacı sanırım, ben de öyleyim. Çocuğun bazı şeylerini deneyerek öğrenmesini engelliyor olabilirim.’ (E.Ç. 32, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

‘Bağırma konusunda anneme benziyorum.’ (Z.D. 42, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

Olumsuz özellikleri annelerinden aldıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri Cori’nin aktardıklarını doğrular niteliktedir. Buna göre annelik, kadınlar için doğuştan gelen bir kabiliyet değil, çocukluktan bu yana öğrenilen ve yaşayarak deneyimlenen bir olgudur (Cori, 2019).

c. Katılımcıların ‘olumlu farklılık’ alt temasına yönelik ifadeleri

‘Annem çalışan kadındı. Bize vakit ayırması zordu. Temizlik ve düzen onun için önce gelirdi. Ben böyle değilim. Kaliteli zaman geçirmeye çalışırım ve

etrafin dağılması bana göre sorun değil.’ (A.D. 25, Plansız G., Çalışmıyor, Ön Lisans Mezunu)

‘Asla benzemiyorum. Sabrediyorum ve sevgimi göstermeye gayret ediyorum’ (G.G. 29, Planlı G., Çalışmıyor, Ön Lisans Mezunu)

‘Hayır, ben sevilmeyi beklemeden fazlasıyla sevgi gösteriyorum.’ (D.S. 41, Tedavi Yönt. Çalışmıyor, Lise Mezunu)

Hayır yok, eşime ve çocuklarıma sevgimi sürekli gösteririm. Satılmak öpmek... olumlu cümleler kurarım genelde.’ (F.A. 26, Planlı G., Çalışmıyor, Ön Lisans)

‘Asla benzemiyorum. Sabrediyorum ve sevgimi göstermeye gayret ediyorum’ (G.G. 29, Planlı G., Çalışmıyor, Ön Lisans)

Cori'nin aktardığı gibi kadınlar önce kendi egolarındaki boşluğun farkına varıp, bu boşluğu

d. Katılımcıların ‘olumsuz farklılık’ alt temasına yönelik ifadeleri

‘Annem kadar sabırlı ve rahat olamadığım zamanlar oluyor.’ (F.A. 30. Plansız G., Çalışmıyor, Ön Lisans Mezunu)

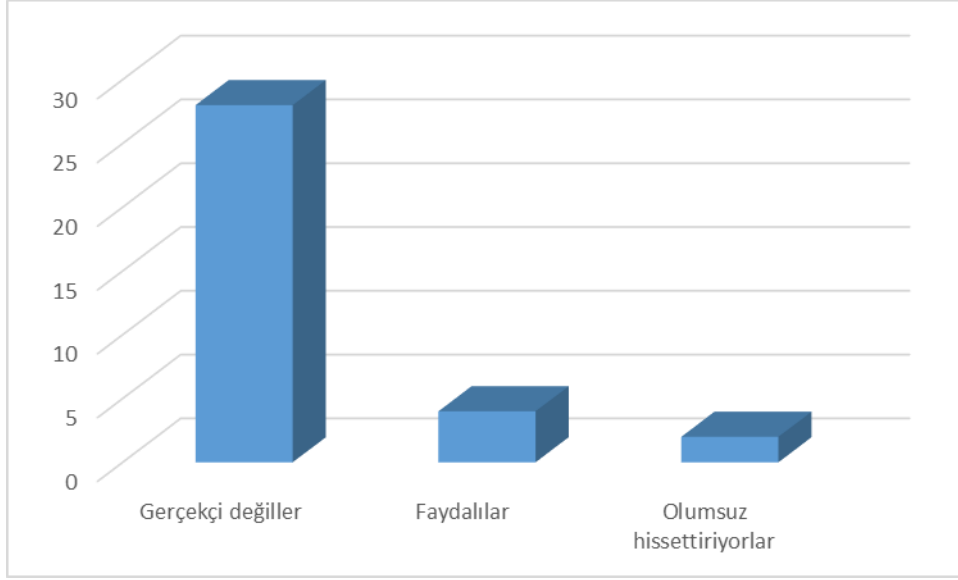
‘Kriz çözümleri konusun da anneme benzemeyi çok isterdim.’ (İ.G. 26, Plansız G., Çalışmıyor, Ön Lisans)

‘Apayrı annelik duygularım. Ben anne olmayı çok kabullendim ve sevdim. Abartıp kendimi yıprattım.’ (Ö.A. 35, Planlı G., Çalışmıyor, Üniversite Mezunu)

Katılımcılar, yüceltilmiş anne imgesine ulaşamadıkları için eleştiri oklarını kendi benliklerine yöneltmişlerdir. Özdeşimlerini başarısız olarak nitelendirmişlerdir. Suçluluk duygusu hakimdir.

3. ‘Reklam ve Sosyal Medyada Oluşturulan Anne İmajı Hakkında Düşünceleriniz Nelerdir?’ Sorusuna Yönelik Oluşan Temalar

‘Reklam ve sosyal medyada oluşturulan anne imajı hakkında düşünceleriniz nelerdir?’ sorusuna yönelik verilen cevaplar ‘gerçekçi değiller’, ‘faydalılar’ ve ‘olumsuz hissettiriyorlar’ şeklinde 3 tema oluşturmuştur.

Şekil 7. ‘Reklam ve sosyal medyada oluşturulan anne imajı hakkında düşünceleriniz nelerdir?’ sorusuna yönelik oluşan temalar

Verilen cevaplardan elde edilen 34 ifadenin 28’i (%82.35) ‘ gerçekçi değiller’ teması altında gruplanırken, 4’ü (%11.76) ‘faydalılar’ temasına, 2’si (%5.88) de ‘ olumsuz hissettirenler’ temasına dahil olmuşlardır.

a. Katılımcıların ‘gerçekçi değiller’ temasına yönelik ifadeleri

‘Yalan onlar. Süper anne süper kadın olamayız. İnsanız.’ (A.D. 25, Plansız G., Çalışmıyor, Ön Lisans)

‘Hiç inandırıcı bulmuyorum.’ (A.E. 28, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

‘Anelik mesleği, medyada cicili biçili yönleriyle gözler önüne seriliyor. Ekranlar kusursuz anneler, mükemmel çocuklar yetiştirir mesajı veriyor. Bir trend öne çıkarıp herkesi ona göre anne olması konusunda yönlendiriyorlar.’ (A.B. 30, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

‘...sanki çocuk hep böyle kolaymış gibi gösteriyorlar. Hep böyle cicili biçili geçiyor algısı yapıyorlar. Özellikle fenomen anneler.’ (E. A. 39, Planlı G., Çalışmıyor, Üniversite Mezunu)

‘Süper kahraman anne imajı çiziliyor, bu çok yorucu ve gerçek dışı.’ (E.Ç. 34, Plansız G., Çalışmıyor, Üniversite Mezunu) ‘Gerçekçi değiller, tamamı gerçek hayatlarında böyle değiller.’ (E.K. 28, Planlı G., Çalışıyor, Ön Lisans Mezunu)

'Bazıları gerçekten şiddet boyutunda. İnsanı kendisini yok saymaya zorluyorlar. Kendileri gibi olmayanları linç ediyorlar' (İ.G. 26, Plansız G., Çalışıyor, Ön Lisans)

Reklam ve sosyal medya annelerini referans almadıklarını dile getirirken, kusuruz annelik beklentisini eleştirmişlerdir. Ancak bununla beraber daha önce annenin kişisel özellikleri teması ve annelik yetileri alt temasında gruplanan cevaplar dikkate alındığında, medyada oluşturulan anne imajının özümsemiği emareleri görülmektedir.

b. Katılımcıların 'faydalılar' temasına ifadeleri

'Faydalı yönleri var elbet. Özellikle aktivite paylaşımlarını faydalı buluyorum. Çocuğuyla vakit geçirmeye ve oyun oynamaya teşvik ediyorlar.' (G.G. 29, Planlı G., Çalışmıyor, Ön Lisans)

'Anneliği tüm gerçekliği ve zorluğuyla kabul edip ben de zorlanıyorum diyebilenler var. Onları da destekliyorum.' (İ.G. 26, Plansız G., Çalışıyor, Ön Lisans)

'Aslında sosyal medyadakileri faydalı buluyorum. İyi kötü tecrübelerini paylaşıyorlar. Hiç aklımda olmayan şeyleri öğrenebiliyorum. Yol gösterici olabiliyorlar. Anneliğin sürekli iyi yanlarını yansıttıklarının farkındayım, biraz da teşvik edici olsun diye yapıyor. Bazı noktalarda insanı yetersiz hissettirebilir ama ben iyi tarafından bakmaya çalışıyorum.' (M.A. 29, Planlı G., Çalışmıyor, Üniversite Mezunu)

Bahse konu anne imajını belli noktalarda referans edindiklerini dile getirmişlerdir. Tamamen model alıp içselleştirmemişlerdir.

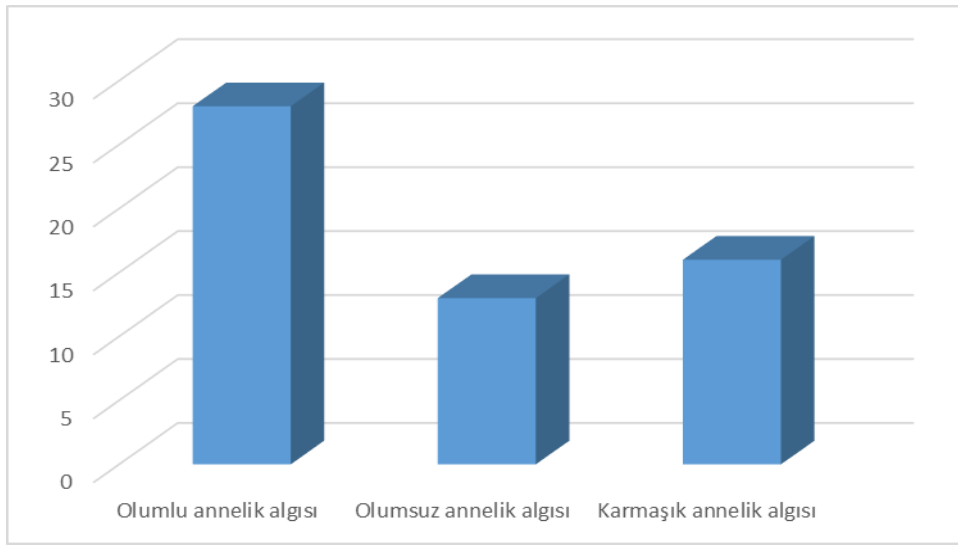
c. Katılımcıların 'olumsuz hissettiriyorlar' temasına ifadeleri

'Nefret ediyorum onlardan. İlk lohusalığımlı onlar yüzünden mahvettim. Kafayı yemiş gibiydim. Onlar neden mükemmel, ben kendimi toparlayamıyorum diye kendimi suçladım. Taklit bir hayat yaşadıklarının sonradan farkına vardım. Onlara bakıpmükemmel anne olmaya çalıştım. Asla kendi annem gibi olmayacağım derken o şaşalı dünyaya sığındım.' (D.E. 29, Planlı G., Çalışıyor, Ön Lisans)

Empoze edilen anne modelini tamamen içselleştirip özdeşim kurma çabası içinde olmuşlardır. Başarısız özdeşim süreci sonucunda suçluluk ve yetersizlik hissetmişlerdir. Ancak bu patolojiye dair iç görü kazanıldığı da ortadadır.

4. ‘Kendi Anneliğinize Dair Duygu ve Düşünceleriniz Nelerdir?’ Sorusuna Yönelik Oluşturulan Temalar

‘Kendi anneliğinize dair duygu ve düşünceleriniz nelerdir?’ sorusuna verilen cevaplar ile ‘olumlu annelik algısı’, ‘olumsuz annelik algısı’ ve ‘karmaşık annelik algısı’ temaları oluşmuştur.

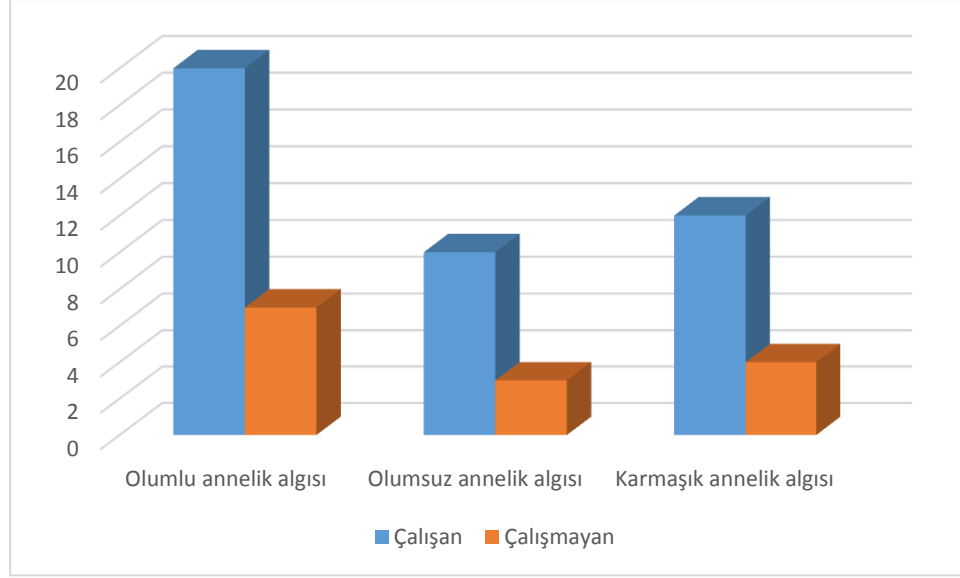

Şekil 8. ‘Kendi anneliğinize dair duygu ve düşünceleriniz nelerdir?’ sorusuna yönelik oluşturulan temalar

Buna göre, cevaplardan edinilen 56 ifadenin 27’si (%48.21) ‘olumlu annelik algısı’ teması altında gruplanırken, 13’ü (%23.21) ‘olumsuz annelik algısı’ temasına, 16’sısı (%28.57) da ‘karmaşık annelik algısı’ temasına dahil edilmiştir.

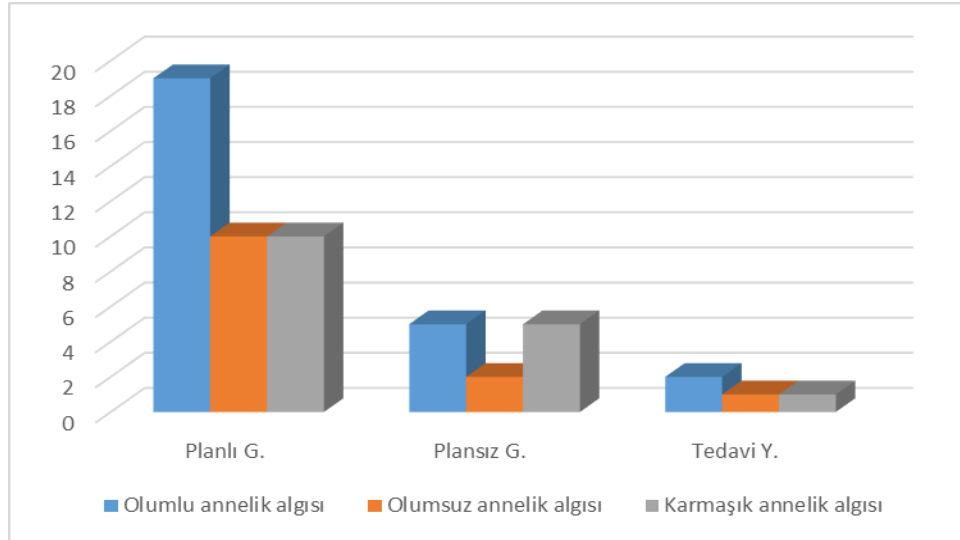
Katılımcıların kendi anneliklerine yönelik algıları sosyodemografik niteliklere göre değerlendirildiğinde farklılıklar görülmüştür. Buna göre, çalışan katılımcılar ‘olumlu annelik algısı’ temasına yönelik ifadeleri 20 (%74.07) kez, çalışmayan katılımcılar aynı temaya ilişkin ifadeleri 7 (%25.92) kez tekrar etmişlerdir. Gebelik sürecinin niteliğine göre gruplanan katılımcılardan planlı gebelik süreci geçirenler ‘olumlu annelik algısı’ temasına yönelik ifadeleri 19 (%73.07) kez, plansız gebelik dönemi geçirenler 5 (%19.23) kez, tedavi yöntemi ile gebelik sürecini başlatabilen katılımcılar da 2 (%7.69) kez tekrar etmişlerdir

Şekil 9. Çalışan ve çalışmayan olarak gruplanan katılımcıların ifadelerinin temalara göre dağılımı

‘olumsuz annelik algısı’ temasına yönelik ifadeleri çalışan katılımcılar 10 (%76.92) kez, çalışmayan katılımcılar 3 (%23.07) kez tekrarlamıştır. Gebelik sürecinin niteliğine göre gruplanan katılımcılardan planlı gebelik süreci geçirenler aynı temaya ilişkin ifadeleri 10 (%76.92), plansız gebelik süreci geçiren katılımcılar 2 (%15.38) kez, tedavi yöntemi ile gebelik sürecini başlatabilen katılımcılar 1 (%7.69) vurgulamıştır.

Şekil 10. Gebelik durumlarına göre gruplanan katılımcıların ifadelerinin temalara göre dağılımı

'Karmaşık annelik algısı' na yönelik analiz edilen ifadeleri çalışan katılımcılar 12 (%75), çalışmayan katılımcılar 4 (%25) kez, gebelik sürecinin niteliğine göre gruplanan katılımcılardan planlı gebelik süreci geçirenler aynı temaya ilişkin ifadeleri 10 (%62.50), plansız gebelik süreci geçirenler 5 (%31.25), tedavi yöntemi ile gebelik sürecini başlatanlar 1 (% 6.25) kez vurgulamıştır.

a. Katılımcıların 'olumlu annelik algısı' temasına yönelik ifadeleri

'Kızımla uyum sürecini güzel atlattık çok şükür. Evet zorlandığım aşamalar oldu, oluyor da ama onun serpilip büyümesine şahit olmanın keyfini çıkarıyorum. Kızımın gülümsemesiyle tüm zorlukları aşıyorum' (A.B. 30, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

'Elimden geldiğince çocuğuma iyi bakmaya çalışıyorum. Kendimi tecrübesiz, acemi hissediyorum. Bu yüzden sürekli araştırıp okuyorum. Çocuğuma son derece faydalı olmaya çalışıyorum.' (M.A. 29, Planlı G., Çalışmıyor, Üniversite Mezunu)

'Çabalıyorum, ailemi ayakta tutmaya gayret ediyorum.' (D.S. 41, Tedavi Yönt. Çalışmıyor, Lise Mezunu)

'Henüz yolun başındayım ama sevgimi göstermeye ve güven bağının kurulmasına önem vermeye gayret eden bir anneyim.' (E.Ç. 34, Plansız G., Çalışmıyor, Üniversite Mezunu)... *elimden geldiğince iyi ahlaklı bir birey olması için çaba harcıyorum. Çocuğuyla kaliteli zaman geçirmeye çalışan, çok daha iyi bir ortamda yetişmesine gayret eden bir anneyim.'* (E.Ç. 32, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

Bebeğe ve bebekli aile olmaya kolayca uyum sağladıkları, iyi anne olmayı bir zorunluluk olarak görmedikleri göze çarparken, bu yolda gayret ve çabalama içerisinde olmanın da çok değerli olduğunun farkında oldukları görülmektedir.

b. Katılımcıların 'olumsuz annelik algısı' temasına yönelik ifadeleri

'Yeterince sabredemiyorum, onun küçük bir çocuk olduğunu algılayamıyorum. Daha olgun davranmasını bekliyorum. 2,5 yaşında olmasına rağmen çok akıllı ve ben bu yüzden fazla beklentiye giriyorum. Duygusal açlığını görmüyor sessiz olmasını bekliyorum. Ya da yaramazlık yapmamasını diliyorum.'

Sevgi gösteremiyorum. İyileştirmeye çalışıyorum kendimi, iyileşmem için yüzleşmem gerek.’ (D.E. 29, Planlı G., Çalışıyor, Ön Lisans Mezunu)

‘Ona duygusal olarak yetemiyorum. Altta yatan duygusal isteğini anlayamıyorum.’ (E.A. 29, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

‘Hayal ettiğim gibi bir anne olamadım... Meslek sahibi olduktan sonra evlenmeyi, ilk çocuğum 5 yaşına gelince de kardeş yapmak isterdim. O zaman daha ideal bir anne olurum. Kendimi daha iyi geliştirirdim.’ (F.A. 26, Planlı G., Çalışmıyor, Ön Lisans Mezunu)

‘Eksiklerim var, tahammülsüzlüklerim, bazen içimden kızabiliyorum, bebeğim çok huysuzlandığında yüzümü asabiliyorum. İyi anne olamamaktan çok korkuyorum. İleride yetersiz olduğumu düşünmesinden korkuyorum.’ (H.N.M. 21, Tedavi Yönt., Çalışmıyor, Öm Lisans Mezunu)

‘İyi bir anne değilim. Tembel ve yorgun hissediyorum kendimi. Her zaman oyun oynayamıyorum. Ağlamalarına tahammül edemediğim zamanlar oluyor. Hatta susun artık diye bağırdığım bile oluyor. Mutfağı toplamak için ellerine tablet telefon veriyorum. Hem de zararlı olduğunu bile bile.’ (İ.G. 26, Plansız G., Çalışmıyor, Ön Lisans Mezunu)

Suçluluk duygularının altında yetersizlik hissinin olduğunu görmekteyiz. Narsistik kırılmalar, mükemmelliyetçi beklentilerin benliklerini sarstığını görüyoruz.

c. Katılımcıların ‘ karmaşık annelik algısı’ temasına yönelik ifadeleri

‘Çok fazla korumacı ve pimpirikliyim.’ (A.D. 26, Plansız G., Çalışmıyor, Ön Lisans)

‘Biraz da sabırsızım anne olarak görüyorum’ (M.A. 29, Planlı G., Çalışmıyor, Üniversite Mezunu)

‘Rahat anne olamıyorum, boş ver demem gereken yeri kendime telkin edemiyorum. Çocuk bakımı konusunda kimseye güvenemiyorum. Çok takıntılıyım, her şeyi düşünmem gerekiyor gibi hissediyorum. Çocuklar konusunda olabilecek her şeyi düşünmem gerekiyormuş gibi hissediyorum.’ (Ö.A. 35, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

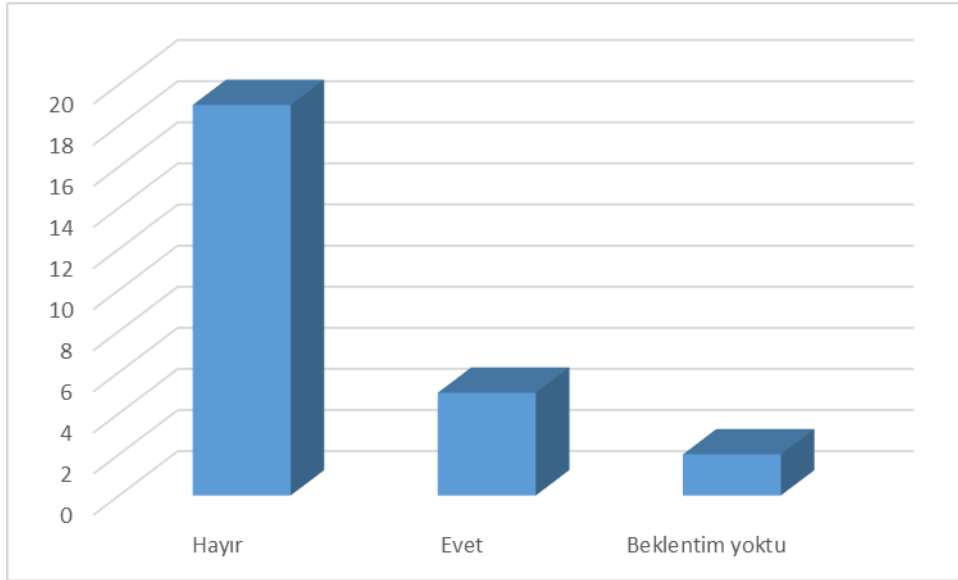
'Yaşadığımız çağdan dolayı aşırı korumacı davranıyorum' (Ö.K. 31, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

Katılımcıların kontrol obsesyonları görülmektedir. Çocuğun her anı üzerinde hakim olmak onları rahatlatırken; aksi durumda panikleyip suçluluk ve yetersizlik duygularına kapıldıkları anlaşılmaktadır.

D. Kadınların Doğum Öncesi ve Sonrası Süreçte Hangi Konularda Desteklenmek İstediklerine Yönelik Bulgular

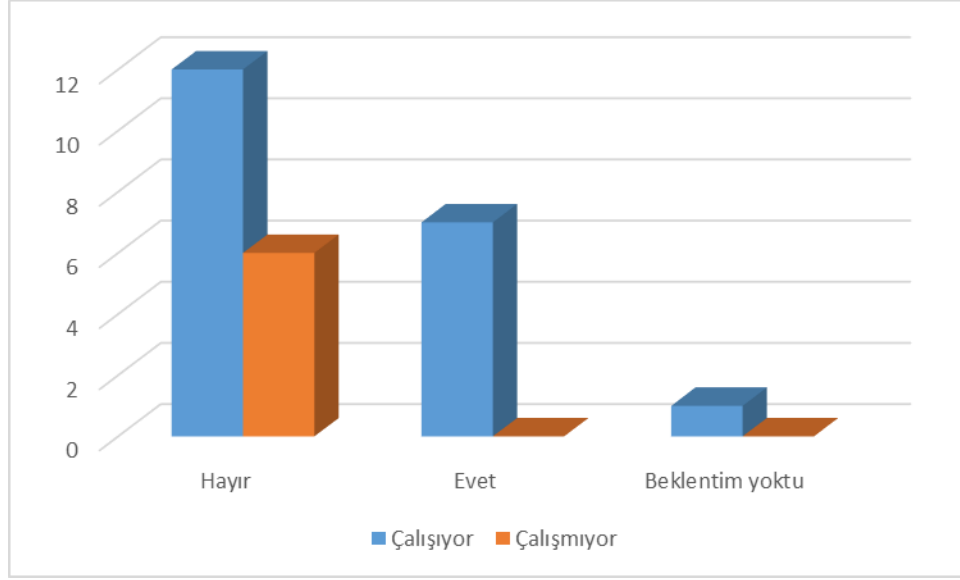
1. 'Doğum Öncesi Beklentilerinizle Doğum Sonrası Tecrübeleriniz Örtüştü Mü?' Sorusuna Yönelik Oluşturulan Temalar

'Doğum öncesi beklentilerinizle doğum sonrası tecrübeleriniz örtüştü mü?' sorusuna verilen cevaplar, 'evet', 'hayır' ve 'beklentim yoktu' şeklinde 3 tema oluşmuştur.

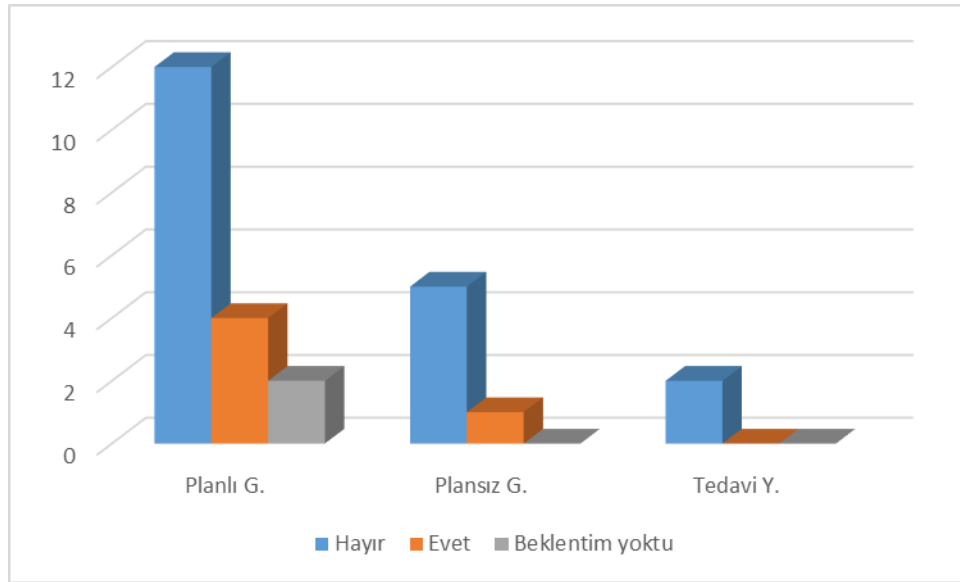
Şekil 11. 'Doğum öncesi beklentilerinizle doğum sonrası tecrübeleriniz örtüştü mü?' sorusuna yönelik oluşturulan temalar

'Hayır' temasına yönelik ifadeler 19 (%73.07) kez, 'evet' temasına yönelik ifadeler 5 (%19.23) kez, 'beklentim yoktu' 2 (%6.69) kez vurgulanmıştır. 'Hayır' temasına ilişkin çalışan katılımcılar 12 (%66.66.) kez, çalışmayan katılımcılar 6 (%33.33), planlı gebelik süreci geçiren katılımcıların aynı temaya yönelik ifadeleri 12 (%63.15), plansız gebelik süreci 5 (%26.31) ve tedavi ile gebelik sürecine girmiş olanlar 2 (% 10.52) kez tekrar etmişlerdir.

Şekil 12. Çalışan ve çalışmayan olarak gruplanan katılımcıların ifadelerinin temalara göre dağılımı

‘Evet’ temasına yönelik ifadelerden çalışan katılımcılar 7 (%100) kez vurgulanmıştır. Planlı gebelik süreci geçirenler 4 (%80), plansız gebelik süreci geçirenler 1 (%20) kez, tekrar etmiştir. ‘Beklentim yoktu’ temasına yönelik ifadeleri ise çalışan katılımcılar 1 (%100), planlı gebelik süreci geçiren katılımcılar da 2 (%100) kez tekrar etmiştir.

Şekil 13. Gebelik durumlarına göre gruplanan katılımcıların ifadelerinin temalara göre dağılımı

a. Katılımcıların ‘hayır’ temasına yönelik ifadeleri

‘Hayır, çok farklıymış. Önceden öyle yapılır mı böyle edilir mi diye eleştirdiğim ne varsa ben de yapmak zorunda kaldım.’ (A.D. 25, Plansız G., Çalışmıyor, Ön Lisans Mezunu)

‘Beklentilerimle tecrübelerim çok şükür ki uyuşmadı. Olumsuz beklentilerim olumlu tecrübelerle dönüştü.’ (A.B.30, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

‘Yaşadıklarım hayallerimden çok farklı oldu.’ (D.S. 41, Tedavi Yönt. Çalışmıyor, Lise Mezunu)

‘Çok fazla değişime uğramadı aslında. Annelik duygusu ve çocukla kurulan bağ düşündüğümde çok fazla güzel.’ (E.Ç. 34, Plansız G., Çalışmıyor, Üniversite Mezunu)

‘Hayır, hayalimdeki gibi bir anne olmadım.’ (F.A.26, Planlı G., Çalışmıyor, Ön Lisans Mezunu)

b. Katılımcıların ‘evet’ temasına yönelik ifadeleri

‘Kızımı büyütürken tam da istediğim gibi anneydim’ (A.E. 28, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

‘Evet örtüştü diyebilir. Ev işleri olmasa daha iyi bir anne olurum. Ev işini hesaba katmamışım.’ (G.T.A. 35, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

‘Ama tam da hayal ettiğim gibi bir annelik yaşıyorum.’ (E.K. 28, Planlı G., Çalışmıyor, Ön Lisans Mezunu)

‘Anne karnından başlıyor serüven. Beklentilerimin örtüşüp örtüşmediği konusuna gelirse sandığımdan da iyi yönetiyorum süreci.’ (G.G. 29, Planlı G., Çalışmıyor, Ön Lisans Mezunu)

c. Katılımcıların ‘beklentim yoktu’ temasına yönelik ifadeleri

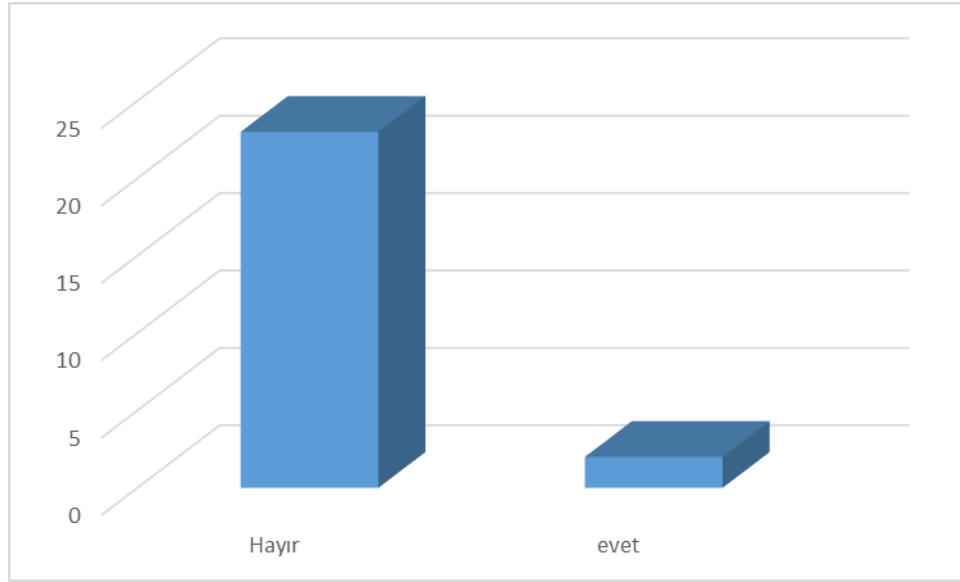
‘Bir beklentim yoktu, her anı tecrübe ederek yaşadım.’ (E.Ç. 32, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

*‘Anneliğin zor olduğunu anladım ama bu kadar da güzel bir duygu olduğunu bilmiyordum.’ (F.D. 30, Plansız G., Çalışmıyor, Ön Lisans Mezunu)*Beklenti ve planlamalar olmaksızın tecrübe edilen anneliğin daha fazla

doyum verdiği, beklentiye girenlerin ise daha çok hayal kırıklığı yaşıdığı anlaşılmıştır.

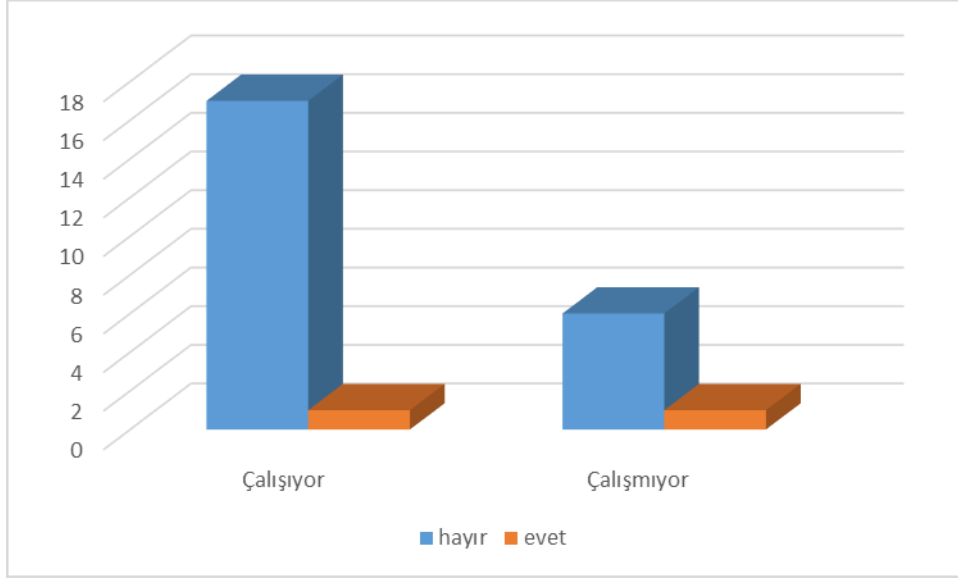
2. ‘Doğum Öncesi Profesyonel Bir Destek / Yardım Aldınız Mı?’ Sorusuna Yönelik Oluşturulan Temalar

‘Doğum öncesi profesyonel bir destek/yardım aldınız mı?’ sorusuna verilen cevaplar ‘evet’ ve ‘hayır’ olmak üzere iki tema oluşturmuştur. ‘Hayır’ temasına yönelik toplan ifadeler 23 (%92) kez, ‘evet’ temasına yönelik ifadeler 2 (%8) kez toplanmıştır.

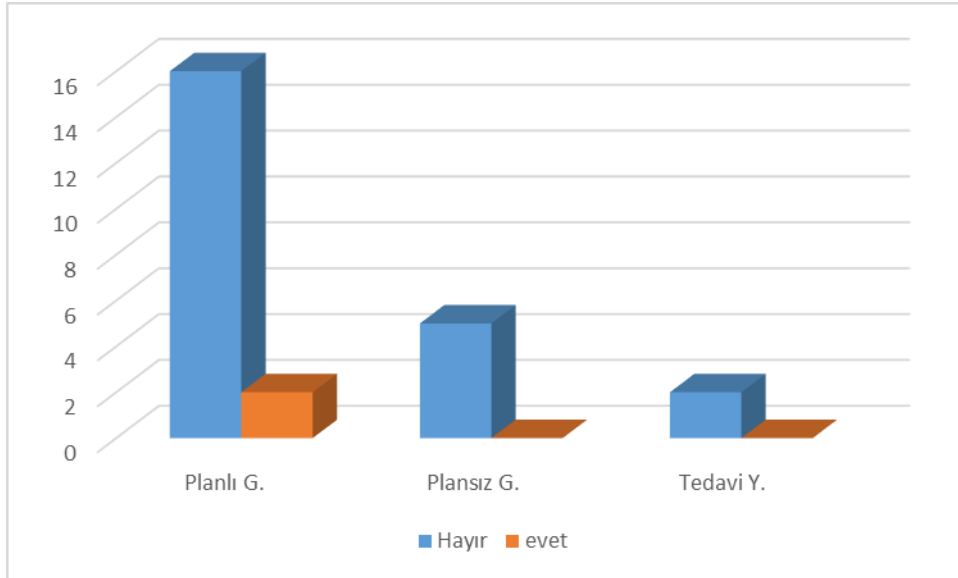
Şekil 14. ‘Doğum öncesi profesyonel bir destek / yardım aldınız mı?’ sorusuna yönelik oluşturulan temalar

Sosyodemografik verilere göre değerlendirildiğinde ise ‘hayır’ temasına ilişkin ifadeleri çalışan katılımcılar 17 (%73.91), çalışmayan katılımcılar 5 (%26.08), planlı gebelik süreci geçirenler 16 (%69.56) kez, plansız gebelik süreci geçirenler 5 (%21.73), tedavi yöntemi ile gebelik sürecini başlatabilenler ise 2 (%8.69) kez vurgulamışlardır.

Şekil 15. Çalışan ve çalışmayan olarak gruplanan katılımcıların ifadelerinin temalar göre dağılımı

‘Evet’ temasına istinaden verilen cevapları çalışan katılımcılar 1 (%50), çalışmayan katılımcılar 1 (%50) kez, planlı gebelik süreci geçirenler ise 2 (%100) kez vurgulamıştır.

Şekil 16. Gebelik durumlarına göre gruplanan katılımcıların ifadelerinin temalara göre dağılımı

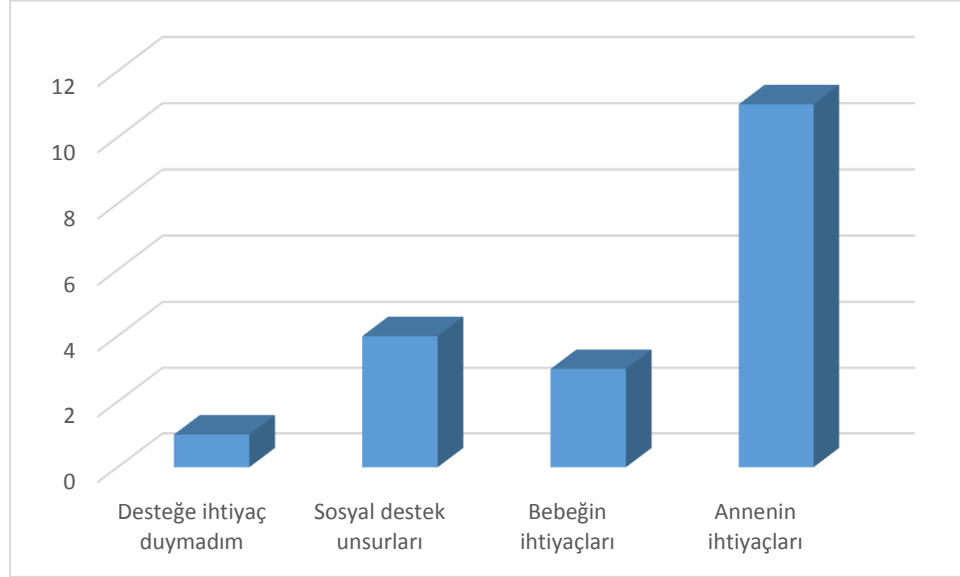
Alınan desteğin niteliği sorulduğunda hastanelerde verilen gebelik okulları cevabı verilmiştir. Bu eğitimin kapsamının da doğum sonrası beslenme, bebek bakımı, doğumu kolaylaştıran egzersizlerin ve emzirme sürecinin önemi gibi konuları içerdiği öğrenilmiştir.

3. ‘Doğum Öncesi ve Sonrası Hangi Konularda Desteklenmek İsterdiniz?’

Sorusuna Yönelik Oluşturulan Temalar

‘Doğum öncesi ve sonrası hangi konularda desteklenmek isterdiniz?’ sorusuna verilen cevaplar ‘ desteğe ihtiyaç duymadım’, ‘ doğum öncesi ihtiyaçlar’ ve ‘ doğum sonrası ihtiyaçlar’ olmak üzere 3 ana tema olarak gruplanmıştır. Doğum öncesi ihtiyaçlar ise ‘ sosyal destek unsurları’, ‘ bebeğin ihtiyaçları’ ve ‘ annenin ihtiyaçları’ şeklinde 3 alt tema oluşturmuştur. Doğum sonrası ihtiyaçlar ise ‘ Psikososyal destek’ ile ‘ görev dağılımı’ olarak iki alt tema meydana gelmiştir. Temaları oluşturan toplam 81 ifadeden ‘ desteğe ihtiyaç duymadım’ temasına ilişkin ifadeler 3 (%3.70) kez, ‘ doğum öncesi ihtiyaçlar’ temasına ait ifadeler 53 (%65.43) kez, ‘ doğum sonrası ihtiyaçlar’ temasına ilişkin ifadeler 25 (%30.86) kez vurgulanmıştır.

Şekil 17. Doğum öncesi ve sonrası hangi konularda desteklenmek isterdiniz?’ sorusuna yönelik oluşturulan doğum öncesi temasına ilişkin alt temalar

‘Doğum öncesi ihtiyaçlar’ temasının, ‘sosyal destek unsurları’ alt temasına ait ifadeler 12 (%22.64) kez, ‘bebeğin ihtiyaçları’ alt temasına ilişkin ifadeler 9 (%16.98) kez, ‘annenin ihtiyaçları’ alt temasına yönelik ifadeler 32 (%60.37) kez tekrar edilmiştir.

a. Katılımcıların doğum öncesi ihtiyaçlar temasına yönelik ifadeleri

'..spor, beslenme, doğum süreci hakkında bilgilendirme, bebek bakımı ve bebeğin gelişimi hakkında bilgim olsun isterdim' (A.B. 30, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

'Bebek sağlığı ve lohusalık süreci hakkında bilgilendirilmek isterdim' (D.S. 41, Tedavi Yönt., Çalışmıyor, Lise Mezunu)

'Öncesinde alacağımız sorumluluğun bir ömür boyu devam edeceğini hatırlatacak bir destek.' (D.E. 29., Planlı G., Çalışıyor, Ön Lisans Mezunu)

'Doğum öncesi bebek hazırlığında desteklenmek isterdim' (E.Ç.34, Plansız G., Çalışmıyor, Üniversite Mezunu)

'Annelik kursuna gitmeyi çok istedim. Çocuk bakımıyla ilgili şeyleri uygulamalı olarak görmeyi istedim ama olmadı.' (G.G.29, Planlı G., Çalışmıyor, Ön Lisans Mezunu)

'Doğum öncesinde hamilelik ve lohusa psikolojisi hakkında babalar bilinçlendirilmeli. Bir annenin kendisi mutluydu ancak çocuğunu mutlu edebilir' (G.T.A. 35, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

'Doğum öncesi, fiziksel ve psikolojik hazırlığıyla ilgili desteklenmek isterdim.' (H.K., 32, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

'Daha fazla bilgi sahibi olmak ve cesaretlendirilmek isterdim. Doğumun nasıl başlayacağını bile bilmiyordum.' (İ.G. 26, Plansız G., Çalışmıyor, Ön Lisans Mezunu)

'Emzirme konusunda desteklenmek isterdim. Doğru emzirme tekniklerini bilmediğim için sürekli mastit oldum. Bebeğimi tam emziremedim. Sonunda ameliyat olmak zorunda kaldım. Kesip sütü akıttılar. İkinci bir çocuğum olursa hala korkarım emzirmekten. Uyanırsa emecek diye. Emzirmeye çalışırken 3 kişi de beni tutuyordu acıdan. Çok stres yaptım, sonrasında süt de veremedim.' (M.A. 29, Planlı g., Çalışmıyor, Üniversite Mezunu)
'Doğum öncesi, çocuk anne iletişimi, doğru bebek bakımı ve lohusalıkla başa çıkma yöntemleri hakkında bilgilendirilmek isterdim.' (M.G.E. 33, Planlı G., Çalışmıyor, Ön Lisans Mezunu)

'Doğumu kolaylaştıran hareketler, doğum sırasında yapılması gerekenler'
(M.E.K.27, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

Doğum ve doğum sonrası yaşanması muhtemel durumlara yönelik bilgilendirilme veya eğitim olanaklarının sunulabilmesini arzuladıkları görülmektedir. Anneler en çok desteğe ihtiyaç duyabilecekleri konular hakkında sadece kendilerinin değil, yakınlarının da farkındalığının olmasını istediklerini dile getirmişlerdir.

b. Katılımcıların doğum sonrası ihtiyaçlar temasına yönelik ifadeleri

'Psikolojik destek almak isterdim.' (A.E. 28, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

'...psikolojik destek ve lohusalık hakkında hem bilgi sahibi hem de desteklenmek isterdim.' (A.B. 30, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

'Sonrasında seni anlıyorum diyen bir ses. Her şey geçecek deyip sıkı sıkı sarılan bir el desteği almak isterdim. Bu sesin bu elin sahibinin de eşim olmasını isterdim.' (D.E. 29., Planlı G., Çalışıyor, Ön Lisans Mezunu)

'Doğum sonrası iyileşme sürecim zorlu geçti... Hiçbir şey olmasa bile yanında kendimi güvende hissedeceğim birilerinin olmasını isterdim. Yalnız kaldım.' (M.A. 29, Planlı G., Çalışmıyor, Üniversite Mezunu)

'...doğum sonrası da bebek bakımı ve ev işleri konusunda desteklenmek isterdim. Dinlenmeye çok ihtiyacım oluyor.' (E.Ç.34, Plansız G., Çalışmıyor, Üniversite Mezunu)

'Emzirme sürecinin daha sağlıklı olması için destek almak isterdim. Süt gelmedi. Stres yaptım. Stresten uzak tutacak, beni sakinleştirecek profesyonel bir yardım almak isterdim.' (E.Ç. 32, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

'Doğum sonrası psikolojik destek almak isterdim.' (F.A. 26., Planlı G., Çalışmıyor, Ön Lisans Mezunu) *'Doğum sonrası, tek kalmak istemezdim. Biraz yardım bekledim ailemden ve kayınvalidemden. Doğum sonrası önüme bir kap yemek koyacak bir insan aradım yanımda. Dinlemedim, yıprandım.'* (H.N.M. 21 , Tedavi Yönt. Çalışmıyor, Lise Mezunu)

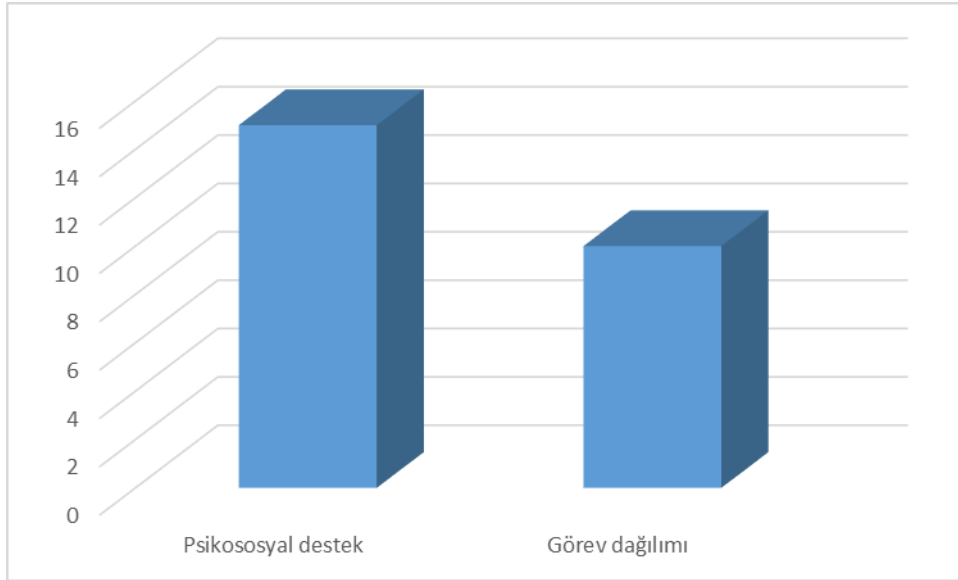
'Yakın çevrem tarafından anneliğin verdiği o duygusal durumun anlaşılmasını ve çevrem bu konuyla ilgili farkındalığının olmasını beklerdim.'
(F.A. 30, Plansız G., Çalışmıyor, Ön Lisans Mezunu)

'Doğum sonrası ise anne – bebek ilişkisi açısından destek almak isterdim.'
(H.K., 32, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

'Doğum sonrası ise kesinlikle psikolojik destek almak isterdim. Şu an eşimle çift terapisine gidiyoruz. Orada konuştuğça, yaptıklarım ya da yapmadıklarım bir uzman tarafından duyunca rahatladım. Neyin ne olduğunu bilmek beni çok daha iyi hissettirdi.' (İ.G. 26, Plansız G., Çalışmıyor, Ön Lisans Mezunu)

'Doğum sonrası ise şu an ihtiyacım olan öfke kontrolü için destek almak. Kadının görevi çok, eşler de duyarsız olunca ister istemez çocuğa yansıyor tahammülsüzlük.' (M.G.E. 33, Planlı G., Çalışmıyor, Ön Lisans Mezunu)

Katılımcılar doğum sonrası süreçte en fazla, kendilerini güvende hissettirecek sosyal desteğe ihtiyaç duymuşlardır. Sistematik ve profesyonel psikolojik desteğin anne, bebek ve babayı kapsamı gerektiğini dile getirmektedirler.

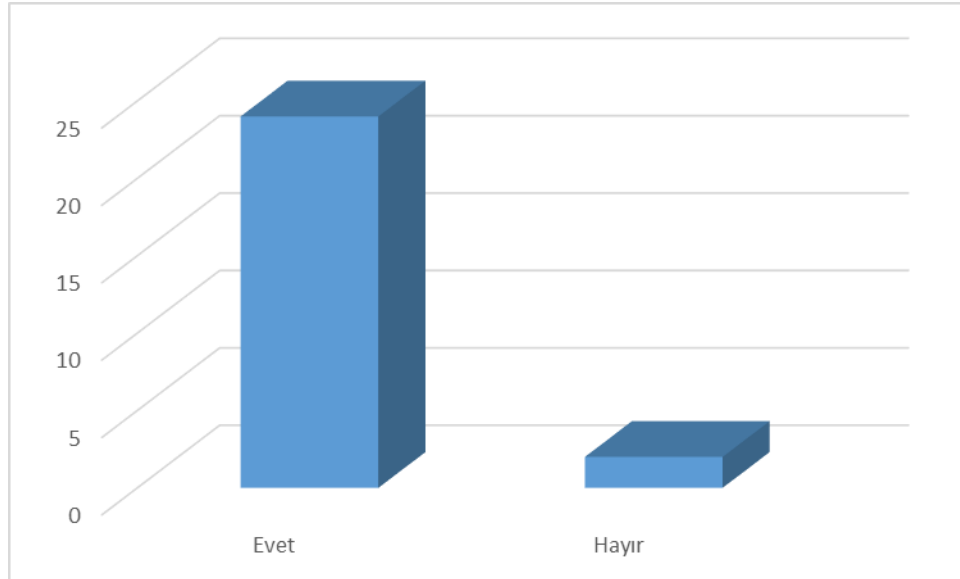

Şekil 18. Doğum öncesi ve sonrası hangi konularda desteklenmek isterdiniz?' sorusuna yönelik oluşturulan doğum sonrası temasına ilişkin alt temalar

‘Doğum sonrası ihtiyaçlar’ temasına ait ‘psikososyal destek’ alt temasına ilişkin ifadeler 15 (%60), ‘görev dağılımı’ alt temasına yönelik ifadeler ise 10 (%40) tekrar edilmiştir.

4. ‘Doğum Sonrası Yaşanması Muhtemel Annelik Hüzünü, Doğum Sonrası Depresyon ve Doğum Sonrası Psikoz Gibi Psikolojik Rahatsızlıklar Hakkında Bilginiz Var mı?’ Sorusuna Yönelik Oluşturulan Temalar

‘Doğum sonrası yaşanması muhtemel annelik hüznü, doğum sonrası depresyon ve doğum sonrası psikoz gibi psikolojik rahatsızlıklar hakkında bilginiz var mı?’ sorusuna yönelik oluşturulan temalar ‘evet’ ve ‘hayır’ olmak üzere iki tanedir. Bu temalara ait toplam 26 ifadeden 24’ ü (%92.30) ‘ evet’ temasına ait iken, 2’ si (%7.69) ‘ hayır’ teması altında gruplanmıştır.

Şekil 19. Doğum sonrası yaşanması muhtemel annelik hüznü, doğum sonrası depresyon ve doğum sonrası psikoz gibi psikolojik rahatsızlıklar hakkında bilginiz var mı?’ sorusuna yönelik oluşturulan temalar

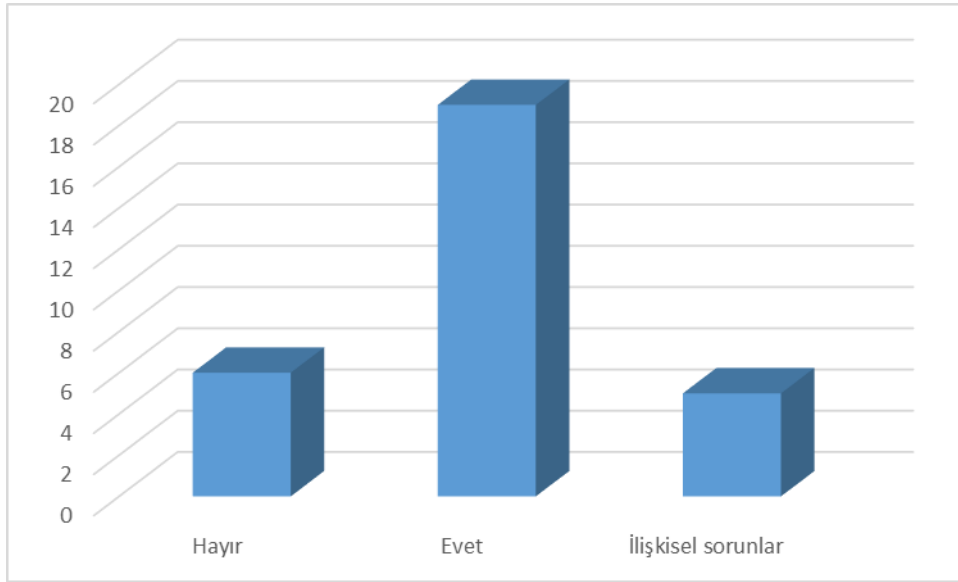
İlgili soruya eksik veya hayır cevabı veren katılımcılara, bahsi geçen psikopatolojiler hakkında bilgi verilerek bir sonraki soruya geçilmiştir.

5. ‘Doğum Sonrası Yaşanması Muhtemel Psikolojik Rahatsızlıklardan Herhangi Birini Tecrübe Ettiniz Mi?’ Sorusuna Yönelik Oluşturulan Temalar

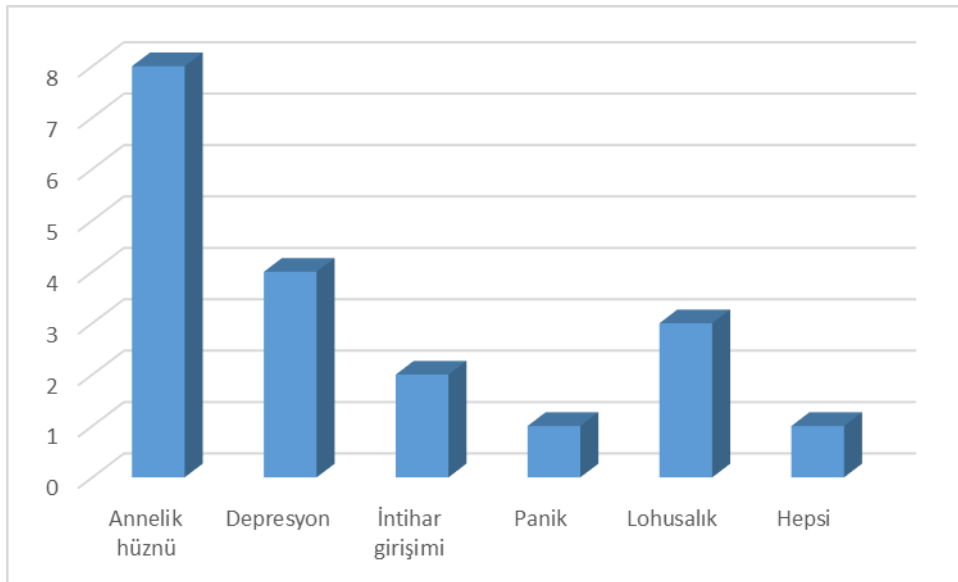
‘Doğum sonrası yaşanması muhtemel psikolojik rahatsızlıklardan herhangi birini tecrübe ettiniz mi?’ sorusuna yönelik ‘evet’, ‘hayır’ ve ‘ilişkisel sorunlar’ olmak üzere 3 tema oluşmuştur. Verilen cevaplardan derlenen 30 ifadeden ‘

hayır' temasına ilişkin cevaplar 6 (%20) kez, ' evet' temasına yönelik cevaplar 19 (%63.63), 'ilişkisel sorunlar' temasına yönelik verilen cevaplar ise 5 (%16.66) kez tekrar edilmiştir.

Gerekli açıklamalardan sonra, ilgili soruya verilen cevaplar doğrultusunda, tecrübe edilen patolojiler bağlamında tekrar edilen ifadelerin 8'i (%42.10) annelik hüznü, 4'ü (%21.05) depresyon, 3'ü (%15.78) lohusalık, 2'si (%10.52) intihar girişimi, 1'i (%5.26) panik, 1'i (%5.26) hepsi alt temaları altında gruplanmıştır.

Şekil 20. 'Doğum sonrası yaşanması muhtemel psikolojik rahatsızlıklardan herhangi birini tecrübe ettiniz mi?' sorusuna yönelik oluşturulan temalar

Şekil 21. Katılımcıların doğum sonrası tecrübe ettiklerini varsayıldıkları doğum sonrası yaşanması muhtemel psikolojik problemler

a. Katılımcıların ‘evet’ temasına yönelik ifadeleri

‘Doğum sonrası depresyonu yaşadım’ (A.E. 28, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

‘Sanırım depresyon ve annelik hüznünü yaşadım.’ (A.D. 25 , Plansız G., Çalışmıyor, Üniversite Mezunu)

‘15 günlük lohusa iken bir an hayatıma son vermek istedim. Emzirme dönemindeydim ve çocuğumun da isteklerini karşılamaya çalışıyordum. Tükendiğimi hissediyordum ama bunu evdekilere çok hissettirememişim ki benden sürekli beklentileri vardı...bebeğim de ağlama krizine girdi. Sadece o an mutfığa koşup camdan atlamak istemiştım. Annem ve eşim beni tutarken gözlerim bıçak aramıştı. Bunları aileme yaşattığım için çok pişmanım.’ (D.E., Planlı G., Çalışıyor, Ön Lisans Mezunu)

‘Eşimle bir kavgamızdan sonra ölmek istedim. Silahı aldım kafama dayadım. Gerçekten gözüm çocuğu da görmedi. Eşim elimden zor aldı.’ (F.A. 26, Planlı G., Çalışmıyor, Ön Lisans)

‘...yetersizlik hissi çok yıpratıcıydı. Depresyonumu tetikleyen buydu bence.’ (G.T.A. 35, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

‘Annelik hüznünü yaşadım’ (E.Ç. 32, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

‘Sürekli ağlıyordum ilk zamanlar. İlk 2 ay çok zor geçti. Aslında sevgi vardı ama bakmak istemiyordum. Bir yandan da kıyamıyordum da. İlk zamanlar hastanede yatmıştık. Mama başlamışlardı orada. İçirirken hep ağlıyordum. Yetersizlik hissi çok fazlaydı. Duygularım çok karıştı. Her şeyi çok kafaya taktım, çok yıprandım.’ (H.N.M. 21, Tedavi Yönt., Çalışmıyor, Lise Mezunu)

‘Ağır geçirmedim. Doğum sonrası biraz duygusallaştığım bir dönem olmuştu.’ (H.K.32, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

‘Annelik hüznü ile başladı, çok önemsemedim. Daha da ağırlaştı. Yaklaşık 4 ay depresyon yaşadım.’ (İ.G. 26, Plansız G., Çalışmıyor, Ön Lisans Mezunu)

‘Sanırım hepsini yaşıyorum. Kimse beni anlamıyor. Kaygıdan uyku bozuklukları oluyor. Kusar da ağlar da duyamazsam diye derin uykuya geçemiyorum.’ (Ö.A. 35, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

'Depresyonu yaşadım, hem de çok ağır. Bebeğimi alır dışarı çıkarım sanıyordum. Sürekli uyku hali, yorgunluk, gecem gündüzüm karıştı. Kişisel bakımımı 3 ay yapmadığımı hatırlıyorum.' (S.T.D. 36, Plansız G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

Doğum sonrası yaşanması muhtemel psikolojik rahatsızlıklar hakkında bilgisi olmayan katılımcılar, gerekli açıklamalardan sonra duygu durumlarını ve bahse konu rahatsızlıklara yönelik belirtileri çok net aktarmışlardır. Duygusal karmaşa, yaşadıklarını anlamlandıramama, olumsuz kehanetler, bebeğin sağlığı hakkında tehlikeli kuruntular, zorlayıcı aile ilişkileri doğum sonrası süreçte katılımcıları olumsuz etkileyen faktörler olmuşlardır.

b. Katılımcıların ' ilişkisel sorunlar' temasına yönelik ifadeleri

'Doğum sonrası çocuğumla olan ilişkimde her hangi anormal durum olmadı. Yalnızca kayınvalidemin tavırlarından rahatsızdım. Onunla görüşmek istemedim.' (F.D. 30, Plansız G., Çalışmıyor, Ön Lisans Mezunu)

'Eşimin ailesiyle tartışmalarım oldu' (E.A. 29, Planlı G., Çalışmıyor, Üniversite Mezunu)

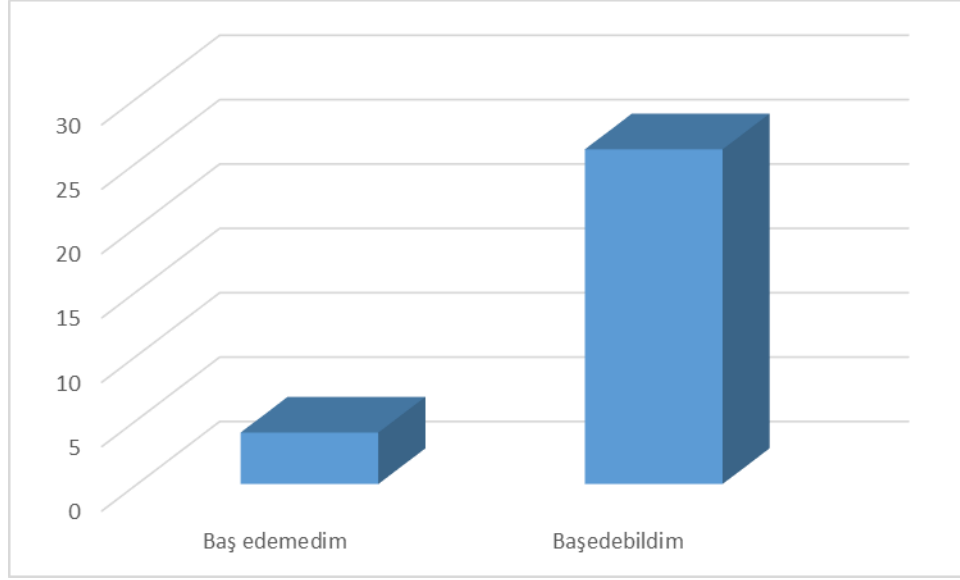
'Sadece saçma sapan gelenek görenekler için sürtüşmelerimiz oldu.' (G.G. 29, Planlı G., Çalışmıyor, Ön Lisans Mezunu)

Aile içinde örtülü çatışmaların, zorlayıcı yaşam olayı esnasında su yüzüne çıktığı, ailenin değişen dinamiğine yönelik sürecin daha sancılı geçmesine sebep olduğu anlaşılmaktadır.

6. 'Bu Rahatsızlıklarla Baş Etme Yöntemleriniz Ne Oldu?' Sorusuna Yönelik Oluşan Temalar

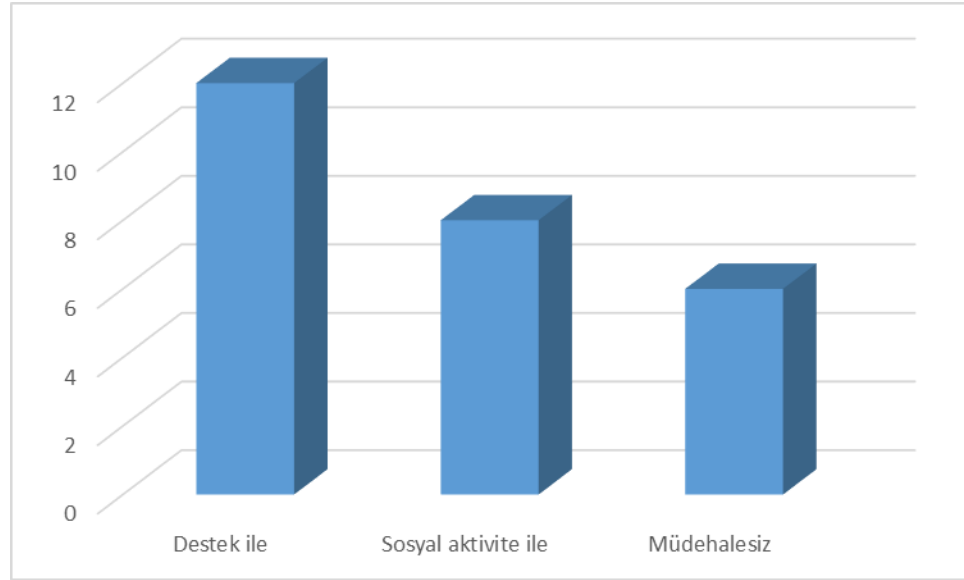
'Bu rahatsızlıklarla baş etme yöntemleriniz ne oldu?' sorusuna verilen cevaplardan 'baş edebildim' ile 'baş edemedim' şeklinde iki tema oluşurken, 'baş edebildim' temasına ilişkin 'destek ile', 'sosyal aktivite ile' ve 'müdahalesiz' olmak üzere 3 alt tema gruplanmıştır.

Şekil 22. 'Bu rahatsızlıklarla baş etme yöntemleriniz ne oldu?' sorusuna yönelik oluşan temalar

Oluşan temalara yönelik 30 ifadenin 26'si (%86.66) 'baş edebildim' teması altında toplanabilirken, 4' ü (%13.33) 'baş edemedim' teması altında gruplanmıştır.

Şekil 23. 'Baş edebildim' temasına ilişkin alt temalar

Yaşanılan psikolojik rahatsızlıklarla 'destek ile' baş edebildiklerine yönelik ifadeler 12 (%46) kez, 'sosyal aktivite ile' baş edebildiklerine yönelik ifadeler 8 (% 30.76), 'müdahalesiz' bu süreci atlatmalarına yönelik ifadeler ise 6 (%23.07) kez vurgulanmıştır.

a. Katılımcıların ‘destek ile’ alt temasına yönelik ifadeleri

‘Eşim ve ailemin desteği ile atlattım. Uzağımda olanlar bile telefonla destek oldular.’ (A.E. 28, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

‘Depresyon baya zamanımı aldı... Kimseye güvenememe, her an başına bir şey gelecekmiş düşüncesiyle kızımı kimsenin kucağına veremez oldum. Öpmelerine bile tahammül edemiyordum... Eşim durumu fark etti ve herkesi uyarmaya başladı. Doktora gitmemi teklif ettiler ama kızımı bırakıp da gidemedim. 4-5 ay sürdü. Çevremin anlayışlı yaklaşımlarıyla atlattım çok şükür.’ (A.D. 25, Plansız G., Çalışmıyor, Üniversite Mezunu)

‘Terapi desteği almaya başlayınca her şey daha da kolaylaştı. Birbirimize karşı daha anlayışlı ve yumuşak olmaya başladık... Çocuk bakımında daha fazla görev paylaşımı yaptıkça, ben de kendimi daha rahat ve zorlukların üstesinden gelebilecek güçte hissettim’ (İ.G. 26, Plansız G., Çalışmıyor, Ön Lisans)

b. Katılımcıların ‘sosyal aktivite ile’ alt temasına yönelik ifadeleri

‘İşe başlayınca rahatladım’ (G.T.A. 36, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

‘Kişisel gelişim kitapları okudum. Çoğunlukla bana iyi geldiğinin düşündüğüm şeylere yönelmeye çalıştım. Mesela ilk defa örgü örmeye başladım.’ (H.K. 32, Planlı g., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

c. Katılımcıların ‘müdahalesiz’ alt temasına yönelik ifadeleri

‘İnançlı biriyim, dua ettim..’ (D.S. 41, Tedavi Yönt., Çalışmıyor, Lise Mezunu)

‘Annemin yanına gittim. O baktı bana. Çok rahatladım. Değişiklik iyi geldi. İnsanlarla konuşmak görüşmek...’ (M.A. 29, Planlı G., Çalışmıyor, Üniversite Mezunu) ‘

Zamanla geçtiğini düşünüyorum. Başka şeylerle meşgul olunca zamanla yoluna giriyor.’ (Ö.K. 31, Planlı G., Çalışıyor, Yüksek Lisans Mezunu)

‘Anneme gittim. Uzaklaşmak bana güç verdi gerçekten.’ (E.A. 29, Planlı G., Çalışmıyor, Üniversite Mezunu)

'Doğum sonrası annemin yanına gittim. Ortam değiştirmek çok iyi geldi.' (E.Ç. 32, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

'Doktora gitmedim, eşim de yanımdaydı. Zamanla eşimin desteğiyle geçti' (F.A. 26, Planlı G., Çalışmıyor, Ön Lisans)

'Bunalınca kendimi çok telkin ettim geçecek diye. Geçti kendiliğinden ya da kaldı bilemiyorum.' (M.G.E. 33, Planlı G., Çalışmıyor, Ön Lisans Mezunu)

'Oğlum bir yaşına girince, bakımı konusunda yüküm hafifledikçe kaygılarım azaldı. Bu beni çok rahatlattı. Artık küçülmeyecek gerçeği beni çok motive etti. Zamanla daha da kolaylaşacak diye Kendi kendime telkin verdim ve geçti.' (S.T.D. 36, Plansız G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

'Bebeğimle birbirimize uyum sağlamaya başlayınca çabuk geçti.' (S.A. 30, Planlı G., Çalışmıyor, Ön Lisans Mezunu)

d. Katılımcıların 'baş edemedim' temasına yönelik ifadeleri

'Zamanla biraz hafifledi ama arada karamsarlık çöküyor. Sürekli koşuşturma içinde olup kendime zaman ayıramıyorum.' (H.N.M. 21, Tedavi Yönt., Çalışmıyor, Lise Mezunu)

'Baş edemedim... Bu süreçte eşimle çok yıprandık.' (İ.G. 26, Plansız G., Çalışmıyor, Ön Lisans)

'Baş edemiyorum, kendimi yetersiz hissediyorum.' (M.E.K. 27, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

'Başa çıkamıyorum, her şey halledilmeden olduğu gibi duruyor. Yaşam kalitesi çok düşüyor.' (Ö.A. 35, Planlı G., Üniversite Mezunu)

'Baş edebildim mi bilmiyorum. Bende ne kadar iz bıraktı, kestiremiyorum. En küçük şeyde önüne geliyor bunlar.' (Z.D. 42, Planlı G., Çalışıyor, Üniversite Mezunu)

Katılımcılar, depresif duygu durumlarının devam ettiğini düşünmektedirler. Altta yatan çatışmaların bastırılmadığı, olumsuz benlik algılarının oluşmaya başladığı, çaresizlik ve değersizlik hissinin yaşam kalitelerini de etkilediğini ifade etmişlerdir. Duygu durumları ile alakalı iç görülerinin olduğu anlaşılmaktadır.

V.YORUM VE DEĞERLENDİRME

A. ‘Kadının Anneliğe Dair Genel Algısı Nasıldır?’ Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgu ve Sonuçlar

Genel annelik algısını sorgulamak amacıyla katılımcılara yöneltilen ‘sizce ideal anne nasıl olmalıdır?’ sorusuna yönelik oluşturulan temalara ilişkin ifadelerin tekrar yüzdeleri göz önüne alındığında; katılımcılar ideal anne olgusunu en fazla anne çocuk ilişkisinin niteliği (%64.63) üzerinden değerlendirmişlerdir. Aynı olguyu, bireyin karakter özelliklerine (%24.39) atıfta bulunarak yapılandırıldığı ifadeler takip ederken en az oran ideal anne kavramını reddeden (%10.97) ifadelerdir.

Anne çocuk ilişkisi bağlamından değinilen ifadeler ise çocuğa dair kazanımlar ve annelik yetileri şeklinde gruplanmıştır. Buna göre ideal annelik, çocuğun mutluluğu, davranış ve yaşam biçiminin toplumsal beklentilere uygunluğu ölçütünde değerlendirilmiştir (%7.54). Öte yandan anne çocuk ilişkisi içerisinde annenin aldığı pozisyon ve işlevsellik bazında ideal anne tanımlamaları yapılmıştır (%92.45). ‘Anne’ nin çocuğun gelişimine, istek ve taleplerine yönelik her daim ulaşılabilir ve verici pozisyonda olması gerektiğine yönelik kesin ifadeler ve katı tutumlar görülmüştür.

Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre değerlendirildiğinde temalara yönelik oranlar değişiklik göstermektedir. Buna göre ideal annelik olgusunu reddeden ifadeleri, çalışan anneler, çalışmayan annelere göre %200 daha fazla tekrar etmişlerdir. Planlı gebelik süreci geçiren katılımcılar ise, plansız gebelik sürecinden deneyimleyenlere oranla %250 daha fazla reddedici ifadeler kullanmışlardır. İdeal anne olgusuna ilişkin bireyin karakter özelliklerine atıfta bulunan ifadeler, çalışan anneler (%94.11) tarafından çalışmayan annelere %5.88 oranla oldukça fazla vurgulamışlardır. Katılımcıların eğitim durumları göz önünde bulundurulduğunda ilgili temaya yönelik vurgulanan ifadeleri ön lisans mezunları üniversite mezunlarından %42.88 daha fazla tekrarladığı görülmüştür.

Planlı gebelik süreci geçiren katılımcılar da %433 daha fazla annenin karakter özelliklerine atıfta bulunmuşlardır.

Çocuğa dair kazanımlara yönelik ifadeler çalışan anneler tarafından çalışmayan annelere göre %50 daha fazla, üniversite mezunu olan katılımcılar da ön lisans mezunlarına göre %50 daha fazla tekrar ederken, planlı gebelik süreci geçirenlerin de tümü bu ifadeleri tekrar etmiştir.

Annelik yetilerine yönelik ifadeler çalışan anneler tarafından çalışmayan annelere nispeten %138 daha fazla vurgulanmıştır. Eğitim durumlarına bakıldığında üniversite mezunları (56.41) en fazla tekrar oranına sahipken, onu %30.76 ile ön lisans, %10.25 ile lise ve %2.56 ile yüksek lisans mezunları takip etmiştir. Gebelik durumuna göre oranlara baktığımızda annelik yetilerini %67.50 oranla en fazla planlı gebelik süreci geçiren katılımcılar vurgularken onu, %22.50 ile plansız gebelik süreci geçirenler ve %10 ile tedavi yöntemi ile gebelik sürecine girebilenler takip etmiştir.

B. ‘Kadının Annelik Algısını Şekillendiren Unsurlar Nelerdir?’ Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgu ve Sonuçlar

Annelik algısını şekillendiren unsurlar, katılımcıların hem kendi annelerinden hem de reklam ve sosyal medyadan içselleştirdikleri aktarımlar, kendi anneliklerine dair iç görüşleri, yapmak istedikleri annelik ile kendi gerçeklikleri boyutunda incelenmiştir.

Katılımcılar anneleriyle olan ilişkilerini en fazla olumsuz (%50) olarak nitelendirmişlerdir. Olumsuz ilişkiyi sevgi gösterememe üzerine temellendirmişlerdir. Katı bir tutum ve toplumsal norm ve değer yargılarına öncelik verme, anne-çocuk ilişkisini sekteye uğratan unsurlar olarak belirtmişlerdir. Anne-çocuk ilişkilerini olumlu nitelendiren ifadelerin oranı %40 çıkmış olup, katılımcılar olumlu ilişkide annelerini her daim ulaşılabilir, ‘arkadaş gibi’ ve rehberlik eden şeklinde tarif etmişlerdir. %10 oranla karmaşık olarak betimlenen anne-çocuk ilişkisinde, belli bir döneme kadar çatışmalı olan ilişkinin, belli bir yaşam olayından sonra – üniversiteyi kazanma, evlenip ayrılma, ergenlikten sonra v.s.- uyumlu hale geldiği dikkat çekmiştir.

Katılımcıların, kendi çocuklarıyla olan ilişkilerinde, anneleriyle benzer yönlerinin olduğuna yönelik ifadelerin, benzerliği kabul etmeyen ifadelere kıyasla %53.33 daha fazla olduğu görülmüştür. Anneleriyle olumlu yönleri üzerinden benzerlik kurdukları ifadelerin oranı, olumsuz benzerlikten %87.5 oranında daha fazla vurgulanmıştır. Olumlu benzerlik ifadelerine ilişkin ortak unsurun çocuklarını her şeyden daha önemli ve değerli kılma, tüm önceliğin çocukta olması durumu olduğu dikkat çekmektedir. Çocuğun taleplerine cevap verememe, sabredememe, bağırma gibi noktalar da olumsuz benzerlikler altında kategorize edilmiştir. Kendi çocuklarıyla olan ilişkilerinde, anneleriyle benzer yönlerinin olmadığına yönelik ifadelerin içeriği olumlu farklılık ve olumsuz farklılıklar şeklinde gruplanmıştır. Katılımcılar % 86.66 oranla olumlu anlamda kendi annelerinden farklılıklarının olduğunu ifade etmişlerdir. Bu bağlamda kendi annelerine kıyasla daha fazla sevgi ve sabır gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Olumsuz farklılıklara vurgu yapan ifadelerin oranı ise %13.33 olup, annelerinin olumlu olarak nitelendirdikleri özelliklerine benzemeyişleri hususunda hayıflandıkları gözlemlenmiştir.

Katılımcılar, reklam ve sosyal medya üzerinden oluşturulan anne imajını, kusursuz bir anne figürünün ön planda olması, annenin kusursuz olması ile mutlu aile yaşantısının bağlantılı olduğu mesajının verilmesi nedeniyle, büyük oranda (%82.35) gerçekçi bulmadıklarını ifade ederken, bu imajı faydalı ve inandırıcı bulan ifadeleri ise %11.76 oranında tekrar etmişlerdir. Bahse konu anne figürünün, model alınması gerektiği yanılgısına kapılmaları sebebiyle %5.88' lik oranla olumsuz hissettirdiğine yönelik ifadeler zikredilmiştir.

Katılımcıların anne olduktan bu yana, çocuklarıyla kaliteli vakit geçirme, taleplerine cevap verebilme ve uyumlu bir ilişki bağlamında kendi anneliklerine yönelik olumlu algıların (%48.21) ağırlıkta olduğu görülmüştür. Yetersiz hissetme ve kaygı duyma sebebiyle olumsuz annelik algıları oluşurken (%23.21), aşırı korumacı olma, bebeğin bakımı konusunda kimseye güvenmeme gibi obsesif kompulsif bir tutum ile karmaşık annelik algısına yönelik (%28.57) ifadeler tekrar edilmiştir. Katılımcıların anneliğe dair beklentileri ile mevcut durumda deneyimledikleri annelik durumuna yönelik alınan cevaplardan elde edilen ifadelerin tekrar oranlarına bakıldığında %73.07 oranla beklenti ile deneyimin uyuşmadığı görülmüştür. Daha iyi anne olmayı planlarken farklı etkenlerin de

işin içine girmesiyle çok farklı neticelendiği dile getirilmiştir. Anneliği tam da beklemedikleri gibi deneyimleyenlerin ifadelerinin tekrar oranı %19.23 olup, bebekli aile olma duruma kolay uyum sağladıklarına yönelik söylemlerde bulunulmuştur. Her hangi bir beklentiye girmeden, süreci doğal akışı içerisinde deneyimlediğini ifade eden söylemler ise %7.69 oranında tekrar edilerek en son sırada yer almıştır.

C. ‘Kadın, Doğum Öncesi ve Doğum Sonrası Süreçlerde Hangi Konularda Desteklenmek İstemektedir?’ Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgu ve Sonuçlar

Kadının, hem doğum öncesi hem de doğum sonrası dönemlere yönelik desteklenmek istediği noktalar, problemlerle baş etme yöntemleri ve profesyonel destek hususundaki tutum ve düşünceleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Katılımcıların doğum öncesi profesyonel destek almadıklarına yönelik ifadelerin tekrar oranı %92 çıkmıştır. Destek aldıklarını ifade eden katılımcılar (%8), hastanelerin gebelik okulu adı altında doğum öncesinde, beslenme, doğumu kolaylaştıran egzersizler, bebek bakımı ve emzirme gibi konularda bilgilendirmelerin yapıldığını ifade etmişlerdir.

Görüşme yapılan katılımcılar doğum sonrası yaşanması muhtemel psikolojik rahatsızlıklar hakkında bilgilerinin olduğuna yönelik ifadeleri %92.30 oranında tekrar ederken, bu rahatsızlıklardan haberdar olmadıklarına yönelik ifadeler %7.69 oranında vurgulanmıştır. Psikolojik rahatsızlıklar hakkında bilgi sahibi olmayanlar annelik hüznü, doğum sonrası depresyon ve doğum sonrası psikoz hakkında bilgilendirilip görüşmeye devam edilmiştir. Doğum sonrası psikolojik rahatsızlıkları deneyimlediklerine yönelik ifadeler, deneyimlemeyenlere oranlara %300 daha fazla vurgulanmıştır. Katılımcıların ifade ettiği sorunların %20’lik kısmı eş, kayınvalide veya yakın akrabalara odaklı ilişki sorunlarıdır. Geri kalan %80 oranında tekrar edilen sorunlar annelik hüznü, depresyon, lohusalık, intihar girişimi ve panik olma hali şeklinde ifade edilmiştir.

Katılımcılar yaşadıkları annelik hüznünü ‘biraz duygusallaştım’, ‘biraz hassaslaştım’ şeklinde tarif ederken, yetersizlik, kaygı, yorgunluk ve anlaşılama durumu kendilerini depresyona sürüklediğini belirtmişlerdir.

İntihar girişiminde bulunanlar ise durumun, sıkıntılı bir sürecin sonunda patlama şeklinde gerçekleştiğini, ölme anında yaşayacaklarını düşündükleri hafifleme hissini arzuladıklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar hem doğum öncesi hem de doğum sonrası birçok hususta desteklenme ihtiyacı duyduklarını belirtmişlerdir. Doğum öncesinde annenin ihtiyaçlarını, spor, beslenme, yakın çevrenin ilgi ve alakası, annelik hususunda iyi kötü neler yaşayabilecekleri konusunda bilgilendirme, baba adaylarının doğum sonrası psikolojik rahatsızlıklar hakkında bilinçlendirilmesi şeklinde sıralarken, doğum sonrası anneler kendilerine özel zaman ayırabilecek fırsatların sağlanması, yakın çevreden–büyük orada eşlerinden- çocuk bakımı, ev işleri konusunda iş bölümü, iş hayatında, çocuklarıyla nitelikli vakit geçirebilecekleri şartların sağlanması, kolay ulaşılabilir bireysel psikoterapi, çift veya aile terapisi desteği seçeneğinin olması olarak belirtmişlerdir.

Doğum sonrası süreçte tecrübe ettikleri psikolojik rahatsızlıklarla baş edebilme oranlarına bakıldığında %13.33'ü baş edemediğini ve sıkıntılarının hala devam ettiğini belirten ifadeler kullanırken, bu durumla baş edebildiklerini belirtilen ifadelerin tekrar oranları %86.66 çıkmıştır. Baş etme yöntemlerini %46 oranla destek alma olarak ifade ederken, ifadelerin içeriğine bakıldığında yakın çevrenin destekleyici duruşu, terapi süreci, olumlu partner ilişkisine vurgu yapmışlardır. İfadelerin %30'u sosyal destek unsurları başlığında gruplanmış ve ifadelerin içeriğinde daha çok doğum izninden işe geri dönme, hobi edinme gibi durumlara atıfta bulunulmuştur. %23'lük orana sahip olan 'müdahalesiz' teması incelendiğinde zamanla sürece uyum sağlayarak, mekan değiştirerek ya da kendi kendilerini telkin ederek bu dönemi geçirdiklerini ifade etmişlerdir.

VI. TARTIŞMA

A. Genel Annelik Algısına Yönelik Bulguların Tartışılması

Her çocuğun gereksinimlerinin, doğum yapan kadınların yaşam ve yetişme şartlarının, ait olduğu kültür ve coğrafyanın farklı olmasına rağmen, anneliğin belli tanımlarla sınırlandırılıp kalıplara sokulmasına itiraz eden sesler oldukça azdır (%10.97). Kişilik, bireyin dünyaya gelmesinden itibaren yapılanmaya başlayan, onu diğer insanlardan farklı kılan, karakter, mizaç ve davranış örüntülerinin bir bütünüdür. Kişiliğin gelişmesi ve oturması uzun yıllar alır ve bu, zor bir süreci kapsar. Bu gerçekliğe rağmen, kadının bebek sahibi olmasıyla birlikte, kişiliğinde bulunmama ihtimalinin olduğu karakter özellikleri toplum tarafından benliğine entegre edilmeye çalışılır. Bireylerin, kişilik özellikleri üzerinden anneliklerinin değerlendirildiği görülmüştür (%24.39). Uzun yıllar içerisinde yapılan kişiliğin birkaç ay, belki de birkaç günde değişeceği beklentisi son derece yıpratıcı sonuçlar vermiş ve anneyi yargılayıcı düşüncelerin hedefi haline getirmiştir. Toplumun bu beklentisini sağlayabilen kadınlar ‘fedakar’ olmakla ödüllendirilirken, bunu sağlayamayan kadınlar ise, yıllar sonra bile çocuklarına karşı suçlu hissettiklerini ifade etmişlerdir.

Bu çalışmaya iştirak eden katılımcılardan alınan veriler doğrultusunda anlaşılıyor ki, bireyler, anne olduktan sonra benliklerini iki unsur üzerinden ifade etmektedir. Birincisi, sahibi oldukları bebeğin ileride elde edeceği nitelikleri baz olarak anneliği kendilerine görev edindikleri görülmüştür (%7.54). Bebeklerini, toplumsal norm ve değerleri düstur edinerek yaşamlarını sürdürebilen bireyler olarak topluma kazandırmış olmanın, Erikson’un kuramında bahsettiği benlik bütünlüğünü sağlamalarında önemli bir etken olacağı beklentisindedirler. İkincisini ise, ‘süper anne’ modeline ilişkin ifadeler üzerinden betimlemişlerdir (%92.45). Buna göre, tarif edilen süper anne modelinde reddedicilik kesinlikle bulunmazken, doğru yerde doğru karar verme, doğru adımlar atma zorunluluğuna da işaret etmişlerdir. Edebiyatta ve sinemada, pazarlama ve reklam sektöründe

sunulan sonsuz sabırlı, kucaklayıcı, adanmış anne rolü ile, çoğu katılımcıların annelik betimlemelerinin paralel olduğu görülmektedir.

B. Kadınların Genel Annelik Algılarını Şekillendiren Unsurlara Yönelik

Bulguların Tartışılması

Katılımcılar kendi anneleriyle olan ilişkilerine döndüklerinde, annelerine yönelik eleştirel söylemlerinin ardından, annelik kimliğinin kutsallığına atıfta bulunmuşlardır (%50). Eleştirinin hemen ardından gelen bu tutum, toplumun cezalandırmasına yönelik görünmez bir af dileme niteliğindedir. Ancak bu ambivale olma durumu, bireylerin kendi bebekleriyle olan ilişkilerinde etkisini kaybetmiştir. Kadın, kendi çocuğu ile kurduğu ilişki biçimi üzerinden annesini eleştirmiştir. Ya sağlıklı bir bağlanma gerçekleştirilemeyen sevgi nesnesine benzemeyi şiddetle reddederek onu eleştirmiştir (%86.66) ya da benzediği hususlar noktasında, kendisini eleştirerek tepkisini dile getirmektedir (%38.78). Anne ile kurulan özdeşim çatışma temellidir.

Annesiyle olan ilişkisini olumlu olarak tarif eden zihinler ise anneliği ve annelerini yüceltme eğilimine girmişlerdir (%40). Sevgi nesnelere ayrı bir organizma olmayı reddederek, kendi doğurduğu çocuğuyla da aynı ilişki biçimini kurup, ayrılmayı reddettiği sevgi nesnesinin kendisi olmaya çalışmaktadırlar (%65.21) ya da anneleriyle benzemedikleri hususlarda kendilerine yönelik yetersizlik hislerine kapılmaktadırlar (%13.33).

Kadınların, kendi anneliklerine yönelik iç görüşleri olumlu (%48.21), olumsuz (%23.21) karmaşık annelik (%28.57) uçlarında kutuplaşmıştır. Dünyaya yeni gelen bebeğin fiziki şartlara uyum sağlamadaki hızı, ailenin, bebeğin gelmesiyle birlikte değişen dinamiklere çabuk adapte olabilmesi, elbette en önemlisi sevgiyi gösterme ve bunu bebeğine hissettirmenin, olumlu annelik algısına yönelik şartlanmalar olarak kabul edildiği görülmüştür. Aktif iş hayatına devam eden katılımcılar (%74.07), çalışmayan katılımcılara (%25.92) göre daha fazla olumlu annelik algısına yönelik ifadeleri tekrar etmiştir. Çalışan katılımcıların 'ortaya bir şey çıkarmak' olarak tabir ettikleri üretim hayatına katılımlarında literatürde bahsedilen Marksist Feminist anlayışın izlerine rastlanırken, çalışmayan katılımcılar da aktif iş hayatında olmasalar bile kendilerini ev emekçisi olarak ifade etmektedir. Bunun karşılığında çocuklarının

psikososyal gelişimine uygun fiziki yaşam koşullarını sağlama, iyi beslenme, bebeğin öz bakımını sağlayabiliyor olması motivasyon kaynakları olmuştur. Doğum şekline göre olumlu annelik algısına vurgu yapan ifadeler planlı gebelik dönemi geçiren anneler (%73.70) tarafından daha fazla vurgulanmıştır. Planlanmış, zihnen bir bebeğe hazırlanmış anne ve ailenin değişen dinamiklere daha çabuk uyum sağlaması, bu sebepten anne ve bebeğin de güvenli bağlanma ilişkisi içerisine girmesi kuvvetle muhtemeldir. Çıkan sonucun Arslan ve arkadaşlarının (2006) yaptığı çalışma ile uyumlu olduğu anlaşılmıştır (Arslan ve ark.,2006). Planlanmış gebeliğin, doğum sonrası süreçlere uyumu kolaylaştırdığı sonucu İnandı ve arkadaşlarının (2002) yaptığı çalışma ile uyumlu çıkmıştır (İnandı ve ark., 2002).

Olumsuz annelik algısını araladığımızda, arka planda yetersizlik, eleştirilmeye ilişkin hassasiyet ve suçluluk gibi duygular yer almaktadır. Özellikle yaşam şartlarından ötürü aktif iş hayatına katılmak zorunda olan annelerde (%76.92), bu tekrar oranı fazladır. Çalışmayan annelerde ise (%23.07), ekonomik gelirinin olması ile bebeğini daha iyi şartlarda büyütebilecekleri beklentisinden dolayı olumsuz annelik düşünceleri yerleşmiştir. Planlı gebelik dönemi geçiren kadınlar (%76.92), doğum sonrası değişen ilişkiler, bebeğe uyum sağlamasını kolaylaştıracak imkânların verilememesi, hayal edilen anneliğin uygulamada başka bir şeye evrilmesi nedeniyle olumsuz annelik algısına yönelik ifadeleri fazla tekrar etmişlerdir. Annelik algısı, olumlu/iyi veya olumsuz/kötü anne ekseninde zihinlere yer ettiğinden bu eksen dışında başka şeyleri tecrübe eden katılımcılar, annelikleri hakkında düşünceleri sorulduğunda, süreci anlamlandıramadıkları görülmüştür. Yaptıkları bir veya iki uygulama üzerinden kendilerini betimlemeye çalışmışlardır. ‘Koruyucu bir anneyim’, ‘pimpirikliyim.’ Her üç durumda ortak olan duygunun kaygı olduğu, yapılan görüşme ve analizler neticesinde ortaya çıkmıştır. Olumlu ve olumsuz algıların altında yatan sebepleri iki uca ayırmak yerine, bunların birbirleriyle uyumlu ve entegre olmaları, karşılaşılabilecek yaşam olaylarının travmatize edici etkisini kırıp bireyin motivasyonunu olumlu etkileyeceği çok açıktır. Çünkü bebeğini susturmakta zorlanan bir anne yetersiz değil, belki de o an için yorgun bir annedir. Kriz anını benliğine yara almadan atlatan birey, bir sonraki engelde, daha güçlü hissederek sorunun üstesinden gelecektir.

Bireyin doğum öncesinde anneliğe dair beklentileri ile tecrübe ettiği durumun makas aralığı ne kadar geniş ise, doğum sonrası yıkıcı etkinin de o denli sarsıcı olduğu görülmüştür. Bireyin bedenen ve ruhen sınırlarının zorlanması, üstlendiği annelik rolü, ona yeni kimliğine alışma sürecini sancılı kılmaktadır. Bu sebepten doğum öncesi beklentilerin mükemmellik seviyesine ulaşmaması, kadının kendisinin ve ailesinin gerçekliğini değerlendirme hususunda gerçekçi olması önemlidir. Bu beklentileri şekillendiren faktörün de toplumsal norm ve değerlerin yanı sıra reklam ve sosyal medya aracılığı ile yönlendirildiği alınan ifadelerden anlaşılmıştır. Katılımcılar, bahse konu anne figürünü samimi bulmamalarına rağmen etkileşime devam ettiklerini beyan etmişlerdir.

C. Kadınların Doğum Öncesi ve Sonrası Süreçte Desteklenmek İstedikleri Hususlara Yönelik Bulguların Tartışması

Doğum sürecinin başlamasıyla beraber doğuma kadar gebe kadın takip altına alınmaya başlar. Bebeğin haftalık gelişim takibi, varsa yapılması gereken testler, görüntülemeler, uygulanması gereken aşılar, sağlık kurumlarınca işlemlerin yürütüldüğü noktalar. Yakın çevrenin desteği ile doğacak bebek için hazırlık aşamasına girilir. Kullanılacak bakım ürünleri, yapılacak dini ritüeller anne ve yakın çevresi ile birlikte planlanıp hazırlanır. Doğum öncesi sürecin sağlık ve sosyal boyutu kültürel unsurların da desteği ile aksatılmadan yerine getirilirken, anne adaylarının çoğu aslında psikolojik desteğin gerekliliğinin farkına varmadıkları ve profesyonel bir destek almadıklarını ifade etmişlerdir (%92). Doğum sonrasında yaşanan zorluklar neticesinde doğum öncesi profesyonel bir desteğin gerekliliği konusunda hem fikir olup, bu yönde yönlendirmelerin yapılması gerektiğini belirtmişlerdir (%65.43). Arslan ve arkadaşları (2006) yaptıkları çalışmada benzer sonuçlar elde etmişlerdir. Buna göre, bireyin bebek sahibi olmayı arzu etmesi, yaşayacağı sürece hazır olduğu anlamına gelmez. Aile ve sosyal yaşantısı, fizyolojik ve psikolojik durumu gibi bir çok bağlamda hazır oluşluk sorgulanmalıdır (Arslan ve ark., 2006). Bebek bakımı konusuna pratik kazanma, lohusalık süreci hakkında gebe kadını ve eşini bilgilendirme, bebekle yaşanacak kriz durumlarına rağmen iyi bir anne olabildiğini hatırlatacak sosyal destek noktalarında desteklenmeye ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Gülşen ve Doğan Merih' in (2018) yaptığı çalışmada

bebeğin bakımı, eş desteği ve annenin kendisine zaman ayırabildiği durumlarda olumlu annelik algısının oluştuğu sonucuna varılmıştır (Gülşen & Doğan Merih, 2018). Profesyonel destek alan katılımcıların gebelik durumuna bakıldığına planlı gebelik dönemi geçirdikleri görülmüştür. Doğum sonrasında psikososyal destek (%60) ve görev dağılımı (%40) konusunda cevaplar yoğunlaşmıştır. Lohusalık, yaşanması muhtemel psikolojik rahatsızlıklar, bebeğin bakımı ve ev işlerinin paylaşımı konularında desteklenmek istediklerini belirtmişlerdir. Yılmaz Bingöl ve Tel' in (2007) ortaya koyduğu sonuçlara göre doğum sonrası kadınların depresyon belirtileri gösterme oranı oldukça fazladır (Yılmaz Bingöl & Tel, 2007). Burada önleyici sağlık hizmetlerinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Başlangıçta anlaşılmayan psikolojik rahatsızlıklar annenin doğum sonrasında yaşadığı fizyolojik ağrılara bağlanarak göz ardı edilir. Devam eden süreçte ağırlaşan tablo aile üyelerinin sosyal yaşantısını etkilemeye başladığında, anne bebek ilişkisinin zarar görmesiyle birlikte eşler arasında ilişkisel sorunların baş gösterdiği görülmektedir. Ev işlerinin ve bebek bakımının özellikle eş ile paylaşımı talebi süregelen ataerkil anlayışın diretmesiyle karşılaşır. Geniş aileye mensup bireyler psikososyal destek unsurlarına kolayca ulaşırken, şehirde, çekirdek aileye mensup bireyler bu süreci daha sancılı geçirmektedir. Jonathan ve arkadaşlarının (2001) yaptığı çalışma göstermiştir ki, doğum sonrası yaşanan depresyon büyük oranda doğum öncesi psikolojik sorunların devamı niteliğindedir (Jonathan ve ark., 2001). Gülseren (1999), doğum sonrası depresyonun fark edilmeme ihtimalinin yüksek olduğunu belirtmiştir (Gülseren, 1999). Yapılan çalışmanın sonuçlarıyla uyumludur. Katılımcılar, doğum sonrası yaşanması muhtemel psikolojik rahatsızlıklar hakkında bilgi sahibi olduklarını (%92.30) belirtse de, konu hakkında birtakım yüzeysel malumatlara sahip oldukları görülmüştür. Kendi tecrübelerine ya da aldıkları duyumlara göre doğum sonrası psikolojik rahatsızlıkların genelini lohusalık şeklinde adlandırmışlardır. Tüm bu psikolojik rahatsızlıklardan haberdar olmayan katılımcılara gerekli açıklamalar yapılarak görüşmeye devam edildiğinde anlaşılmıştır ki, bu rahatsızlıkları tecrübe ettiklerini belirten ifadelerin (%63.33) içeriği incelendiğinde çoğunluğu (%42.10) annelik hüznü yaşadığını belirtmiştir. Depresyonda olduklarını düşüneneler (21.05) sürecin çok sancılı geçtiğini ifade etmişlerdir. Bir kısmı yaşadıklarını lohusalık (%15.78) diye adlandırmıştır.

Sayılanların hepsini tecrübe edenler (%5.26), hissettiklerini sadece panik (%5.26) şeklinde tarif edenlerin yanı sıra intihar girişiminde bulunanların (%10.53) da olduğu görülmüştür. İntihar girişimine giden süreçte, depresif ruh hali geçici bir can sıkıntısı şeklinde algılanıp önemsenmemesi ile başlamaktadır. Bebek bakımını reddetme, sürekli yorgunluk hali, çevre tarafından annenin bebeğe bakma zorunluluğunun vurgulanması, yetersizlik, çaresizlik hisleri ve yalnızlaşma bu süreci olumsuz etkileyen unsurlardan olmuştur. Şahin (1997), çökkün duygu durumu, depresyon ve intihar girişimleri arasındaki sıkı ilişkiye dikkat çeker (Hisli Şahin, 1997). Katılımcılardan alınan cevaplar bu çalışma ile aynı sonuçları vermiştir.

Travmatik süreç sadece annenin değil diğer aile bireylerinin de yaşamını zorlayan bir faktör olmuştur. Çeşitli ilişki sorunlarının ortaya çıkması, gömülü çatışmaların tekrar gün yüzüne çıkması olasılığı çok yüksektir. Eşlerin romantik ilişkisinin zarar görmesi, kadının en fazla desteğe ihtiyacı olduğu dönemde daha yalnız ve mutsuz hissetmesine sebep olacaktır. Geleneksel uygulamalar konusunda ısrarcı olan bir önceki kuşak ile annenin çatışmalı ilişkisi, bebeği paylaşamama, başkalarından bebeğine yönelik zarar gelebileceği düşüncesi şeklinde kendisini gösterebilir. Arslantaş ve arkadaşlarının (2009) Aydın ilinde yaptıkları çalışma da gösteriyor ki; fazlasıyla çatışmalı ve her an müdahil olma biçimli aile ilişkileri doğum sonrası yaşanması muhtemel psikolojik sorunlar bağlamında risk faktörleri arasındadır (Arslantaş ve ark., 2009).

Bu rahatsızları yaşadığını düşünüp bunu atlatamadığını (%13.3) ifade eden bireyler, doğumlarının üzerinden 1 yıl geçmiş olmasına rağmen bebekleriyle uyumu yakalayamadıklarını, hala yetersiz hissettiklerini, ancak bunu ayıplanma korkusu ile dile getiremediklerini söylemişlerdir. Doğum sonrası psikolojik rahatsızlıklarla baş etme yollarının genelde geleneksel olduğu görülmüştür. Zamanla her şeyin eskisi gibi olacağını, bebeği büyüdükçe kendisine olan bağımlılığının da azalacağını ve böylece yaşadıkları engellenmişlik durumunun da ortadan kalkacağı hususunda kendilerine telkinlerde bulduklarını (%23.07) ifade etmişlerdir. Bir hobi edinmenin, yeni bir şeylerle uğraşmanın veya iş hayatına tekrar geri dönmenin, zihni sürekli bebeğe odaklanmaktan alıkoyduğunu ve bunun rahatlatıcı ve iyileştirici bir etkisinin olduğunu vurgulamışlardır (%30.76). Yakın çevrenin destekleyici olması -özellikle doğum yapan bireyin kök

ailesi- oluşması beklenen anne bebek ilişkisini nitelikli hale getirebilen faktörler olmuşlardır. Gülşen ve Doğan Merih'in (2018) yaptığı çalışmalar neticesinde kadınlar sırayla en fazla eşlerinden, sonra kendi kök ailelerinden, devamında kayınvalidelerinden destek beklediklerini ortaya koymuştur (Gülşen & Doğan Merih, 2018). Anneye dinlenme fırsatı verme, anne ve bebeğin eğlenceli vakit geçirmesini kolaylaştırma bu bağı kuvvetlendirmede yardımcı olacaktır.

Sonuç olarak, bebeği hayatın merkezi haline koyan, her türlü bakımını üstlenen, maddi manevi her an ulaşılabilir olup, kendisine ait alanları dahi feda edecek olan adanmış bir kadın modeli, kadınların genel annelik algısının bir tarifidir. Her ne kadar sosyal medya, sinema ve reklamlarda oluşturulmuş olan anne figürü model anne olarak lanse edilse de kadınların kendi anneliklerine yönelik algısı, geçmiş kuşakların aktarımı ve kendi anneleri ile kurdukları bağ ile yakından ilgilidir. Doğum sonrası süreçte kadınların en fazla olumlu romantik ilişkilerinden kuvvet aldıkları, bu desteği kaybedince veya bu desteği hiç hissetmeyince fazlasıyla sarsılıp depresif hissettikleri, eşlerinin psikolojik süreç hakkında bilgi edinmesi ve buna hazırlıklı olması gerektiği görülmüştür. Annelerin bebekleri ile nitelikli zaman geçirebilmelerini sağlayacak hem ev hem de iş yaşamında gerekli değişim ve dönüşümlerin sağlanması gerekmektedir. Ataerkil anlayıştan sıyrılıp anne ve bebeğin yararı düşünülerek evde iş bölümleri ile annenin yükünün hafifletilmesi, annelere yönelik anaerkil anlayışın iş yaşamına hâkim olması gerekmektedir.

VII. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kadının kendi benliğini, yakın çevresini ve makro bağlamda tüm toplumları ilgilendiren bir yaşam olayı olan doğum, etraflıca ele alınması gereken bir konudur. Ekonomik, sosyolojik ve psikolojik birçok boyutta uzantıları olan annelik olgusu, toplumsal hafızada kadınlara özgü bir beceri şeklinde kodlanmıştır ve insan neslinin yetişmesi konusunda kadınlar bu sorumluluğun altına tek başına girmek zorunda kalmıştır. Kültürel kodların nesilden nesile, yine kadınlar aracılığıyla, aktarımına bakıldığında, toplumun annelik olgusu hususundaki dayatmasını olduğu gibi kabul edilip, aksi görüşleri benimsemeyen bir tutum sergilenmiştir.

İlk önce kadınların kendilerinin annelik olgusuna yönelik katı ve kalıplaşmış düşüncelerden arınmaları gerekmektedir. Birey, başkalarının yargılarını içselleştirmemeyi, bunun için gerekirse terapi desteği alma seçeneğinin olduğunu bilmelidir. Gerekli hallerde doğum öncesi bireysel psikoterapi desteğiyle çocuklukdönemlerine ait çatışma ve takımlara ilişkin farkındalık kazanmak ve bunları çözümlmek; çift terapisi ile anne baba adayları arasındaki ilişkinin kuvvetlenmesi, varsa çatışmaların çözülmesi, bebeğin daha güvenli bir ortamda dünyaya gelmesini ve güvenli bağlanmasını sağlayacak anne bebek ilişkisinin oluşmasında oldukça faydası olacaktır.

Doğum öncesi kadının karnındaki bebeği merkeze alan sistem, doğum sonrası kucağındaki bebeğe odaklanmaktadır. Bebeğin fizyolojik gelişimi ön planda tutularak, annenin ve diğer aile bireylerinin, süreç içerisindeki psikolojik durumu göz ardı edilmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi doğum ekonomik, sosyolojik ve psikolojik boyutta bir yaşam olayıdır. Dolayısıyla destek unsurları, önleyici tedbirler ve bilgilendirmeler de bu boyutlarda olmalıdır.

Anne ve emzirme dostu hastaneler projesi kapsamında, doğum şekli, doğumun fizyolojisi, başlangıcı, gerçekleşmesi, doğum sonrası iyileşme süreci, bebeğin bakımı, doğru emzirme şekilleri, egzersizin faydalarına yönelik bilgilendirilmeler gebelik okulu adı altında yapılmaya başlanmıştır. Ancak bu

eğitim ve bilgilendirme çalışmalarının içeriği psikolojik süreçleri kapsamamaktadır. Anne adaylarının, doğum sonrası yaşanması muhtemel psikolojik rahatsızlıkların nedenleri, sürecin özellikleri ve etkileri, müdahale şekli hakkında bilgilendirilmesi, lohusalık diye adlandırılan dönemi anlamlandırabilmeyi kolaylaştıracaktır.

Bireyin kendine dair i görüsünü kaybetmemesi, kaybettiyse yeniden oluşturulması anne ile bebek arasındaki ilişkinin niteliği açısından oldukça etkili olacaktır. Aynı şekilde bu bilgilendirmenin, doğum yapan kadının yakın çevresine, bilhassa eşine yapılması, bireyin besleneceği sosyal desteğin de kalitesini artıracaktır. Anlaşıldığını ve sevildiğini hisseden annenin –eşlik eden başka sağlık sorunları yoksa- bebeğiyle uyumu yakalamasını, bağlanma stillerini de pozitif yönde etkileyecektir.

Sağlıklı iletişim biçimleri oluşturmayı başaran bebek yetişkin hayatında ve yakın çevresinde kurduğu ilişkileri de aynı formda düzenleyecektir. Bu bağlamda anneden başlayan halka, ucu hem topluma hem de geleceğe uzanan bir zincir oluşturur. Sağlıklı bir toplum ve aydınlık, güvenli bir gelecek, daha anne karnında başlayan bir olgudur. Aktif alışma hayatına geri dönen annelerin, bebeğiyle daha fazla vakit geçirebilmesini kolaylaştıran çalışma saatleri ve ödemelerin düzenlenmesi, kurum bünyesinde her daim çocuklarını görebilecekleri bir kreş seçeneğinin olması, annenin motivasyonunu yükselten destekleyici bir unsur olacaktır.

Sonuç olarak, gebeliğin öğrenilmesinden sonra ilk olarak bağlı bulunulan Halk Sağlığı Merkeziyle iletişime geçilmelidir. Gerekli kontrol ve takip izelgesi oluşturulduktan sonra gebenin sosyal, ekonomik ve psikolojik durumu hakkında kısa bir n görüşme yapılmalıdır. Uyku ve iştah problemleri, çökkün ruh hali, kaygı ve anksiyete gibi gebeyi zorlayan bir durum söz konusu olduğunda psikiyatri servisine veya ilgili kurum ve kuruluşların psiko-sosyal destek sağlayabilen birimlerine yönlendirmeler yapılmalıdır. Devam eden süreçte gebeler için sosyal aktivite faaliyetleri gerçekleştirilmelidir. Kadınların, aynı süreçleri yaşayan başka insanların da varlığının somut olarak farkına varıp onlarla etkileşim içine girmesiyle, gebelik sürecini kabullenip, bebeğe adapte olmaları kolaylaşabilir.

Gebelik okulları yaygınlaştırılarak, beslenme, egzersiz, doğumun fizyolojisi, doğum şekilleri, doğum sonrası bakım, yeni doğan bakım becerilerinin geliştirilmesi, doğru emzirme biçimi, anne sütünün faydaları ve emzirmenin anne bebek ilişkisi üzerindeki psikolojik etkileri hakkında bilgi verilmelidir. Doğum sonrasında sağlık kurum ve kuruluşlarında, anne ve bebeği takip etmekle görevli personelin, süreci psikolojik açıdan da değerlendirebileceği kazanımlar edinmesini sağlamak, yeni doğan hemşireleri tarafından - annenin durumuna göre belirlenen süre boyunca - anne ve bebeğe evde sağlık hizmeti ve rehberlik verebilecek arz odaklı bir hizmet modellerinin oluşturulması, psikolojik problemlerin çok erkenden fark edilip destekleyici müdahalenin hemen uygulanmasına, anne ve bebeğin sağlığını ve yaşam kalitesini tehdit eden başka unsurların tespit edilip ilgili kurumlarla koordine sağlanarak önlenmesine olanak sağlayabilmektedir.

Çalışmada doğum sonrası yaşanan psikolojik rahatsızlıklarla baş etme yöntemleri sorgulandığında, katılımcılar büyük oranda (%86.66) bu süreci sosyal destek unsurları ile atlattıklarını ifade etmişlerdir. Doğum sonrası süreç anne bebek ilişkisi açısından çok özeldir. Bu döneme özgü problemlerin kendiliğinden geçme oranı her ne kadar fazla olsa da sürecin nasıl geçirildiği de önemlidir. Annenin yaşadığı kısa süren bir depresyon sürecinin bile bebeğin oluşan benlik algısını olumsuz yönde şekillendirme ihtimali söz konusu olduğundan, destekleyici terapi yöntemleri ile ailenin yeni yaşamlarına uyum sağlaması kolaylaştırılıp yaşam kaliteleri yükseltilmelidir. Bu bağlamda Kişiler Arası Terapi, Bilişsel-Davranışçı Terapiler, Sistemik Terapi ve Çözüm Odaklı Terapi sürecin işleyişinin sağlıklı ilerlemesine katkıda bulunabilir. Özellikle Kişiler Arası Terapi de problem kaynaklarından biri olarak kabul edilen rol değişimleri üzerinde durmak, aile içinde değişen rolleri kabul edilebilir kılmada etkili olabilir. Bilişsel-Davranışçı Terapide düşünce biçimine müdahale edilerek, bu zamana kadar yerleşmiş şemaları değiştirmek, kadının yeni durumuna dair farklı bir bakış kazanması açısından faydalı olacaktır.

Çalışmada, lohusa annenin psikolojik rahatsızlıklardan sonra en fazla şikâyet ettiği mesele ilişki sorunları olmuştur. Kültürümüzde doğum sevincinin tüm aile arasında deneyimlenmesi, ilişki sorunları da beraberinde getirmektedir. Bireyleri sosyal ilişkileri içerisinde değerlendiren Sistemik

Terapi, bu bağlamda etkili bir çalışma alanı olabilmektedir. Ağır olmayan tablolarda Çözüm Odaklı Terapi işlevsel olmaktadır. Sorunların geçmiş yaşantılarına inmeden, bugün için uygulanabilir çözümler sunması, doğum sonrası sürecin daha olumlu geçmesine katkıda bulunabilmektedir. Böylelikle, anneler benlik algılarında onulmaz hasarlar almadan gerçekleştirmek istedikleri hedeflerden vazgeçmek zorunda kalmayarak, hem anneliğin hazzını yaşarken hem de Maslow'un belirttiği kendini gerçekleştirme basamağına doğru gelişimine devam edecektir.

VIII. KAYNAKLAR

KİTAPLAR

- ALTUNTAŞ, N. (2013). Feminizm. Ö. ÇAHA, & B. ŞAHİN (Dü) içinde, **Dünyada ve Türkiye'de Siyasal İdeolojiler** (s. 343-391). Ankara: Arion Yayınları.
- AZİZ, A. (1989). **Elektronik Yayıncılıkta Temel Bilgiler**. Ankara: TRT Basım ve Yayın Müdürlüğü Yayınları No: 210.
- BOLAY, S. H. (2009). **Kadın Hakları. Felsefe Doktrinleri ve Terimler Sözlüğü** (s. 193). içinde Ankara: Nobel Yayınları.
- CARULLAH, M. (2000). **Hatun**. Ankara: Kitabiyat Yayınları.
- CEVİZCİ, A. (1999). **'Feminizm', Paradigma Felsefe Sözlüğü**. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- CLOUD, H., & TOWNSEND, J. (2002). **Anne Faktörü**, (E. Aksoy, Çev.) İstanbul: Sistem Yayıncılık. 6. Baskı.
- COLEMAN, J. W. (2002). **Social Problems**, New Jersey : Prentice Hall. 8. Baskı.
- CORİ, J. L. (2019). **Annenin Duygusal Yoksuluğu**, (B. S. Haktanır, Çev.) İstanbul: Koridor Yayıncılık. 3. Baskı.
- COŞKUN, A. M. (2012). **Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği El Kitabı**. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- CÜCELOĞLU, D. (2011). **İnsan ve Davranışı**, Remzi Kitapevi. 22. Baskı.
- ÇAĞATAY, N. (1971). **İslam Öncesi Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı**. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- ÇANKAYA, Ö. (1997). **Dünden Bugüne Radyo Televizyon**. İstanbul: Beta Yayınları Dağıtım A.Ş.
- DEMİR, Z. (1997). **Post Modern Feminizm**. İstanbul: İz Yayıncılık.

- ERHAT, A. (2012). **Mitoloji Sözlüğü**. Remzi Kitapevi.
- FREUD, S. (2018). **Introductory Lectures on Psychoanalysis (1971). Psikanalize Giriş Dersleri** (S. Budak, Çev.). içinde Ankara: Öteki Yayınları.
- GORDON, M. (1999). **Sosyoloji Sözlüğü**. (O. Akınay, & D. Kömürcü, Çev.) Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- GREEN, A. (1983). **The Dead Mother. In On Private Madness**, . London: Hogart Press and Institute of Psychoanalysis.
- HİSLİ ŞAHİN, N. (1997). **Bilişsel - Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık kullanılan Ölçekler**, Ankara: Türk Psikologlar Derneği. 1. Baskı.
- KAYHAN, F. (1999). **Feminizm**. İstanbul: BDS Yayınları.
- KLEİN, M. (1999). **Haset ve Şükran**. (O. Koçak, & Y. Erten, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- KOHUT, H. (1998). **Kendiliğin Yeniden Yapılanması**. (O. Cebeci , Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- MASTERSON, J. (2015). **Kişilik Bozuklukları**. (T. Özakkaş, Dü., B. Taylan Bozkurt, & T. V. Soylu, Çev.) İstanbul: Litera Yayıncılık.
- MİLLER, T. (2010). **Anelik Duygusu Mitler ve Deneyimler**, (C. Kınık, Dü., & G. Tunçer, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları. 1. Baskı.
- MİTCHEL, J., & OAKLAHEY, A. (1984). **Giriş. Kadın ve Eşitlik** (F. Berktaş, Çev., s. 6). içinde Ankara: Kaynak Yayınları.
- MODELL, A. (1999). **The dead Mother And Reconstruction Of The Trauma. In The Dead Mother The Work Of Andre Green**. London: Routledge
- MONGAN, M. (2012). **Hypnobirthing Mongan Yöntemi**. (H. Çoker, Dü., & A. Kalem Bakkal, Çev.) Gün Yayıncılık.
- ÖZTÜRK, M. O., & ULUŞAHİN, A. (2014). **Ruh Sağlığı ve Bozuklukları 1**. Ankara: Nobel Tıp Kitapevleri.
- RAMAZANOĞLU, Y. (2012). **İşgal Kadınları**. İstanbulA: Kapı Yayınları.
- ROLLAR, L. (2013). **Ana Tanrıça'nın İzinde**. (B. Avunç, Çev.) Alfa Yayıncılık.
- SAİM, H. (1997). **Kadının Gizli Dünyası**. içinde Ankara: Arion Yayınları

- ŞAFAK, E. (2018). **Siyah Süt**, Doğan Kitap Yayınevi. 105. Baskı.
- TAŞKIN, L. (2011). **Doğum ve Kadın Sağlığı Hemşireliği**, (Ankara: Güneş Tıp Kitapevleri, 13. Baskı.
- VEDUD MUHSİN, A. (1997). **Kuran ve Kadın**. İstanbul: İz Yayıncılık.
- WALLİN, D. (2007). **Attachment in Psychotherapy** . Newyork: Guildford Press.
- WILLARD, A. (1988). **Cultural scripts for mothering. Mapping the Moral Domain: A contribution of women's Thinking to Psychological Theory and Education**. Londra: Harward University Press.
- WINNICOTT, D. (2002). **Winnicott on the Child**. . Perseus Publishing.

MAKALELER

- AKYÜZ ÇİM, E. F. (2017, Nisan). “Postpartum Psikoz.” **Van Tıp Dergisi**, cilt 24 sayı 2.
- American Psychiatric Association. (2000). American Psychiatric Association “Postpartum Onset Specifiers.” **Diagnostic And Statical Manual Of Mental Disorders** (s. 386-387). içinde Washinton DC: American Psychiatric Association.
- ARSLAN , H., GÜRKAN, Ö. C., EKŞİ, Z., & ENGİN YİĞİT, F. (2006). “Doğum sonrası Depresyonun Annelik Yaşamına Etkileri”. **Aile, Toplum, Eğitim, Kültür ve Araştırma dergisi**, cilt 3 sayı 10, ss. 71-79.
- ARSLANTAŞ, H., ERGİN, F., & AKDOLUN BALKAYA, N. (2009). “Aydın İl Merkezinde Doğum Sonrası Depresyon Sıklığı ve İlişkili Risk Etmenleri.” **Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi**, cilt 10 sayı 3, ss. 13-22.
- BALÇIK ÇOLAK, M., AKIN, B., & ÇEBER TURFAN, E. (2019). “İlk Kez Doğum Yapam Kadınlarda Doğum Şeklinin PostPartum Yorgunluk ve Yaşam Kalitesi Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi.” **Life Sciences**, cilt 14 sayı 2, ss. 30-40.
- ÇUHADROĞLU, F. (2001). “Kendilik Patolojisi Belirtisi Olarak Kimlik Karmaşası.” **Türk Psikiyatri Dergisi**, cilt 12 sayı 4, ss. 309-314.

- ERDEM , Ö., & BEZ, Y. (2014). “Doğum Sonrası Hüzün ve Doğum Sonrası Depresyon.” **Konuralp Tıp Dergisi**, cilt 6 sayı 1, ss. 32-37.
- ERSOY, E. (2017. Mayıs- Haziran), “Ana Tanrıça Kültü.” **Düşünüyorum Dergisi** (74).
- GÖKA, E. (2006). “İnsan İlişkilerinde Yansıtımlı Özdeşim.” **Türk Psikiyatri Dergisi**, cilt 17, sayı 1, ss. 46-54.
- GÜLSEREN, L. (1999). “Doğum Sonrası Depresyon: Bir Gözden Geçirme.” **Türk Psikiyatri Dergisi**, cilt 10 sayı 1, ss. 58-67.
- GÜLŞEN, Ç., & DOĞAN MERİH, Y. (2018). “Doğum Sonrası Dönemde Anneler Kimden Hangi Desteği Bekliyor?”, **KASHED**, cilt 4, sayı 1, ss. 20-34.
- HARLOW, H. F. (1959). “Love in İnfant Monkey.” **Scientific American**, cilt 6, sayı 200, ss.68-75.
- HAYTA, A. (2010, Aralık). “Nesne İlişkileri Kuramı ve Tanrı Tasavvuru Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme.” **Değerler Eğitimi Dergisi**, cilt 8, sayı 20, ss. 39-79.
- İMANÇER, D. (2002). “Feminizm ve Yeni Yönelimler.” **Doğu Batı Dergisi**, sayı 19, ss. 155-178.
- İNANDI, T., ELÇİ, Ö. Ç., EĞRİ, M., POLAT, A., & ŞAHİN, T. (2002). “Risk Factor For Depression in Postnatal First Year in Eastern Turkey.” **International Journal of Epidemiology**, cilt 31, sayı 6, ss. 1201-1207.
- JONATHAN, E., HERON, J., FRANCOMB, H., OKE, S., & GOLDİNG, J. (2001). “Cohort Study of Depressed Mood During Pregnancy and After Childbirth.” **BMJ**, cilt 323, sayı 7307, ss. 257-260.
- KISA, C. (2004). “Postpartum Hüzün.” **3P Dergisi**, cilt 12, sayı ek 4, ss. 7-11.
- KÖMÜRCÜ, N., & GENÇALP, N. S. (2002). “Geçmişten Günümüze Doğuma Yardım.” **Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi**, cilt 5, sayı 1, ss. 78-82.
- KÜÇÜK, H. (2009). “Anne Nur Ensariyye'den Alime-i Hicaz Fahu'n Nisa Bint Rüşteme: Muhyiddin Bİn Arabi' nin Çevresindeki Hanımlar.” **İlmi Ve**

Akademik Araştırmalar Dergisi (*İbn Arabi Özel Sayısı-2*), cilt 10, sayı 23, ss. 193-219.

LYONS RUTH, K. (1991). "Rapprochement or approchement: Mahler's theory reconsiderent from the vantage point of recent research on early attachment relationships." **Psychoanalytic Psychohogy**, cilt , sayı 8, ss. 1-23.

KARACA, Ő. (2012, Kasım - Aralık). **Akademik Bakış Dergisi, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E – Dergisi** sayı 33.

MARAKOĞLU, K., ÖZDEMİR, S., & ÇİVİ, S. (2009). Postpartum Depresyon (Derleme). **Türkiye Klinikleri**, cilt 29, sayı 1.

OGDEN, T. (1999). "Analysing Forms of Aliveness and Deadnes of the Transference Contertranference." **The International Journal of Psycho-Analysis**(76), 695-709

ÖZAKKAŞ , T. (2018). "Alan Kuramının Diğer Psikanalitik Kuramlarla İlişkisi." **Türkiye Bütüncü Psikoterapi Dergisi**, cilt 1, sayı 2, ss. 1-28.

SERÇEKUŞ, P. (2011). "Doğum Korkusuna Müdahale: Hypnobirth." **TAF Preventive Medicine Bulletin**, cilt 11, sayı 2, ss. 239-242.

SERÇEKUŞ, P., & GÖKÇE İSBİR, G. (2012, Ocak/Şubat). "Aktif Doğum Yaklaşımının Kanıtı Dayalı Uygulamalarla İncelenmesi." **TAF Preventive Medicine Bulletin**, cilt 11, sayı 1, ss. 97-102

SİEGEL, D. (2003). "Toward and Interpersonal Neurobiology of the Mind : Attachment Relationship ' mindsight' and Neural Integration." **Infant Mental Health Journal**, cilt 1, sayı 22, ss. 77.

SMYCKOVA, N. (2006). "Ataerkil Toplum Üzerinde Eko-Feminizmin Yansımaları." **Agora Dergisi** sayı 11, ss. 5.

STERN, D. (1994). "One way to build a clinical revelant baby." **Infant Mental Health Journal**, cilt 1, sayı 15, ss 9-25.

ŞENTÜRK, V. (2008). "Gebelik ve Doğum Sonrası Dönemde Sık GÖrülen Ruhsal Bozukluklar." **Kriz dergisi**, cilt 16, sayı 1, ss. 25-35.

- TERBAŞ, Ö. (2004). "Kendilik Psikolojisi Kuramına Göre Kendilik Bozuklukları: Bir Olgu Sunumu." **Türk Psikiyatri Dergisi**, cilt 15, sayı 1, ss. 70-76.
- TÜRKÇAPAR, M. H. (1995). "Kendilik Psikolojisi ve Temel Kavramları." **Türk Psikiyatri Dergisi**, cilt 6, sayı 2, ss. 125-131
- VAHİP, I. (1993). "Mahler' in Ayrılma Bireyselleşme Kuramı." **Türk Psikiyatri Dergisi**, cilt 1, sayı 4, ss. 60-66.
- YILMAZ BİNGÖL, T., & TEL, H. (2007). "Postpartum Dönemdeki Kadınlarda Algılanan Sosyal Destek ve Depresyon Düzeyleri ile Etkileyen Faktörler." **Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi**, cilt 10, sayı 3, ss.1-6.
- YILMAZ ESENCAN, T., & RATHFİSCH, G. (2017). "Psikoseksüel Geişim Kuramının Kadın Hastalıkları ve Doğum ve Hemşireliği Alanına Yansımaları." **KASHED**, cilt 3, sayı 2, ss.68-82.
- YILMAZ, O. (2010, Aralık). "anatin Arketipi Olarak Anne İmgesi." cilt 34, sayı 2, ss. 47-59. Sivas: **Cumhuriyet Üniversitesi sosyal Bilimler Dergisi**.

ELEKTONİK KAYNAKLAR

- American Psychological Association. Childhood Psychological Abuse as Harmful as Sexual or Psysical Abuse. American Psychological Association: apa.org/news/press/releases/2014/10/psychological-abuse.aspx adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 8 Ekim 2014).
- CADDE. Milliyet: <http://www.milliyet.com.tr/cadde/10-gunluk-bebegi-camasir-makinesine-atti-1311685> adresinden alınmıştır. (ErişimTarihi: 11 Ağustos 2011).
- GÜNDEM. Yeni Şafak Haber Sitesi: <https://www.yenisafak.com/gundem/bebegini-doverek-olduren-anne-dogum-sendromuna-girdim-3494250> adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 10 Haziran 2019)

TOK, E., & OĞUZ, İ. haberler.com. <https://www.haberler.com/6-aylik-bebegini-olduren-cani-anne-cinayeti-9941829-haberi/> adresinden alınmıştır: (Erişim Tarihi: 17 Ağustos 2017).

YAVUZ, Z., & TEKİN, U. Akşam: <https://www.aksam.com.tr/guncel/bebegini-birakip-tatile-giden-anneden-sok-detaylar/haber-254575> adresinden alınmıştır: (Erişim Tarihi: 22 Ekim 2013).

YÜCELGEN, M. Sinirbilimin Mitolojik Kahramanı: Phineas Gage. <http://www.bilimvegelecek.com> adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 10 Ekim 2018).

TEZLER

ATABEK, G. Ş. (1999). “Türkiye’de Anneler Gününde Yayınlanan Reklam Fotoğraflarındaki Annelik İmgesinin Değişimi.” Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

AYDIN, N. (2018). “Kuşaklar Arası Kadınların Doğum Algıları ve Deneyimlerinin Nitel Analizi”, Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

DEMİR, S. (2007). “Kur'an Öncesinde ve Kur'an'da Kadının Annelik Konumu” Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri (Tefsir) Anabilim Dalı

SAĞLAM, S. (2015, Kasım). “Türk Sinemasında Annelik Olgusu Bağlamında 1960'lı ve 2000'li Yıllarda Çekilmiş Filmlerin İncelenmesi.” Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo TV ve Sinema Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

DİĞER KAYNAKLAR

ARGUNŞAH, H. (2009). “İlk Kadın Yazarlarda Toplumsal Kimliğin Yapılandırılması Sürecinde Babanın Keşfi.” Uluslararası Multidisipliner Kadın Kongresi. Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi.

- ARSLANOĞLU, A. A. (2002, Temmuz). "Halit Ziya Uşaklıgil' in Romanlarında Aşk ve Nesne İlişkileri." Ankara: Bilkent Üniversitesi.
- ASLAN, Y. (2016). "Radikal Feminizm. Türkiy'de Feminizm Düşüncesinin İmkani", s. 27.
- AYDOĞDU YILMAZ, H. (2010). "Ana Tanrıça'nın Anadolu'daki Biçimsel Değişimi ve Günümüz Türk Heykel Sanatına Yansımaları." Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- BİLGİN ÜLGEN, F., & AYDIN, B. (2015, Haziran 22). "Bir Anne Oğul Mücadelesi: Kevin Hakkında Konuşmalıyız Film Analizi" Mersin Üniversitesi İletişim Fakültesi.
- EREN, T. (2007). "Postpartum Depresyon Prevalansı ve Sosyodemografik Risk Faktörleri." İstanbul: T.C. Sağlık Bakanlığı Haydarpaşa Numune Eğitim ve Arştırma Hatanesi Aile Hekimliği.
- KANIŞKAN, E. (1998, Ekim). "Anadolu'da Tarih Öncesi Çağlardan Helenistik Döneme Kadar Bulunan Ana Tanrıçalar ve Günümüzdeki Seramik Yorumları." Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KAPLAN, Z. (2018). "Gelenkesel ve Modernliğin Kıskacında Annelik: 19. Yüzyıl Türk Romanında Aile Dinamiklerinin Anne Aleyhine Dönüşümü." International Journal of Humanities and Education. Kayseri.
- KİM, S. (2017, Ocak 27). "Sweet Re-mothering for Undermothered Women."
- KURT, M. (2010). "Tanrıça Kültü ve Hristiyanlıktaki Meryem Kültüne Etkileri." Rize Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖZEN, M. (2009). "Günümüz Sanatında Ana Tanrıça Kybele'nin Plastik Değer Olarak Kullanılması." Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖZMETE, E. (2010). "Aile Yaşam Dinamikleri: Aile İletişimi, Ebeveyn Sorumlulukları, Duygusal Refah, Fiziksel / Duygusal Refahın Algılanması." The Journal of International Social Research.
- ÖZTÜRK, E. (2003). "Feminizmin Ortaya Çıkış Sebepleri ve Ortaya Çıkış Süreci." Türk Kadınının Feminizme Bakış Açısı (Erzurum Örneği).

SEZGİN, S. (2014, ocak). “Liberal Feminizm. Türkiye'de Feminist Söylem ve İslami Feminizm”, s. 25.

SEZGİN, S. (2014, Ocak). “Radikal Feminizm. Türkiye'de Feminist Söylem ve İslami Feminizm”, s. 18.

UĞURLU, E. G. (2003, Aralık). “Türkiye'de Ulusal Televizyon Kanallarında Yayınlanan Reklamlarda Yayınlanan Annelik Rölünün Sunumu”

EKLER

Ek-1: Araştırma İçin Aydınlatılmış Onay Formu

Ek-2: Gönüllü Katılımcı Onay Formu

Ek-3: Bilgi Ve Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Ek-4: Etik Kurul Kararı

EK-1: ARAŞTIRMA İÇİN AYDINLATILMIŞ ONAY FORMU

Bu çalışma, Anneliği Deneyimlemiş Kadınların Anneliğe ve Doğum Sonrası Süreçlere İlişkin Algılarının İncelemesini hedefleyen bilimsel bir araştırmadır.

Katılım konusunda gönüllülük esastır. Size katılımınızdan ötürü bir ücret verilmeyeceği gibi görüşmeye devam etmek istemediğiniz takdirde sizden her hangi bir bedel de talep edilmeyecektir.

Bu çalışmada, kadınların annelik algılarını, bu algıyı şekillendiren unsurları belirlemek ve doğum sonrası anne – bebek ilişkisini daha etkili ve nitelikli kılacak çalışma ve projelere yol göstermek için yarı yapılandırılmış form eşliğinde bireysel görüşmeler yapılacaktır.

Vereceğiniz bilgiler yalnızca bu çalışma için kullanılıp asla üçüncü kişiler ile paylaşılmayacaktır.

Bu bilgiler hususunda mutabık olduğu takdirde ‘Gönüllü Katılımcı Onay Formu’ imzalanarak görüşmelere başlanacaktır.

EK-2 GÖNÜLLÜ KATILIMICI ONAY FORMU

Sayın Tuğçe Dönmezer tarafından yürütülen, Kadınların Anneliğe ve Doğum Sonrası Süreçlere İlişkin Algılarının incelenmesini amaçlayan çalışma konusunda bilgilendirildim.

Araştırmaya davet edilme sebepimin ‘ son bir yıl içerisinde doğum yaparak canlı bir bebek dünyaya getirmiş olmam’ şeklinde açıklanmıştır.

Yapılan tüm açıklamaları anladığımı belirterek çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcı

Ad, soyad:

Tarih:

İmza:

EK-3 BİLGİ VE YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Ad-Soyad	
Yaş	
Meslek	
Gelir	
Gebelik sayısı	
Gebelik durumu	☐ Planlı gebelik ☐ Plansız gebelik ☐ Tedavi yöntemi ile
Eğitim	☐ Okur-Yazar Değil ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora

1. Sizce ideal anne nasıl olmalıdır?

2. Kendi anneniz ile ilişkileriniz nasıldı?

3. Çocuğunuzla olan ilişkinizde annenizle benzer yönlerinizin olduğunu düşünüyor musunuz?

4. Reklam ve sosyal medyada oluşturulan anne imajı hakkında düşünceleriniz nelerdir?

5. Kendi anneliđinize dair duygu ve dűşünceleriniz nelerdir?

- Doğum öncesi beklentilerinizle doğum sonrası tecrübeleriniz örtüştü mü?

6. Doğum öncesi profesyonel bir destek / yardım aldınız mı?

7. Doğum öncesi ve sonrası hangi konularda desteklenmek isterdiniz?

8. Doğum sonrası yaşanması muhtemel annelik hüznü, doğum sonrası depresyon ve doğum sonrası psikoz gibi psikolojik rahatsızlıklar hakkında bilginiz var mı?

- Bu durumlardan her hangi birini tecrübe ettiniz mi?

- Bu rahatsızlıklarla baş etme yöntemleriniz ne oldu?

EK-4 ETİK KURUL KARARI

Evrak Tarih ve Sayısı: 02.04.2021-9139

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : E-88083623-020-9139
Konu : Etik Onayı Hk.

Sayın Tuğçe DÖNMEZER

Tez çalışmanızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz anketiniz İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 01.04.2021 tarihli ve 2021/04 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur. Bilgilerinize rica ederim.

Dr.Öğr.Üyesi Alper FİDAN
Müdür Yardımcısı

Dağıtım:
Sayın Dr.Öğr.Üyesi Alper FİDAN
Sayın Ecehan ŞİMŞEK
Sayın Merve AKBULUT
Sayın Gülfidan ERDOĞAN
Sayın Yeşim TİMİŞİ
Sayın Buse DURAN
Sayın Feyza ÇAVUŞOĞLU
Sayın Tuğçe DÖNMEZER
Sayın Kadirye Defne DEMİRDÖVEN
Sayın Tuğba SOYSAL
Sayın Özge ALGÜL
Sayın Mayar RANNEH
Sayın Mehmet Ali BALTA
Sayın Ayşe KIZILKUŞ
Sayın Mariam CHAWK
Sayın Daniyal Humaid Ur REHMAN
Sayın Amir T S AL IDRISI
Sayın Nazir Ahmed NOORI
Sayın Oluwadamilare Dare OSENI
Sayın Sara Emad Eldin Ahmed Aly
Sayın Awais ALSHRAIEDEH
Sayın Hebah Maher Baker HANBALI
Sayın Dmytro BABUKHIN
Sayın RAED KAMHIA
Sayın ZINEB IDDOUTE
Sayın Ayşe Meriç YAZICI
Sayın Sümeyra TİRYAKİ

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : BSE31F05B3 Pin Kodu : 90882

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/istanbul-aydin-universitesi-ebys?>

Adres : Beşyol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy , 34295 Küçükçekmece / İSTANBUL

Telefon : 444 1 428

Web : <http://www.aydin.edu.tr/>

Kep Adresi : iau.yazisleri@iau.hs03.kep.tr

Bilgi için : Tuğba SÜNNETÇİ

Unvanı : Yazı İşleri Uzmanı

Tel No : 31002

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Tuğçe DÖNMEZER

Doğum Tarihi ve Yeri: 30.04.1990 Şişli

E-posta: tugceayvaz1@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Lisans : 2015, İstanbul Aydın Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü

MESLEKİ DENEYİM: 2017 Aralık ayından bu yana Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı Fatih Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğünde, Dezavantajlı Gruplar ve Korunmaya Muhtaç Çocuk Statüsünde olan bireylere yönelik önleyici ve destekleyici tedbir, psikososyal destek ve danışmanlık alanlarında çalışmaya devam etmektedir.

